TASAVVUF KLASİKLERİ

İBN ATÂULLAH EL-İSKENDERÎ [K.S]

HİKMET TACI

[TÂCÜ'L-ARÛS]

SEMERKAND

İBN ATÂULLAH EL-İSKENDERÎ [K.S]

HİKMET TACI

[TÂCÜ'L-ARÛS]

Elinizdeki değerli kitap, kalplerimizi ıslah edip nefislerimizi kötü ahlâktan arındırarak orada Allah sevgisini yeşertebilecek; ruhumuza, kalbimize ve aklımıza hitap ederek, hastalıklara ilaç olabilecek veciz öğütlerden ve misallerden oluşuyor.

İbn Atâullah el-İskenderi hazretleri (k.s) tarafından kaleme alınan kitap, hacimce küçük fakat her bir cümlesi derin manalar içeriyor. Kalplere manevi diriliş tohumları serperek, saadet ikliminin köklü ağaçlarını yetiştirebileceğine inandığımız, baş ucu kitabı niteliğindeki bu eseri okuyan herkesin, kendi derunundaki ve kendi kalbindeki hastalıklara şifalar bulması ümidiyle...

THG
0880627
LNL

POZİTİF

ISBN 978-605-159-486-6
9 786051 594866

SEMERKAND
İstanbul, 2018

SEMERKAND : 332
Tasavvuf Klasikleri: 15
yayin@semerkand.com
ISBN: 978-605-159-486-6

Yazar : İbn Atâullah el-İskenderî
Tercüme : Eser Sazak
Editör : M. Ali Özkan
Dinî Tashih : Muhammed Danışman
Arapça Tashih : Adem Ürün
İmla Tashihi : Abdurrahman Altundağ
Mehmet Günyüzlü
Kapak : Ender Öztürk
İç Tasarım : M. Vehbi Ümit
Baskı : Sistem Matbaacılık
Davutpaşa Cad.
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa/İstanbul
Tel: 0212 482 11 01
(yaygın dağıtım)

Temmuz 2018, İstanbul
1. Baskı

© Bu eserin tüm yayın hakları
Semerkand Basım Yayın Dağıtım A.Ş.'ye aittir.

GENEL DAĞITIM

POZİTİF DAĞITIM
TÜRKİYE: Eyüpsultan Mah. Esma Sokak. No. 3 Samandıra-Sancaktepe-İstanbul
Tel: 0216 564 26 26 **Faks:** 0216 564 26 36 online satış: www.semerkandpazarlama.com

EROL MEDİEN
AVRUPA EROL Medien GmbH Kölner Str. 256 51149 Köln
Tel: 02203/369490 **Fax:** 02203/3694910 www.semerkandonline.de

İBN ATÂULLAH EL-İSKENDERÎ [K.S]

HİKMET TACI

[TÂCÜ'L-ARÛS]

TERCÜME
ESER SAZAK

SEMERKAND

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11

Giriş 15

İbn Atâullah el-İskenderî'nin Hayatı 15

İlmî Eğitimi 16

Vefatı 17

Mürşidleri 18

Eserleri 19

[Tâcü'l-Arûs]
Hikmet Tacı

Resûlullah'a Tâbi Olmak 25

Kalbin Yıkanıp Temizlenmesi 29

Sevilenlerden Olmak İçin 30

Ezelde Verdiğin Sözü Bozma! 32

İtaat ve İsyanın Sonu 33

Günahın İçin Allah'a Sığın 34
Öyle Bir Yer ki... 36
Nefsini Temize Çıkarmadan 38
Günahın Zilleti 40
Asıl Cahillik 41
Gerçek Mümin 42
Kısa Ömrün Bereketi 43
Kibir Hastalığı 45
Önce Nefsin İçin Ağla! 46
Bu Kapı Ne Zaman Kapandı ki? 48
Düşmanın Eliyle Rızıklanmak 50
Temel Sağlam Olursa... 54
İstenecek En Faziletli Şey 60
Nefsi Allah'a Teslim Edince... 61
Saklı İnci 63
Kalp Aynasını Parlatmak İçin... 66
Yolunu Kaybedenler 67
Allah'ı Sevene Her Şey Kolaylaşır 69
Kötü Âkıbetten Sakın! 71
Rızıktan Şüphe Etmek 71
İsyan Edeceksen Göremeyeceği Bir Yere Git! 74
Yanılan Akıl mı Kalp mi? 77
İhanet Eden Nefsini Boşa! 79
Kusur Sendedir 83
Bazı Kirleri Ateş Temizler 85

Her Gün Sadaka Ver 88
Kalbe Akan Su Kanalları 90
Allah ile Dostluk 91
Ümitsizliğe Düşme! 94
Veli Olan Köle 94
Dünyanın Gerçek Yüzü 95
Güzel Ahlâk Sahibi Kimdir? 96
Hasta Kalp 97
Gaflet Tuzağı 102
Hikmet Meclislerinden Ayrılma! 103
Fâni Olana Değil, Bâki Olana Yönel! 107
Faydalı İlim 112
Kula Bahşedilen Şerefler 114
Yalnız O'na Güvenmek 115
Tedbir ve Tevekkül 118
Kulun Allah ile Olan Durumu 120
Tedbirin Kısımları 124
Allah'ın Kuluna Seslenmesi 132
Kulun Rabb'ine Münâcâtı 138

Bibliyografya 143

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Âlemlerin Rabb'i Allah'a hamdolsun. Efendimiz Muhammed'e, âline ve ashabına salâtü selâm olsun.

Bu kitap, şeriat ve hakikat ilimlerini kendisinde toplayan Tâceddin Ebü'l-Abbas Ahmed b. Atâullah el-İskenderî'nin, *Tâcü'l-Arûs el-Hâvî li-Tehzîbi'n-Nüfûs* adlı eseridir. Allah Teâlâ ona rahmet etsin ve onu cennetinin ortasında mukim kılsın. Bizi ve müslümanları onun bereketiyle feyizlendirsin.

ÖNSÖZ

Bazan gönlümüzde huşû ve imanın kapladığı huzurlu anlar yaşarız. Böyle anlarda Allah'a yakınlığımızın idrakine varır, iç âlemimizde tarifsiz heyecanlar, ferahlıklar hissederiz. Bununla beraber, hayatın meşgalelerine ve çetin dalgalarına tutulduğumuz da olur kimi zamanlar... Öylesine dalarız ki dünyanın aldatıcılığına, hiç ölmeyecekmişiz gibi kaptırırız kendimizi mâsivanın uğraşlarına. İşte bu durumda iman şulesi, esen zulmet rüzgârlarına maruz kalır ve bu fırtınalar çok geçmeden kalbimizde türlü derin karanlıklar meydana getirir.

Oysa iman şulesinin ve huşûnun kapladığı manevi sürurla dolu anların devamlı olması asıl gayedir. Öyle ki hayatımızın her evresinde; dostluğumuzda, düşmanlığımız-

da, sevincimizde, hüznümüzde, yalnızlığımızda ve toplulukta bu manevi lezzetlerin bizimle olması gerekir. Zira böyle olunca; ilâhî tecelliler, ikramlar, ihsanlar üzerimize yağar; her nefesimizde, her adımımızda kudsî yardımlarla ilerleriz, hareket ederiz. Âyet-i celilede buyrulduğu gibi:

"Şüphesiz Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanlar ve iyilik yapanlarla beraberdir" (Nahl 16/128).

Hakiki iman, alçak ve rezil şeyleri terkeden, Rahmân'ı murakabe eden, O'nun sınırlarını ve haklarını gözeten, sadece O'na yönelen ve O'nun katındaki şeyleri uman kalplere yerleşir. Fakat yazık ki günümüzde yaşadığımız savrulmalar, bizlere bazı değerlerimizi kaybettiriyor, nasıl ve ne şekilde iman etmemiz gerektiğini bizlere unutturuyor. Çağın maddeci anlayışı, her konuyu sathî olarak ele alarak, manevi bağlar üzerinde tesirli ve etkili zararlar meydana getiriyor. İşte bu sebepten içine düştüğümüz/düşürüldüğümüz manevi erozyonların farkına vararak, modernizmin doğurduğu yüzeyselliklere karşı uyanık olmamız gerekiyor. Bunun için de Allah sevgisiyle dolu, kendisini sadece Allah korkusunun kuşattığı ve Allah katındaki mükâfatın daha hayırlı olduğuna inanan kalplere ihtiyacımız var.

Bu anlamda elinizdeki değerli kitap, kalplerimizi ıslah edip nefislerimizi kötü ahlâktan arındırarak orada Allah sevgisini yeşertecek; ruhumuza, kalbimize ve aklımıza hitap ederek hastalıklara ilaç olacak veciz öğütlerden ve misallerden oluşuyor. İbn Atâullah el-İskenderî hazretleri tarafından kaleme alınan hacimce küçük fakat her bir cümlesi derin manalar içeren bu kitap, kalplere

manevi diriliş tohumları serperek saadet ikliminin köklü ağaçlarını yetiştirecek.

Baş ucu kitabı niteliğindeki bu eserde, okuyan herkes kendi derunundaki, kalbindeki hastalıklara şifalar bulacaktır. Titiz bir çalışma ile tercümesini sunduğumuz bu münevver kitabı tekrar tekrar okumaktan usanmayacaksınız. Her defasında iç âleminizde yeni bir keşifte bulunacağınız bu eserde geçen konular ve meseleler; oldukça sade ve akıcı bir üslupla, âyet ve hadislerden delillerle, örnek ve benzetmelerle anlatılıyor.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

GİRİŞ

İbn Atâullah el-İskenderî'nin Hayatı

Şeyh Tâceddin Ebü'l-Fazl Ahmed b. Muhammed b. Abdülkerim b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed b. İsa b. Hüseyin b. Atâullah [kuddise sırruhû], İskenderiye'de doğmuştur. *el-Hikemü'l-Atâiyye* adlı meşhur eseriyle tanınır. Mezheben Mâlikî, tarikaten Şâzelî olup Benî Cüzâm kabilesine mensuptur.

İbn Atâullah el-İskenderî, Şâzeliyye tarikatının Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî ve halifesi Ebü'l-Abbas el-Mürsî'den [kuddise sırrıhümâ] sonra üçüncü büyüğüdür. *Letâifü'l-Minen* adlı eserindeki ifadelerden babasının Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî ile görüştüğü anlaşılmaktadır. Kendisinin Şâzelî ile gö-

rüşmüş olması tarihsel olarak mümkünse de bu konuda kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Daha çok kitleleri derinden etkileyen hitabet tarzı, vaaz ve sohbetleriyle tanınan İbn Atâullah'ın bu özellikleri başta *el-Hikemü'l-Atâiyye* olmak üzere diğer eserlerine de yansımıştır. Kaleme aldığı kitaplarında ayrıca tasavvufun en derin konularına dair bilgiler bulmak mümkündür. Riya ve şöhretten uzak ibadet ve taat, tevekkül, teslimiyet, recâ ve ümit onun tasavvufî düşüncesinin temel kavramlarıdır. İbn Atâullah'a göre amel ve ibadetler birtakım şekil ve sûretlerden ibaret olup bunların ruhu âbidin kalbinde bulunması gereken ihlâs sırrıdır.

Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî gibi İbn Atâullah'ın düşünceleri de tasavvufî çevreleri etkilemiştir. Eserleri Kuzey Afrika başta olmak üzere bütün İslâm ülkelerinde bilinmektedir. Elliden fazla sûfînin tercüme ve şerhettiği *el-Hikemü'l-Atâiyye*'nin şârihleri arasında hemen her tarikattan sûfî vardır.

İmam Şa'rânî [kuddise sırruhû] onun hakkında şöyle demiştir:

"Onun kıymetli sözlerinden daha manalı bir söz işitmedim. Kendi görüşünde olmayanlar bile, onun söylediklerinde bir hata ve kusur bulamazlardı. Allah Teâlâ ondan razı olsun."

İlmî Eğitimi

İbn Atâullah el-İskenderî [kuddise sırruhû], Nâsırüddin İbnü'l-Müneyyir'den fıkıh, Muhyiddin el-Mâzûnî'den na-

hiv, Şerefeddin Abdülmü'min ed-Dimyâtî'den hadis ve Muhammed b. Mahmud el-İsfahânî'den felsefe, mantık, kelâm ilimlerini tahsil etti. Fıkıh âlimi olarak tanındığı bu yıllarda tasavvufa karşı iken Şâzeliyye tarikatının pîri Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'nin halifesi Ebü'l-Abbas el-Mürsî ile tanıştı ve onun sohbetlerine devam etmeye başladı. Muhtemelen şeyhinin izniyle vaaz ve irşad için gittiği Kahire'ye yerleşti. Burada çevresinde, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye* müellifi Sübkî'nin babasının da katıldığı geniş bir cemaat oluştu.

İbn Atâullah el-İskenderî [kuddise sırruhû] zamanının seçkinlerindendi. Tefsir, hadis, fıkıh, usul vb. her nevi ilimde mahir idi. Tasavvuf ehlinin diliyle konuşur, halka nasihat ederdi. Birçok kişi kendisinden faydalandı ve tarikatında sülûk etti.

Allah Teâlâ'nın emirlerini bildirmek ve yasaklarından sakındırmak için, insanlara devamlı vaaz ve nasihat ederdi. Zamanını, öğrendiği bütün zâhirî ilimleri ve Allah Teâlâ'yı tanımak için lüzumlu olan marifet bilgilerini insanlara öğretmekle geçirirdi. Haramlardan şiddetle kaçar, şüpheli korkusuyla mubahların bile fazlasını terkeder, dünya malına hiç meyletmezdi. En meşhur talebesi Ebü'l-Hasan-ı Sübkî'dir.

Vefatı

İbn Atâullah [kuddise sırruhû], mürşidi Ebü'l-Abbas el-Mürsî vefat ettiği zaman (686/1287) Kahire'de bulunuyordu. Hayatının bundan sonraki dönemini Kahire'de geçiren İbn Atâullah, 13 Cemâziyelevvel 709'da (19 Ekim 1309) Medrese-i Mansûriyye'de vefat etti ve Karâfe Mezarlığı'na defnedildi.

Mürşidleri

1. Ebü'l-Abbas el-Mürsî [k.s]

Ebü'l-Abbas Şihâbeddin Ahmed b. Ömer el-Ensârî el-Mürsî, 616'da (1219) Endülüs'ün Mürsiye (Murcia) şehrinde doğdu. Soyu ensardan Sa'd b. Ubâde'ye ulaşır. Şâzeliyye tarikatının pîri Şeyh Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'nin halifesidir. Mürsî, şeyhinin vefatından sonra genellikle İskenderiye'de ve zaman zaman gittiği Kahire'de kurduğu ilim meclislerinde onun yolunu sürdürerek fıkıh, hadis, tefsir ve ahlâka dair dersler okuttu.

Zâhir ulemasının da katıldığı bu derslerde bulunan müridi İbn Atâullah el-İskenderî onun ders anlatırken; *Kitâbü'l-Mesâbîh* (hadis), *el-İrşâd* (usûlü'd-din), *et-Tehzîb* (fıkıh), *el-Muharrirü'l-Vecîz* (tefsir) gibi eserlerden faydalandığını belirtir. İbn Atâullah'ın verdiği bu bilgiden, "Biz fıkıhçılarla aynı bilgileri paylaşıyoruz, ancak onlar sahip olduklarımız konusunda bize ortak değiller" diyen Mürsî'nin zâhir ilimlerinde derin bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. İskenderiye'de otuz yıl ilim ve irşadla meşgul olan Mürsî, 25 Zilhicce 685 (11 Şubat 1287) tarihinde burada vefat etti ve Bâbülbahr Kabristanı'na defnedildi.

2. Yâkut-ı Arşî [k.s]

Yâkut-ı Arşî, âriflerin ve evliyanın büyüklerindendir. Ebü'l-Abbas el-Mürsî hazretlerinin talebelerinin önemli isimlerindendir. Aslen Habeşistanlı'dır. Şâzelî kaynaklara göre, kendisiyle şöhret bulduğu "el-Arşî" lakabının gerekçesi, kalbinin daima "arş"a bakması, bedenen dün-

yada olsa dahi kalbinin arşla meşgul olmasıdır. Başka bir gerekçeyse, onun "hameletü'l-arş"ın (arşı taşıyan meleklerin) okuduğu ezanları işitiyor olmasıdır. 707 (m. 1307) senesinde Mısır'da İskenderiyye şehrinde vefat etmiştir.

Eserleri

1. *el-Hikemü'l-Atâiyye*. İbn Atâullah'ın [kuddise sırruhû], tasavvufun hemen hemen bütün temel konularıyla ilgili görüşlerini yansıtan ve yaklaşık 300 kadar hikmetli sözünden meydana gelen eserin çok sayıda şerhi ve tercümesi bulunmaktadır.

2. *Letâifü'l-Minen*. Müellifin çeşitli tasavvufî konulardaki görüşlerini açıkladığı geniş bir mukaddime ile Ebü'l-Abbas el-Mürsî ve Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'nin hayat ve menkıbelerinin anlatıldığı eser, on bölümden meydana gelmektedir. Şâzeliyye tarikatına dair en eski kitap olma niteliğini taşıyan *Letâifü'l-Minen*'in çeşitli baskıları yapılmıştır.

3. *et-Tenvîr fî İskâtı't-Tedbîr*. Tevekkül ve teslimiyet konularının ele alındığı bu eser de muhtelif zamanlarda basılmıştır. Eseri Müttakî el-Hindî *Risâle-i Kifâyet-i Ehl-i Yakîn* adıyla Farsça'ya tercüme etmiştir.

4. *Miftâhu'l-Felâh ve Misbâhu'l-Ervâh*. Zikir, halvet, tevhid ve marifet gibi konuları ihtiva eden eser, Abdülvehhâb eş-Şa'rânî'nin *Letâifü'l-Minen* adlı kitabıyla birlikte basılmış (Kahire 1331), ayrıca Muhammed Azb tarafından da yayımlanmıştır (Kahire 1933).

5. *Tâcü'l-Arûs el-Hâvî li-Tehzîbi'n-Nüfûs.* Elinizdeki tercümesini sunduğumuz eserdir. İbn Atâullah'ın vaazlarından ve müridlerine tarikat âdabına dair nasihatlerinden meydana gelen eseri Ebü'l-Vefâ et-Teftâzânî, *et-Tuhfe fi't-Tasavvuf*, *en-Nebze fi't-Tasavvuf*, *et-Tarîku'l-Câdde ilâ Neyli's-Saâde* adlarıyla kaydeder.

6. *el-Kasdü'l-Mücerred fî Ma'rifeti'l-İsmi'l-Müfred.* Allah'ın; zat, sıfat, esma ve ef'âli hakkında kelâmî tarzda yazılmış bir eserdir (Dımaşk 1990). Eseri Maurice Gloton, *Traité sur le nom Allâh* adıyla Fransızca'ya çevirmiştir (Paris 1981).

7. *Unvânü't-Tevfîk fî Âdâbi't-Tarîk.* Ebû Medyen el-Mağribî'nin, "Yaşamanın lezzeti dervişlerle sohbettir" anlamındaki beytiyle başlayan şiirinin şerhidir.

8. *el-Münâcâtü'l-Atâiyye.* Tevekkül ve teslimiyet konusunu işleyen otuz altı beyitlik bir münâcâttır.

9. *el-Vasıyye ile'l-İhvân bi'l-İskenderiyye.* İbn Atâullah'ın 694 (1295) yılında Kahire'den İskenderiye'deki müridlerine gönderdiği vasiyetnâmesi, *Letâifü'l-Minen* neşirleri sonunda yayımlanmıştır.[1]

1 Daha fazla bilgi için bk. Mustafa Kara, "İbn Atâullah el-İskenderî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 19/336.

HİKMET TACI

[TÂCÜ'L-ARÛS]

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla...

Ey kul! Her vakit Allah'a tövbe et ve istiğfarda bulun. Zira Cenâb-ı Hak seni buna çağırmış ve,

وَتُوبُوا اِلَى اللهِ جَمِيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

"*Ey müminler! Hep birden Allah'a tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz*" (Nûr 24/31) buyurmuştur.

Yine başka bir âyet-i kerimede yüce Allah şöyle bildirmiştir:

اِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

"*Şüphesiz Allah tövbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever*" (Bakara 2/222).

Resûlullah da [sallallahu aleyhi vesellem] bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

إِنَّهُ لَيُغَانُ عَلَى قَلْبِي، وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ فِي الْيَوْمِ مِئَةَ مَرَّةٍ

"*Bazı zamanlar benim kalbime de ince bulutlar gibi birtakım şeyler gelir ki bundan dolayı günde yüz defa Allah'tan bağışlanma dilerim.*"[2]

Eğer sen de tövbe etmek istersen, ömrün boyunca tefekkürü terketme. Günün sonunda o gün neler yaptığını tefekkür et. O günü taatle geçirmişsen bundan dolayı Allah'a şükret. Şayet gününü mâsiyet içinde geçirmişsen bundan dolayı da nefsini azarla, Allah'tan mağfiret dile ve O'na yönel. Senin için, nefsini azarlayarak Allah ile beraber olduğun bir meclisten daha hayırlı bir yer yoktur. Nefsini azarlarken bir yandan da ona gülüp sevinç içinde olma. Bilakis; ciddiyetle, işlediğin günahlardan huzursuz olduğunu belli ederek, hüzünlü, kırık bir kalple ve nefsini zelil görerek onu azarla. Şayet böyle yaparsan Allah Teâlâ; hüznünü sevince, zilletini izzete, karanlığını nura ve kendisi ile arandaki perdeyi keşfe tebdil eder.

Zamanındaki yedi abdaldan[3] biri olan Mekînüddin el-Esmer[4] [rahmetullahi aleyh] anlatıyor:

---

2 Müslim, Zikir, 12 (nr. 41); Ebû Davud, Vitir, 26 (nr. 1515); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/211.

3 **Abdal:** Dünya ilgilerinden kurtularak kendisini Allah yoluna adayan ve ricâlü'l-gayb diye adlandırılan evliya zümresi içinde yer alan sûfî veya erenler hakkında kullanılır.

4 **Mekînüddin el-Esmer:** Şeyh Mekînüddin el-Esmer'in tam adının Muhammed Abdullah b. Mansûr Ebû Muhammed el-İskenderî el-Mâlikî eş-Şâzelî olduğu kaydedilmiştir. Hicrî 610-692 yılları arasında yaşamıştır.

"Bu yola girdiğim ilk zamanlarda terzilik yapar ve geçimimi bununla sağlardım. Gündüz vakti söylediklerimin hesabını tutar, akşam olunca da nefsimi hesaba çekerdim. Şayet sözlerimin az ve hayırdan ibaret olduğunu görürsem, bundan dolayı Allah'a hamd ve şükür ederdim. Eğer sözlerimin hayır dışında olduğunu görürsem, onları hayırla tebdil edene kadar Allah Teâlâ'ya tövbe eder, bağışlanma dilerdim."

Şimdi düşün! Hesabını bilen ve işini hakkıyla yapan bir vekile sahip olsan, onu hesaba çekmezsin değil mi? Fakat bu vekil işini hakkıyla yapmayan biriyse, onu her zaman kontrol eder ve ondan hesap sorarsın. O halde bütün amellerini sadece Allah rızası için hakkıyla yap. Böyle yaparsan Allah seni inceden inceye hesaba çekmeyecektir.

Kul, günah işlediğinde kalbinde bir zulmet meydana gelir. Günah ateş gibidir, zulmet ise günahın dumanıdır. Yetmiş yıl evinde ateş yakan kimsenin evi nasıl kararırsa, kalp de günahla kararır. Kalbin bu günahtan temizlenmesi ise ancak tövbe ile mümkün olur. Günahla beraber kul için; zillet, zulmet ve onu Allah'a ulaşmaktan alıkoyan perdeler meydana gelir, tövbe ettiği zaman ise günahların bu etkisi ortadan kalkar.

Resûlullah'a Tâbi Olmak

Cenâb-ı Hakk'ın nezdinde derecenin düşük olması, Allah Resûlü'ne ittiba hususundaki ihmalinden dolayıdır. Allah katında derecenin yüksek olması da, O'nun

resûlüne uyman sebebiyledir. Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] uymak açık ve gizli olmak üzere iki şekilde olur:

Peygamber Efendimiz'e açık olarak uymak; namaz, oruç, zekât, hac, cihad vb. ibadetleri yapmakla gerçekleşir.

Resûlullah'a gizli olarak uymak ise; namazda cem'[5] halini ve Kur'an okurken tedebbürü elde etmekle (onun emir ve yasaklarını düşünmekle) gerçekleşir. Şayet namaz kılarken ve Kur'an okurken, cem' ve tedebbür halini elde edemiyorsan, bilmelisin ki sende kibir, ucub[6] veya bunlara benzer bâtınî bir hastalık vardır. Bu hususta Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِىَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ

"*Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri âyetlerimden uzaklaştıracağım*" (A'râf 7/146).

Bu durumda senin halin, ağzındaki şekeri acı bulan sıtmalı kimseye benzer. Gurur ve kibirle işlenen ibadetin bir değeri yoktur. Rabbü'l-âlemîn, Hz. İbrahim'in [aleyhisselâm] şöyle dediğini bildirmiştir:

---

5 **Cem':** Sözlükte "toplamak, bir araya getirmek; dikkat ve iradeyi bir noktaya teksif etmek" anlamına gelen cem' tasavvufta bir hal olup, sâlikin her şeyi Allah'tan bilerek halkı yok, hâlıkı var görmesi hali anlamına gelir.

6 **Ucub:** Kendini beğenme, böbürlenme. Ucub, bazan kendi taatına insanları karıştırmak suretiyle olur. Bu şekilde olursa, ibadet ifsat edilir. Bazan da bundan kaçar, nefsini kınar, (ancak) bu şekilde nefsini beğenmiş olur, böylece ibadeti yine boşa gider. Ucbun esası, yapılan salih ameli büyük görmektir.

فَمَنْ تَبِعَنِى فَإِنَّهُ مِنِّى

"*Şimdi kim bana uyarsa o bendendir*" (İbrahim 14/36).

Bu âyetin mefhumu şudur: Hz. İbrahim'e [aleyhisselâm] uymayan ondan değildir.

Yine Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Nuh'un [aleyhisselam] şöyle dediğini haber vermiştir:

رَبِّ إِنَّ ابْنِى مِنْ أَهْلِى

"*Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir*" (Hûd 11/45).

Bunun üzerine Cenâb-ı Hak kendisine şöyle karşılıkta bulunmuştur:

يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ

"*Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir*" (Hûd 11/46).

Tâbi olmak; Selmân-ı Fârisî [radıyallahu anh] gibi yabancı olsa bile tâbi olan kişiyi, tâbi olunan kişinin bir parçası kılar. Nitekim Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem], Selmân-ı Farisî hakkında şöyle buyurmuştur:

سَلْمَانُ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ

"*Selmân, bizden, Ehl-i beyt'tendir.*"[7]

7 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/212 (nr. 6040); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/599; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/130 (nr. 10137).

Mâlumdur ki Selmân-ı Farisî İranlı'dır. Fakat Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] tâbi olmakla onun aile efradından sayılmıştır. Allah Resûlü, beyan ettiği hadis-i şerifle bu duruma dikkat çekmiştir. Tâbi olmak nasıl birlikte olmayı gerektiriyorsa, tâbi olmamak da ayrılığı gerektirir. Allah Teâlâ, bütün hayırları bir evde toplamıştır. O evin anahtarı ise Resûlullah'a ittiba etmektir. O halde Allah'ın sana rızık olarak verdiğine kanaat etmekle, zühd hayatı yaşamakla, dünyaya ilgiyi azaltmakla, boş söz ve fiilleri terketmekle suretiyle Allah Resûlü'ne tâbi ol.

Kime Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] tâbi olma kapısı açılmışsa bu, Allah Teâlâ'nın o kimseyi sevdiğinin delilidir. Nitekim Cenâb-ı Hak bu hususta şöyle buyurmaktadır:

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِىْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٣١﴾

"*(Resûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir*" (Âl-i İmrân 3/31).

Eğer bütün hayırları elde etmek istiyorsan şöyle dua etmelisin:

"Allahım! Senden, bütün söz ve fiillerimde bana Resûlullah'a tâbi olmayı nasip etmeni istiyorum."

Allah Resûlü'ne [sallallahu aleyhi vesellem] tâbi olmak isteyen kimse, ırz ve neseplerine dil uzatmak suretiyle Allah'ın kullarına zulmetmekten kaçınmalıdır. Şayet

insanlar birbirlerine zulmetmekten uzak durabilselerdi, şüphesiz ki Allah'a ulaşırlardı. Fakat onlar, alacaklıların kendisini aradığı borçlanmış kimse gibi Allah'a ulaşmaktan engellenmişlerdir.

Şimdi düşün... Bir padişahın özel bir görevlisisin ve ona çok yakınsın. Borçlu olduğun biri borcunu istemek için sana geliyor... Her ne kadar borcun az olsa da, bu durum sana ağır gelmez mi?

Şimdi de kıyamet günü haksız yere malını aldığın, namusuna iftira attığın ve benzeri sebeplerle hakkına girdiğin yüz binlerce veya daha fazla kimsenin senden haklarını istediğini düşün! O zaman halin ne olur?

Kalbin Yıkanıp Temizlenmesi

Gerçek manada musibete uğramış kişi, günah ve şehvetlerin kendisini yıprattığı kimsedir. Günah ve şehvetler o kimseyi âdeta çürümüş su tulumuna çevirmiştir. Bu öyle bir musibettir ki o kimsenin yemesini, içmesini ve bütün arzusunu sadece tuvalete gitmek ve hanımının gönlünü razı etmekten ibaret kılmıştır. Keşke hiç değilse bunları helâl yoldan sağlamış ve yerine getirmiş olsaydı.

Makamların ilki tövbedir. Tövbe olmadan diğer ameller kabul edilmez. Günah işleyen bir kulun durumu, ateşe konulmuş yeni bir çömleğe benzer. Çömleğin altında bir müddet ateş yakıldığı zaman çömlek kararır. Şayet işin bittikten sonra vakit kaybetmeden çömleği ateşten alıp yıkarsan, bu karalıktan bir iz kalmaz. Fakat onu ateşin üzerinden almayıp içinde defalarca yemek

pişirirsen, o karalık çömlekte yer tutar, ne kadar yıkarsan yıka hiçbir faydası olmaz.

Aynı şekilde günahın hemen ardından yapılan tövbe de kalbin karalığını yıkayıp temizler. Böylece ameller de temizlenir ve onlardan kabul kokusu yayılır. Öyleyse her zaman Cenâb-ı Hak'tan tövbeni kabul etmesini dile. Eğer Allah tövbeni kabul ederse, huzurlu olursun. Çünkü bu, Allah'ın bir hediyesidir ve dilediği kullarına bunu ihsan eder.

Çok defa görüldüğü olmuştur... Topukları yarılmış bir köle tövbeye muvaffak olur ama efendisi olamaz, kadın muvaffak olur ama kocası olamaz, genç bir kimse muvaffak olur ama yaşlı muvaffak olamaz.

Sevilenlerden Olmak İçin

Şayet sen tövbeye muvaffak olduysan bu, Allah Teâlâ'nın seni sevdiğinin delilidir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿١٢٢﴾

"*Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri ve temizlenenleri sever*" (Bakara 2/222).

Bir şeye ancak onun kıymetini bilen kimse gıpta eder. Hayvanın önüne yakut konulsa bile şüphesiz arpa ona daha sevimli gelir. Şimdi şu iki fırkadan hangisi olduğuna bak; tövbe edip sevilen kimselerden misin yoksa tövbe etmeyip zalimlerden olanlardan mı? Allah Teâlâ âyet-i kerimede şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ لَّمْ يَتُبْ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُونَ ﴿١١﴾

"*Kim de tövbe etmezse işte onlar zalimlerdir*" (Hucurât 49/11).

Tövbe eden kimse kazançlı çıkar, tövbe etmeyen ise hüsrana uğrar. Allah'ın rahmetinden ümidini kesmiş bir şekilde, "Kaç defa tövbe ettim, her defasında da tövbemi bozdum" deme! Hasta olan kimse ruhu bedeninde olduğu müddetçe yaşamayı ümit eder.

Kul tövbe ettiğinde; onun cennetteki evi, yeryüzü, gökyüzü ve Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] bundan dolayı sevinirler. Hak Teâlâ senin seven olarak kalmana razı olmaz, sevilen olmanı ister. Sevilen nerede, seven nerede?

Yazıklar olsun o kula ki kendisine ihsanda bulunan Allah'ın ihsanını bildiği halde, O'na isyan etmeye cüret eder. Allah'a isyan etmeyi seçen kimse, O'nun ihsanını da bilmez. O'ndan korkmayan kimse, O'nun kadrini bilemez. O'ndan başkasıyla meşgul olan kimse, kazançlı çıkmaz.

Yazıklar olsun o kula ki kendisini helâke çağırdığını bildiği halde nefsine uyar. Kendisini doğruya çağırdığını bildiği halde kalbini dinlemez. Âsi olduğu Allah'ın büyüklüğünü bildiği halde, O'na isyan etmekten geri durmaz. Günahkâr kul, O'nun azametini bilseydi, isyan etmiş olarak O'nunla karşılaşmak istemezdi. Mevlâsının kendisine yakın olduğunu ve onu gördüğünü bilseydi, O'nun yasakladıklarından daha fazla kaçardı.

Yine yazıklar olsun o kula ki günahın dünyevî ve uhrevî âkıbetini bildiği halde, Allah'tan hayâ etmiyor. Bu

kul, Allah'ın kudret elinin pençesinde olduğunu bilseydi, emir ve yasaklarına muhalefet etmiş olarak O'nunla karşılaşmak istemezdi.

Ezelde Verdiğin Sözü Bozma!

Bilmelisin ki Allah'a âsi olmak; ezelde O'na verilen sözü bozmak, dostluğunu kaybetmek, başkalarını O'na tercih etmek, nefsin arzularına itaat etmek, hayâ gömleğini çıkarmak ve Cenâb-ı Hakk'ın razı olmayacağı şeyleri yapmak demektir.

Allah'a âsi olmanın birtakım zâhirî alametleri vardır. Bunlar;

- Âzaların günahlarla kirli olması,
- Gözün ağlamaması,
- İbadette tembellik,
- Haramdan uzak durmama,
- Arzuladıklarını elde etme hırsı,
- Ve ibadet yapmaktan duyulan sevincin gitmesi gibi durumlardır.

Allah'a âsi olmanın bâtınî alametleri ise şunlardır:

- Kalbin katılaşması,
- Nefsin günahta ısrar etmesi,
- Nefsin arzu ve isteklerinden dolayı kalbin daralması,
- İbadetlerin lezzetinin kaybolması,

• Kalbi bozan ve orada nurların doğmasını engelleyen şeylerin peş peşe gelmesi,

• Arzu ve isteklerin kalbi kaplaması,

• Kalbe peş peşe şüphelerin gelmesi,

• Varılacak yerin ve hesaba çekilmenin unutulması.

İtaat ve İsyanın Sonu

Günah işlediğinde, bunun neticesi olarak sadece ismin değişecek olsaydı, bu bile ceza olarak sana yeterdi. Zira sen Allah'a karşı itaatkâr olduğun zaman, Allah'ın emir ve yasaklarına uyan, O'na yönelen anlamında "Muhsin" ismini alırsın. Allah'a âsi olduğun zaman ise, "musî' (günahkâr)" ve mu'riz (yüz çeviren)" isimlerini alırsın. İsminin başka bir isme dönüşmesindeki durum böyledir.

Peki, itaat ve isyanın etkileri değişince durumun nasıl olur? O vakit itaat yerine günahtan tat alır, hizmet yerine de şehvetten zevk alırsın. Bu, itaat ve isyanın etkilerinin değişmesi sonucudur. Bir de kulluk vasfın değişirse o vakit halin nice olur? Sen Allah katında güzel sıfatlarla vasıflanmışken bir anda iş tersine döner ve kötü hallerle vasıflanırsın. Bu, Allah katındaki vasfının değişmesindeki halindir. Ya Allah katındaki merteben değiştiğinde durumun ne olur? Sen Allah katında sâlihlerden iken bir anda müfsidlerden olursun; muttakîlerden iken bir anda O'nun katında hainlerden olursun.

Günahın İçin Allah'a Sığın

Şayet günahın izleri sende açık olarak görülmeye başlamışsa, hemen Allah'tan yardım iste ve O'na sığın. Başına toprak saçarak şöyle dua et:

"Allahım! Beni günahın zilletinden taatin izzetine yönelt."

Yine evliya ve salihlerin kabirlerini ziyaret edip şöyle dua et:

"Ey merhametlilerin en merhametlisi! Bana rahmetinle muamele eyle."

Nefsini sana galip geleceği şehvetlerle kuvvetlendirdiğin halde mi onunla mücadele etmek istiyorsun? Eğer böyleyse sen gerçekten cahilsin!

Kalp, itaat suyuyla sulanan bir ağaçtır. Bu ağacın meyvesi ise güzel huylardır. Gözün meyvesi gördüklerinden ibret almak, kulağın meyvesi Kur'an dinlemek, dilin meyvesi zikir, el ve ayakların meyvesi ise hayır işlerine koşmaktır. Kalp ağacı kuruduğunda meyveleri de düşer. Susuzluk şiddetlenirse sen de zikri çoğalt. İlaç kullanmaksızın şifa bulmayı arzu eden hasta gibi olma. Bu hastaya söylenecek söz şudur:

"İlaç kullanmadıkça şifaya kavuşamazsın."

Düşmanla savaşta hiçbir haz ve zevk yoktur. Savaşta ancak mızrakların ucu vardır. O halde sen de nefsinle mücâhedeye giriş. İşte en büyük cihad budur! Bil ki evladını kaybeden anneye bayram yoktur, bayram nefsi-

ni kahreden kimse içindir. Bayram, ancak dağınıklığını toplayan kimse içindir.

Bir adam manastırın önünden geçerken oradaki rahibe, "Ey rahip! Bu topluluğun bayramı ne zamandır?" diye sormuş, o da, "Bağışlandıkları gündür" diye cevap vermiştir.

Senin nefsinle olan durumun; eşini meyhanede bulup (kendisini bundan men ederek oradan çıkarmak yerine), ona güzel elbiseler ve lezzetli yemekler getiren kimsenin durumuna benzer. İşte sen de aynı şekilde nefsin namazı terkettiğinde (onu bundan men etmek yerine), nefsine çeşit çeşit yemekler ve tatlılar yediriyorsun.

Büyüklerden biri, gafillerin kalp kokularını almamak için kırk sene cemaate katılmamıştır. O halde dünyan için gerekli olan menfaatleri bildiğin halde ahiretin için gerekli olan menfaatlerden nasıl cahil kalabiliyorsun?

Ahirette kendi faydasına olan şeyi bilenle senin durumun şuna benzer; o kişi bir araziye çıkar, kendisine gerekli yiyecekleri araştırıp bularak depolar. Sen ise sana faydası olmayacak şeyleri, seni helâk edecek şehvet yılanlarını ve günah akreplerini toplamışsın.

İnsanlar, günü geldiğinde kullanmak üzere ihtiyaç duydukları yiyecekleri toplarken, senin sana zarar verecek günahları toplaman cehalet olarak sana yeter. Hiç evine yılan getirip besleyen birini gördün mü? İşte sen bunu yapıyorsun!

Senin için korkulacak en zararlı şey, küçük günahları hafife almandır. Çünkü çoğu defa büyük günahları

günahtan sayarak dikkate alıyor ve onlar için tövbe ediyorsun. Küçük günahları ise hafife alıyor ve onlar için tövbe etmiyorsun. Bu durumda senin halin, bir aslanla karşılaşan kişinin durumuna benzer. Allah Teâlâ o kişiyi aslandan kurtarır, fakat daha sonra karşısına elli kurt çıkar ve kurtlar kendisini öldürüp helâk ederler.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

"*Çünkü siz bu iftirayı, dilden dile birbirinize aktarıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızda geveleyip duruyorsunuz. Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Halbuki bu, Allah katında çok büyük (bir suç) tur*" (Nûr 24/15).

Büyük günah, Allah Teâlâ'nın keremi yanında çok küçüktür. Fakat küçük günahta ısrar edersen, bunlar büyük günaha dönüşür ve seni helâke sürükler. Çünkü zehir az da olsa öldürür. Küçük günahlar, ateş kıvılcımı gibidir. Çok defa küçük bir kıvılcım, koca bir şehri yakar.

Öyle Bir Yer ki...

Afiyet ve sıhhatini Allah'a isyanda tüketen kimsenin misali, babasından geriye kendisine 1000 dinar kalan kimsenin durumuna benzer. Bu kimse o dinarlarla akrep ve yılanlar satın alıp etrafına koysa ve bunlar kendisini ısırıp soksa o kişi ölmez mi?

Sen ömrünü Allah'ın emir ve yasaklarına muhalefet etmekle mahvediyorsun. Bundan dolayı senin durumun, doğan kuşunun haline benzer; doğan kuşu leş arar ve bulduğu anda hemen üzerine inerek ondan yer.

O halde sen arı gibi ol; onun cüssesi küçük fakat gayreti büyüktür. Temiz ve hoş olana konar, geride temiz, hoş bir şey (bal) bırakır.

Bela ve sıkıntının olduğu yerlerde çok durdun. Artık Allah'ın sevgisine ulaşacağın yerlerde bulun. Bu hakikatler sana yolunu göstermektedir. Fakat gafletin kalbini öldürdüğü kimseyi, başına gelen musibetler bile uyandıramaz. Nitekim aklı noksan kadın, çocuğunun ölümüne ağlayacağı yerde güler.

İşte sende bu şekildesin; gece ibadetinden ve gündüz orucundan geri kaldığın halde âzaların bunun elemini hissetmez. Bu, gafletin kalbini öldürmesinin neticesidir. Hayatta olan birine küçük bir iğne battığında canı yanar, fakat bir ölü kılıçlarla parçalansa bile bir elem hissetmez. O halde sen de kalbi ölü bir kimsesin.

Hikmet meclislerinde bulun, çünkü hikmet meclislerinde cennet kokularından bir koku vardır. Böylece evinde ve her yerde bu cennet kokusunu alırsın. Günahkâr olsan da hikmet meclislerinden ayrılma. "Ben günahkârım, günahı terkedemiyorum. Benim bu mecliste olmamın ne faydası olur" deme! Nitekim okçunun ok atmayı bırakmaması gerekir; bugün isabet etmezse de, yarın eder.

Ey kişi! Günah işlemekten sakın. Zira günah, rızkın daralmasına sebep olur. Allah Teâlâ'dan tövbeni kabul

etmesini dile. Eğer tövben kabul edilirse ne âlâ; yoksa Cenâb-ı Hak'tan yardım iste ve şöyle dua et:

رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

"*Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz*" (A'râf 7/23).

Sakın ömründen kırk sene geçip de hiç Allah'ın kapısını çalmayan kimse gibi olma. Senin hakkında en korkulacak şey; günah üstüne günah işleyerek kalbinin kapkara kesilmesi, bunun neticesinde kalbindeki iman ateşinin sönmesi ve bunlardan tövbe etmeden akıbetinin kötü sonla neticelenmesidir. Bundan Allah'a sığınırız.

Nefsini Temize Çıkarmadan

Amellerini küçük ve önemsiz görmekten, temiz ve helâl yiyecekleri sadece tuvalete çıkarmak için yemekten kaçın. Sürekli seni karalayan nefsinden de sakın. Zira o, devamlı karalamada bulunduğu halde sahibinden ayrılmaz. Şeytan ise ramazan geldiğinde insandan ayrılır. Çünkü ramazan ayında şeytanlar zincire vurulur. O ayda gördüğün adam öldürme, hırsızlık gibi olaylar nefsin azgınlığından meydana gelir.

Nefsin günaha meylettiğinde, ona Allah'ın azabını ve günahın Allah'tan uzaklaştırdığını hatırlat. Zehir karıştırılmış bir bal, vereceği zarardan dolayı tatlı olmasına bakılmaksızın yenmeyip atılır.

Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

اَلدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ

"Dünya tatlı ve yeşilliktir."[8]

Yine başka bir hadiste şöyle buyurmuştur:

اَلدُّنْيَا جِيفَةٌ قَذِرَةٌ

"Dünya pis bir lâşedir."[9]

Dünya, gafillerin yanında tatlı ve yeşillik; akıllı kimselerin yanında ise bir lâşedir. Dünya, nefsin nazarında tatlı ve hoş iken, kalp ehlinin nazarında pis bir leştir. Dünyanın hoş ve tatlı olarak adlandırılması, ondan sakındırmak; pis bir leş diye isimlendirilmesi ise ondan tiksindirmek içindir. O halde sakın tatlılığına aldanarak onun tuzağına düşme. Zira bu tatlılığın sonunda mutlaka acı vardır.

Sana, "Mümin kimdir?" diye sorulduğunda şöyle cevap ver:

"Mümin, kendi nefsinin ayıbından haberdar olup kullardan hiçbirine kusur isnat etmeyendir."

Yine sana, "Yalnız bırakılıp hayal kırıklığına uğrayan kimdir?" diye sorulursa şöyle cevap ver:

---

8 Müslim, Rekâik, 1 (nr. 99); Tirmizî, Fiten, 26 (nr. 2191); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/22.

9 Benzer rivayet için bk. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 8564.

"Kendi nefsini temize çıkarıp insanlara kusur isnat eden kimsedir."

Zamane ehlinin ısrarla devam ettikleri şeylerden biri de, Allah'a âsi olanlara yakınlık gösterip onları güler yüzle karşılamalarıdır. Şayet böyle yapmak yerine insanlar onlara surat assalardı, bu onları günah işlemekten alıkoyardı.

Şayet olgunluk kapısı sana açılmış olsaydı, rezil şeylere bir daha asla dönmezdin. Hiç sarayların kapısı kendisine açıldıktan sonra çöplüklere dönen birini gördün mü?

Eğer Allah ile senin aranda bir ünsiyet kapısı açılmış olsaydı, artık O'ndan başkasıyla yakınlık kurmak istemezdin. Şayet Allah Teâlâ seni rubûbiyeti için seçseydi, asla senden rahmetini kesmezdi. Eğer Allah'a hakkıyla hürmet gösterseydin, seni kendisinden başkasına muhtaç etmezdi. Mahlûkatın sevgisini senden uzaklaştırdığı zaman buna sevin; zira bu, Allah'ın sana yardımıdır.

Günahın Zilleti

Günahın olduğu her yerde, zillet ona eşlik eder. Sen Allah'a âsi olurken O seni aziz mi kılacak? Elbette hayır! Zira Cenâb-ı Hak, izzeti kendisine itaat etmeye; zilleti ise kendisine isyan etmeye bağlamıştır. Bundan dolayı Allah'a itaat etmekle senin için bir nur ve izzet meydana gelir, Allah ile arandaki perdeler kalkar. Bunun aksine Allah'a isyan etmekle senin için zulmet ve zillet meydana gelir, Allah ile arana perdeler girer. Seni şühûd[10] hali-

10 **Şühûd:** Hakk'ı Hak ile görme. İlâhî tecellileri temaşa, mana âlemini seyretme.

ne ulaşmaktan alıkoyan, Allah'ın haram kıldığı sınırlarda durmaman ve mevcudat ile meşgul olmandan başka bir şey değildir.

Çocuğun Allah'ın emir ve yasaklarına uygun davranmayıp günaha daldığında, onu şeriata göre terbiye et, kendi haline bırakma. Bilakis mâsiyetten geri durması için onu asık suratla karşıla. Bir mümin günah işlediğinde en çok karşılaştığı şey ayıplanmaktır. İnsanlar günah işleyen kimseleri ya utanılacak bir duruma sokarlar ya da onu alaya alırlar. Ne var ki böyle yaptıklarında onlar da doğrudan şaşmış olurlar. Mümin günah işlediğinde büyük bir uçuruma düşer. Onu bu uçurumdan kurtarmanın yolu, çocuğun günah işlediğinde ona yaptığının aynısını yapman, yani zâhirde kendisinden yüz çevirip kalben ona acıman ve gıyabında onun için dua etmendir.

Asıl Cahillik

İnsanların sahip oldukları dünyalıklarla kalbini meşgul etmen, sana cahillik olarak yeter. Böyle yaparsan onlardan daha cahil olursun. Çünkü onlar kendilerine verilenlerle kalplerini meşgul ederken sen, sana verilmeyen şeylerle kalbini meşgul ediyorsun.

Gözüne bir hastalık arız olduğunda hemen onun tedavisine bakarsın. Bunu da gözünle dünyanın lezzetlerini görmekten zevk aldığın için yaparsın ve hemen onu tedavi ettirmek istersin ki dünyanın güzelliklerini görmekten mahrum kalmayasın.

Oysa basiret gözün kırk senedir hasta olduğu halde onun tedavisini düşünmezsin. Bil ki bir ömrün ilk

zamanları heba olmuşsa, hiç olmazsa son zamanlarını heba olmaktan korumak gerekir. Bir kadın düşün ki on çocuğundan dokuzu ölmüş geriye tek çocuğu kalmıştır, bu kadın bütün sevgisini o tek kalan çocuğa vermez mi? Sen de ömrünün çoğunu heba etmiş durumdasın, hiç olmazsa ömründen geriye kalan az bir kısmı boşa geçirme.

Allah'a yemin ederim ki senin ömrün, doğduğun günden beri geçen süre değil, bilakis Allah'ı tanıdığın günden beri geçen zamandır.

Gerçek Mümin

İyiler ile kötüler birbirinden ne kadar farklıdırlar. İyiler, bir insanı günah işlerken gördüklerinde dıştan onu ayıplarken, içlerinden onun için dua ederler. Kötü insanlar ise öç almak için onu ayıplarlar.

Kötü insanlar genellikle onur kırıcı davranırlar. Oysa gerçek mümin, yalnızken kardeşine öğüt veren, topluluk içinde ise onun kusurunu örten kimsedir. Kötüler ise bunun tam tersini yaparlar; bir insanı günah işlerken gördüklerinde onun yüzüne kapıları kapatırlar ve hemen oracıkta rezil ederler. İşte bunlar, basiretleri nurlu olmayan ve Allah'tan uzak kimselerdir.

Bir kişinin aklını denemek istersen, yanında birinin adını andığında onun hakkında ne dediğine bak. Şayet onun hakkında kötü konuşuyor ve, "Onun adını anmayı bırak, onun şöyle şöyle kötülükleri vardır" diyorsa, bil ki onun içi harap olmuştur, kendisinde irfan ve marifet

yoktur. Fakat onu hayırla yâd ettiğini veya kötülükleri anıldığında bunu güzele yorarak, "Belki hataya düşmüştür veya o hususta geçerli bir özrü yahut bir gerekçesi vardır" gibi sözlerle onun hatalarını örtmeye çalıştığını görürsen, bil ki onun içi mâmur haldedir. Çünkü mümin, kardeşinin ırz ve namusunun kötülüklerden selâmette olması için çalışır.

Kısa Ömrün Bereketi

Her kim ömrünün sonlarına yaklaşır da boşa geçen günlerini telafi etmek isterse, kelime bakımından az, fakat çok anlam ifade eden zikirlerle Allah'ı ansın. Kişi böyle yaparsa, kısa olan ömrünü (bereketini) uzatmış olur.

Mesela şu tesbih böyledir, kelime olarak az fakat mana olarak çok şey ifade etmektedir:

سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضَى نَفْسِهِ، وَزِنَةَ عَرْشِهِ، وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ

"*Yarattıklarının sayısınca, zatının razı olduğu kadar, arşının ağırlığınca ve kelimelerinin sayısınca yüce Allah'ı hamd ve tesbih ederim.*"[11]

Aynı şekilde ömrünü çok oruçla ve gece ibadetiyle geçiremeyen kimse, nefsini Allah Resûlü'ne salât getirmekle meşgul etmelidir. Ömrün boyunca her türlü ibadeti yapmış olsan da, Allah'ın sana bir defa rahmet etmesi, hayattayken yaptığın amellerin tümünden

11 Müslim, Zikir, 19 (nr. 79); Tirmizî, Daavât, 104 (nr. 3555); Nesâî, Sehiv, 94 (nr. 1351); İbn Mâce, Edeb, 56 (nr. 3808).

daha kazançlıdır. Çünkü sen gücün yettiği kadar ibadet edebilirsin, Cenâb-ı Hak ise ulûhiyeti nisbetinde rahmet eder. Bu, Allah Teâlâ'nın sadece bir defa rahmet etmesi durumunda böyledir. Peki ya bir de senin her salât getirmende, sahih hadiste geçtiği gibi[12] Allah sana on rahmetle muamele etse durum nasıl olur?

Allah'ı zikirle ve Hz. Peygamber'e salât ile geçirilen bir ömür ne güzeldir.

Başka bir rivayette de şöyle buyrulmuştur:

مَا مِنْ صَيْدٍ يُصَادُ وَلَا شَجَرَةٌ تُقْطَعُ إِلَّا بِغَفْلَتِهَا عَنْ ذِكْرِ اللهِ تَعَالَى

"*Yakalanan her av, kesilen her ağaç, ancak Allah'ın zikrinden gafil olduklarından dolayı avlanmış ve kesilmiştir.*"[13]

Hırsız, halkı uyanık olan bir evi soymaz, ancak ev halkı gaflette veya uykudayken soygun yapar.

Dünyadan göçme zamanının yaklaştığını bilen kimse, ahiret azığı kazanmaya gayret eder. Başkalarının iyiliklerinin kendisine fayda vermeyeceğini bilen, kendisi iyilik yapmaya gayret eder. Hesapsızca harcama yapan, farkına varmadan zarar eder. Vekil kıldığı kişinin kendisine ihanet ettiğinden haberdar olan, onu vekillikten azleder. Aynı şekilde sen de nefsine böyle davran. Hainliğine muttali olduğunda onu azlet ve sana nüfûz edebileceği yolları daralt. Eğer kendinde ibadetlerden yüz

12 Hadis şöyledir: "*Kim bana bir defa salât getirirse, Allah Teâlâ bunun karşılığında ona on salât (rahmet) eder*" (Müslim, Salât, 7).

13 Benzer bir rivayet için bk. Deylemî, *Firdevsü'l-Ahbâr*, nr. 6705; Süyûtî, *el-Câmiu's-Sagîr*, nr. 7928; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 2009.

çevirme, şehvet ve gaflet görürsen bil ki bunlar senin kötü vasıflarındır.

Kendinde Allah'a yöneliş, Allah korkusu ve zühd görürsen bil ki bunlar Allah'ın sana lutfudur. Bunun misali şudur: Beldende hasır otu, diken ve böğürtlen dikeni gördüğünde bil ki bunlar senin beldende yetişen bitkilerdir. Beldende hurma ağacı, misk ve amber görürsen bil ki bunlar Allah'ın ihsanıdır, yaşadığın yerin doğal bitkileri değildir. Çünkü misk Irak ceylanlarından, amber ise Hint denizinden elde edilir.

Allah'a isyan ettiğinde imanının durumu, tutulmuş güneşe veya üzeri örtülmüş bir lambaya benzer. Gerçekte lamba yanmaktadır, fakat üzerine örtülen şey onun ışığına mani olur. Bundan dolayı ilim meclislerine devam etmelisin. Bu meclisler az bir hayat sürsen bile ömrünün bereketini arttırır; kalbine iman, huşû, tevazu, Allah korkusu, düşünüp ibret alma ve Allah'ı anma gibi hasletleri yerleştirir. İmanın ne büyük bir cevher olduğunu bilseydin, günaha asla yaklaşmazdın.

Kibir Hastalığı

Borcunu, nefisten daha çok geciktiren bir borçlu; şeytandan daha büyük bir düşman ve nefsin arzularından daha kuvvetli bir muhalif yoktur. Sana inecek olan manevi yardımı, kibirden daha fazla engelleyecek bir şey yoktur. Çünkü yağmur suları dağ tepelerinde değil, alçak yerlerde birikir. Kibirli olan kimselerin kalpleri de böyledir. Rahmet, onların kalplerinden akarak tevazu sahiplerinin gönüllerine iner.

Kibirliden murat, hakkı kabul etmeyen kimsedir; elbisesi güzel olan değildir. Kibir, hakkı kabul etmemek ve insanları küçük görmektir. Sanma ki kibir, sadece vezirde ve dünyaya dalanlarda olur. Bilakis akşam yemeği dahi bulamayan fakirde de kibir olabilir. Kibir, Allah'ın mahlûkatına karşı büyüklenmek olduğundan kişinin halini ifsat eder, düzeltmez. Felakete maruz kalmış kişinin, esir veya hapis yatan kimse olduğunu düşünme. Asıl felakete maruz kalan, Allah'ın emir ve yasaklarına âsi olarak tertemiz beden ülkesini günah pisliğiyle kirletendir.

Önce Nefsin İçin Ağla!

Parasını infak eden kişiler çoktur, fakat Allah yolunda canını feda eden pek azdır. Ahmak kişi, çocuğunun ölümünden dolayı ağlar da Allah Teâlâ'nın emir ve yasaklarına aykırı davranışlarından dolayı ağlamaz. Bu kimse, sanki hal lisanıyla, "Ben, beni Rabbim'den alıkoyan birinin ölümünden dolayı ağlıyorum" demektedir. Halbuki onun yapması gereken, bundan dolayı üzülmemesi ve Rabb'ine yönelmesidir. Çünkü Cenâb-ı Hak kendisinden onu meşgul eden engeli, bu ölüm sebebiyle ortadan kaldırmıştır.

Saçın sakalın ağardığı halde aklının küçük bir çocuk aklı gibi olması ve Allah'ın senden istediğini anlayamamış olman ne kötü bir şeydir! Eğer sen akıllı biriysen sana ağlanmadan önce nefsin için ağla!

Şüphesiz sen öldüğünde çocukların, eşin, hizmetçilerin ve dostların gerçekten senden ayrıldıkları için değil, bilakis senden gelecek faydalardan mahrum kalacak-

ları için ağlarlar. O halde sen onlardan önce davranıp kendin için ağla ve, "Bana hak olan, bana ağlanmadan önce benim Rabbim'den alacağım payın kaybolmasından dolayı ağlamamdır" de.

Allah Teâlâ sana vefa ile muamele ederken senin buna karşılık O'na isyanda bulunman cehalet olarak sana yeter. Yiğit, bir mecliste insanlar arasında bağırıp çağıran değil, bilakis nefsine bağırıp çağıran ve onu Allah'a döndürebilen kimsedir. Dünyanın sıkıntılarını büyük görüp ahretin sıkıntılarını göz ardı eden kimse, kendisini parçalamaya gelen aslanı bırakıp da, kendisini ısıran pireyle uğraşan kişiye benzer.

Allah'tan gafil olan kimse, şüphesiz önemsiz şeylerle meşgul olacaktır. O'ndan gafil olmayan ise O'ndan başka hiçbir şeyle meşgul olmaz. Senin için en güzel olan durum, dünya hayatını, ahiret saadetini kazanmak gayesiyle geçirmendir.

Ey dünyayı kazanmak için ahretini heba eden! Askerin korkması ne çirkindir! Dilbilimcinin dilde hata yapması ne çirkindir! Zühd hayatı yaşamak isteyenin dünyayı arzulaması ne kadar çirkindir! Yiğit, senin kalbinin kötülüğünü sana gösteren değil, ancak seni Allah adıyla terbiye edendir.

Şeyh Ebü'l-Abbas el-Mürsî [rahmetullahi aleyh] şöyle demiştir:

"Kaplumbağalar, yavrularını bakışlarıyla büyüttükleri gibi, mürşidler de müridlerini nazarlarıyla terbiye ederler. Kaplumbağalar karada yumurtladıktan sonra nehre

doğru giderlerken arkalarında bıraktıkları yumurtalarına bakarlar. Allah Teâlâ da bu bakışlarıyla onların yumurtalarını olgunlaştırır."

Bu Kapı Ne Zaman Kapandı ki?

Allah'ın muhabbetinin tadını almadan bu dünyadan göçmeyesin. O'nun muhabbetinin tadı yiyecek ve içeceklerde bulunmaz. Çünkü bunlardan istifade etmekte kâfirler ve hayvanlar sana ortaktır. Sen asıl Allah'ın zikrinin tadını almakta ve cem' makamına ulaşmakta meleklere ortak ol. Ruhlar, nefislerin serpintilerine tahammül edemez. Dünya leşine battığında, Allah'ın huzuruna çıkmaya layık olamazsın. Çünkü günah kirine bulaşmış olanlar, Allah'ın huzuruna ulaşamazlar.

O halde kalbini ayıplardan temizle ki gaybın kapıları sana açılsın. Allah'a yönel, tövbe ve zikirle O'na dön. Kim ısrarla kapıyı çalarsa, o kapı kendisine açılır. İnsanların birbirlerine karşı dostlukları olmasaydı, sana bunları söylemezdim. Râbia el-Adeviyye [rahmetullahi aleyhâ],[14] "Bu kapı ne zaman kapandı ki açılsın" demiştir. Ey kişi! Bu kapı, seni Allah'a yakın olmaya ulaştıracak kapıdır.

Kalbinin Allah'ın birliğinden habersiz ve gafil olmasından sakın! Zikredenlerin derecelerinin ilki, Allah'ın birliğini daima kalplerinde hissetmeleridir. Zâkirlerin

14 **Râbia el-Adeviyye:** Basralı kadın sûfîlerdendir. 95 (714) veya 99 (718) yılında Basra'da doğmuştur. Fakir bir ailenin dördüncü kızı olduğu için "Râbia" ismi verilmiştir. Kays b. Adî kabilesinin âzatlı kölesi olduğundan Adeviyye veya Kaysiyye nisbeleriyle anılmıştır. Künyesi Ümmü'l-Hayr'dır. Râbia el-Adeviyye, 180 (796) veya 185 (801) yılında Basra'da vefat etmiştir.

Allah'ı zikretmeleri ve onlara kapıların açılması, ancak bunu hissetmeleri sebebiyledir. Allah'ın rahmetinden kovulanlar da ancak gafletle O'nu zikretmeleri sebebiyle kovulmuşlardır. Midenin ve tenasül uzvunun şehvetlerinden sakınarak bu durumdan kurtulabilirsin. Çünkü Allah'ı zikretme hususunda sana ancak nefsin muhalefet eder. Mahlûka olan sevgin ne kadar çok ve Allah'a olan sevgin ne kadar az!

Eğer sana hem senin Allah'ı sevme hem de Allah'ın seni sevme kapısı açılmış olsaydı, hayrete kapılacağın birçok şeye şahit olurdun. Gecenin ortasında kıldığın iki rekât namaz, bir hastayı ziyaret etmen, cenaze namazı kılman, yoksullara sadaka vermen, müslüman kardeşine yardım etmen ve yoldan eziyet verecek olan şeyleri kaldırman senin Allah'ı, Allah'ın da seni sevmesi demektir. Yere bırakılmış bir kılıç, onu yerden kaldıracak bir bileğe ihtiyaç duyar. Senin için Allah'ı zikretmekten daha faydalı bir ibadet yoktur. Çünkü zikir; ayakta duramayan, rükû ve secde yapamayan yaşlılar ve hastalar için de yapılması kolay bir ibadettir.

Âlimler ve hikmet sahipleri, sana Allah'ın huzuruna nasıl çıkacağını öğretirler. Sen hiç ilk defa satın alınır alınmaz hizmet etmeye uygun bir köle gördün mü? Bilakis o, ilk önce kendisini yetiştirecek birine verilir, o da kendisine edep ve terbiye öğretir. Edep ve terbiye görüp hizmete elverişli hale geldiğinde hükümdarın hizmetine verilir.

Aynı şekilde veliler de böyle yapar. Müridler, onların himmetleriyle Allah'ın huzuruna çıkacakları güne kadar onlarla beraber bulunurlar. Tıpkı bir çocuğa yüzme öğ-

reten kimse gibi ki yüzme öğreten kişi çocuk kendi başına yüzebilecek seviyeye gelene kadar onun yanında yüzer. Artık tek başına yüzebilecek seviyeye geldiğinde ise onu tek bırakır.

"Peygamberlerle, velilerle ve salihlerle Allah'a tevessül edilmez" diyenlerin sözüne inanma! Çünkü Allah Teâlâ kendisine ulaşmak isteyenler için onları vesile kılmıştır. Velilerden meydana gelen; su üzerinde yürümek, havada uçmak, Allah'ın izniyle bazı gaybî şeylerden haber vermek ve suyun kaynayıp çıkması gibi hârikulâde haller, peygamberin doğruluğuna delildir. Çünkü bu kerametler, velilere peygamberlerinden dolayı verilmiştir.

Düşmanın Eliyle Rızıklanmak

Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî [rahmetullahi aleyh][15] şöyle demiştir:

"Nefsini namaz ile tart. Eğer namaz kılmanla beraber nefsin şehevî arzulardan haz almıyorsa, artık saadete ulaştın demektir. Eğer durum bunun aksine ise ve namaza ayak sürüyorsan o vakit nefsine ağla."

Hiç dostuyla buluşmak istemeyen birini gördün mü? Cenâb-ı Hak namaz hakkında şöyle buyurmuştur:

---

15 **Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî:** Tam adı, Ebü'l-Hasan Nûreddin Ali b. Abdullah b. Abdülcebbâr eş-Şâzelî'dir. Şâzeliyye tarikatının kurucusudur. 593 (1197) yılında Kuzey Afrika'nın en batı bölgesinde yer alan Sebte (Ceuta) şehri yakınlarındaki Gamâre'de doğdu. Mürşidi Abdüsselâm b. Meşîş'in emriyle irşad faaliyetine başladığı İfrîkıye'deki Şâzile (Şâzele) beldesine nisbetle Şâzelî diye tanınır. 656 (1258) yılında vefat etmiştir.

إِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ

"*Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar*" (Ankebût 29/45).

Allah katındaki değerini ve Allah ile olan durumunu bilmek isteyen kimse, namazına baksın. Namazını ya sükûnet ve huşûyla ya da gaflet ve aceleyle kılmaktadır. Eğer namazlarını sükûnet ve huşûyla kılmıyorsan başına toprak saç. Şüphesiz misk satan kimseyle beraber olana ondaki misk kokusundan sirayet eder. Namaz da manen Allah ile beraber olmaktır. O'nunla birlikte olup da bir fayda elde edemiyorsan, bu durum sende bir hastalık olduğuna işaret eder. Bu hastalık, ya kibir ya kendini beğenme ya da edepsizliktir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ

"*Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri âyetlerimden uzaklaştıracağım*" (A'râf 7/146).

Namaz kılan kimsenin, namazdan hemen çıkmak için acele etmemesi gerekir. Namazı gerektiği gibi kılmakla beraber devamlı Allah'ın azametini hatırlamalı ve namazdaki kusurlarından dolayı istiğfar dilemelidir. Nice namazlar vardır ki kabul edilmeye uygun değildir, fakat namazın ardından Allah'tan bağışlanma dilersen kabul edilebilir. Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] namaz kıldığında üç defa Allah'a istiğfarda bulunurdu.

Sende pek çok gizli hastalık vardır ve bunlar kalbine gelen vâridatlar ile ortaya çıkar. Bu hastalıkların en büyüğü, Allah hakkında şüpheye düşmektir. Rızık hususunda şüphe etmek, rızık verenden şüphe etmektir. Dünya önemsenmeyecek kadar küçüktür. Dünyanın sıkıntıları, sıkıntıların en küçüğüdür. Durum böyle olduğu halde sen dünyanın küçük sıkıntılarıyla uğraşıyorsun. Eğer sen büyük olsaydın, dünyanın küçük sıkıntılarıyla uğraşmayı bırakıp ahiretin büyük sıkıntılarıyla uğraşırdın. Kim büyük sıkıntıları bırakıp da küçük sıkıntılarla meşgul olursa, biz onu kıt akıllılardan sayarız.

Kulluk vazifelerini yerine getirmeye bak, Allah Teâlâ sana uygun olanı senin için meydana getirecektir. Cenâb-ı Hak, pislik içinde yaşayan böceklerin ve hamam böceklerinin rızkını verirken seni mi unutacak? Hak Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmuştur:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوٰى ﴿١٣٢﴾

"Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takva iledir" (Tâhâ 20/132).

Allah, kulluğunun gereklerine riayet eden herkese, bulundukları yerde bir şey meydana getirdiğinde bunu bildirir. Adamın biri bir topluluğa,

- İçinizde, Allah memleketinizde yeni bir şey meydana getirdiğinde kendisine bildirilecek biri var mı, diye sordu. Onlar da,

- Hayır, dediler. Bunun üzerine,

- O halde halinize ağlayın, dedi.

Selef-i sâlihîn, birine şükür dedirtmek için onun halini sorardı. Bugün ise birine halini soracak olursan, şükür yerine şikâyet işitirsin.

Kefen soyguncularından biri tövbe etmişti. Bir gün şeyhine,

- Efendim! Ben bin mezar soydum ve kabirdekilerin yüzlerinin kıbleden çevrilmiş olduğunu gördüm. Bunun sebebi nedir, diye sordu. Şeyhi şöyle cevap verdi:

- Evladım! Bunun sebebi, rızıkları hakkındaki şüpheleridir.

Ey Allah'ın kulu! Allah'tan bir şey istediğinde, seni her bakımdan ıslah etmesini dile. Yine O'nun tedbirine seni razı kılmasını iste. Sen firar eden bir köle gibisin. Allah senin kendisine dönmeni istiyor, sen ise O'ndan kaçıyorsun. Şüphesiz kaçmak, fiillerle, davranışlarla ve nefsin arzularına meyletmek suretiyle meydana gelir. Sen namazında yanılır, orucunda hata eder, Allah'ın lutfundan şikâyette bulunursan, O'ndan kaçmış olursun.

Şeyh Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî [rahmetullahi aleyh] şöyle anlatır:

"Bir defasında üç gün çölde kaldım. Yanımda yiyecek hiçbir şey de yoktu. O esnada yanımdan geçen bazı hıristiyanlar beni bir yere yaslanmış oturuyor olarak görünce,

'Bu adam, müslümanlardan bir derviş olsa gerek' dediler ve yanıma biraz yiyecek bırakıp gittiler. Kendi kendime, 'Ne acayip! Dostlarımın elinden değil de düşmanlarımın elinden rızıklandım' dedim. Bunun üzerine gaipten bir ses, 'Asıl yiğit, dostlarının elinden rızıklanan değil, düşmanlarının elinden rızıklanandır' dedi."

Ey kişi! Nefsine hayvanına davrandığın gibi davran. Hayvanın yoldan saptığında ona vurup tekrar yola sokarsın. Şayet nefsine, elbisene yaptığın gibi muamele edersen; kirlendiği zaman yıkar, bir yeri söküldüğünde dikersen, bu sayede senin için saadet meydana gelir. Nice insan vardır ki saçı sakalı ağardığı halde bir kez dahi Allah ile baş başa kalıp nefsini hesaba çekmemiştir.

Temel Sağlam Olursa...

Şeyh Mekînüddin el-Esmer [rahmetullahi aleyh] şöyle demiştir:

"Bu yola girdiğim ilk zamanlarda akşamları, 'Bugün, şunları şunları konuştum' diyerek nefsimi hesaba çekerdim. Bunun neticesinde toplamda üç veya dört kelime konuşmuş olduğumu görürdüm."

Mekînüddin el-Esmer bir gün yanındaki doksan yaşındaki bir ihtiyara, "Efendim! Günahlarımın çokluğundan şikâyetçiyim" dedi. Bunun üzerine ihtiyar da, "Bu, bizim bilmediğimiz bir şeydir, ben günahı arzuladığımı hiç hatırlamıyorum" diye cevap verdi.

Dünya ehli kimseler, nasıl ki kendilerine dayananları koruyorlarsa, aynı şekilde ahiret adamları da vardır ve

onlar da kendilerine dayananları koruyup kollarlar. "Böyle birini aradım ama bulamadım" deme. Eğer gerçekten arasaydın bulurdun. Bulamayışının sebebi, istidadının olmamasıdır. Gelinler, nâmahrem kimselere görünmezler. Eğer gelinleri görmek istersen, günahları terkederek nâmahremlerden olmamalısın. Günahları terketseydin, velileri görürdün. Allah'ın veli kulları çoktur. Onların sayıları ve yardımları eksilmez. Onlardan biri eksilecek olursa, şüphesiz nübüvvet nuru da eksilir. Sevdiğin bir dostuna kavuşmak için hazır olmadıkça, onunla bir araya gelemezsin. Bu duruma da ancak, nefsindeki rezilliklerden temizlenmek suretiyle ulaşabilirsin.

Şeyh Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî [rahmetullahi aleyh] şöyle demiştir:

"Veliler, gelinler gibidir. Gelinleri günahkârlar (nâmahremler) göremez."

Allah'a itaat etmek ve O'na ibadet etmek sana ağır gelmeye başladıysa ve kalbinde ibadetlerin tadını bulamıyorsan, yine günah işlemek sana basit gelmeye başlamış ve günah işlemekten haz almaya başlamışsan bil ki tövbende sadık olmamışsın. Çünkü temel sağlam olsaydı, şüphesiz bina da sağlam olurdu.

Keşke hizmetçinin sana itaat ettiği gibi sen de Rabb'ine itaat etseydin. Hizmetçin sürekli senin hizmetinde olduğundan dolayı onu seversin. Hizmetçinin sana hizmet etmesini seviyorsun ama Allah'a ibadet ederken hemen bitirmek istiyorsun. Namazını sanki yerden dane toplayan horoz gibi acele kılıyorsun.

Keşke başkalarının güzelliklerine bakıp duran gözlerin kör olsaydı. İnsanların kapılarında durmaktan dolayı ne kadar da küçük düştün! Seni ne kadar hor görüp küçümsediler de sen hâlâ Mevlâ'na dönmüyorsun!

Şeyh Mekînüddin el-Esmer [rahimehullah] şöyle demiştir:

"Rüyamda bir hûri gördüm. Bana, 'Ben seninim, sen de benimsin' dedi. Bundan sonra iki üç ay kadar onun bu güzel sözleri hariç hiç kimseyle bir şey konuşamadım."

Bu dünyanın güzelliklerine göz dikmen, geri kalman için sana yeter. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ

"*Sakın, kendilerini denemek için onlardan bir kesimi faydalandırdığımız dünya hayatının çekiciliğine gözlerini dikme!*" (Tâhâ 20/131).

Allah Teâlâ, kendisini bütün isim ve sıfatlarıyla tanıyabilesin diye senin için; sağlığı, hastalığı, zenginliği, fakirliği, sevinci ve üzüntüyü takdir etmiştir. Seninle sadece bir veya iki gün arkadaşlık yaptığı halde senden bir fayda görmeyen kimse, seninle alakasını keser ve başkasıyla arkadaş olur. Sen ise kırk senedir nefsinle arkadaşlık yaptığın halde ondan hiçbir fayda görmedin. O halde nefsine şöyle de:

"Ey nefsim! Rabb'inin razı olacağı bir hâle dön. Artık senin arzularına uyduğum yeter. Bundan böyle tembelliği bırakıp Allah'ın zikriyle meşgul ol. Susmayı konuşmaya, yalnızlığı kalabalıklar arasında olmaya tercih et. Mahlûkatla ünsiyet kurmayı bırakıp Allah ile ünsiyet kur. Kötülerle arkadaşlık yerine iyilerle arkadaşlığa yönel. Daha önceki kötü hallerini düzelt. Günahla geçirdiğin uykusuz geceleri, ibadetle geçirdiğin uykusuz gecelerle değiştir. Yönünü dünya ehlinden çevirip Allah'a döndür. Onların sözlerine kulak vermeyi bırakıp Allah'ın kelâmına ve zikrine kulak ver. Yemek yemedeki iştahını, seni ayakta tutup ibadetlerini yerine getirebilecek miktarda az yemekle değiştir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

"*Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz*" (Ankebût 29/69).

Ancak azabını bilmeyen kimse Allah'a isyan eder. Yine ancak sevabını bilmeyen kimse O'na itaat etmeyi terkeder. Eğer insanlar cehennem azabından haberdar olsalardı asla gaflete düşmezlerdi. Şayet Allah'ın cennet ehli için hazırladığı nimetleri bilselerdi, göz açıp kapayıncaya kadar dahi olsa O'na itaati terketmezlerdi.

Dünya ehli insanlarla arkadaşlık yaparsan seni dünyaya çekerler. Ahiret ehliyle arkadaşlık kurarsan seni Allah'a çekerler. Allah Resûlü [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ لِمَنْ يُخَالِلُ

"Kişi, dostunun dini üzere haşrolunur. O halde sizden her biriniz kiminle dostluk yaptığına baksın."[16]

Nasıl ki nefsin için temiz, zararsız olan yemekleri ve evlenmek için güzel bir eşi tercih ediyorsan, aynı şekilde sadece sana Allah'a giden yolu gösteren kimselerle dost ol.

Bil ki senin üç dostun vardır:

1. Malın ki öldüğün zaman onu kaybedersin.

2. Ailen ki onlar da kabirde senden ayrılırlar.

3. Amelin ki o ebediyen senden ayrılmaz.

Öyleyse kabirde dahi seni bırakmayacak olanla arkadaş ol. Akıllı kimse, Allah'ın emir ve yasaklarını bilendir. Senin durumun pislik içinde yaşayan böceğin haline benzer. Ona gülü yaklaştırırsan, onun güzel kokusuna dayanamayarak ölür. İnsanlardan bazıları vardır ki gayreti o böceğin gayreti gibi, aklı ise kelebek aklı gibidir. Çünkü kelebek, yanıncaya kadar devamlı kendini ateşe doğru atar. Sen de aynı şekilde kendini günah ateşine atıyorsun.

Eğer Allah'a ulaşmak isteseydin hazırlık içinde olurdun. Hani, bunun için gayretin nerede? Sen ancak yaşamak için yiyor, yemek için yaşıyorsun. Böyle yaptığında, böceklerden olduğu gibi hayvanlardan da senin misalin çoktur.

---

16 Ebû Davud, Edeb, 19 (nr. 4833); Tirmizî, Zühd, 45 (nr. 2378); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/334.

En hızlı koşan at, kuru ve zayıf olandır. Sen, bu akşamdan itibaren yemeyi azaltacağım dersin, fakat yemek önüne getirildiğinde sanki uzun zamandır ayrı kalmış bir dost gibi ona atılırsın. Allah Teâlâ bir kimsenin salahını dilemezse, onun hakkında hiçbir sözün faydası olmaz.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا

"*Allah bir kimseyi şaşkınlığa (fitneye) düşürmek isterse, sen Allah'a karşı, onun lehine hiçbir şey yapamazsın*" (Mâide 5/41).

Alçaklıktan ne kadar uzak duruyorsan, o kadar da içine düşüyorsun. Nefsine ihanet ediyor ve onu alçaklık meydanına atıyorsun.

Bazıları şöyle demiştir:

"Allah ile olan beraberliğin, küçük çocuğun annesiyle olan ilişkisi gibi olsun. Annesi onu kendisinden her uzaklaştırdığında o her defasında annesine geri döner ve ondan başkasını tanımaz. Sen de Allah'a karşı böyle ol."

Ey Allah'ın kulu! Nefsin için güzel şeyleri seçiyorsun. Aynı şekilde hayvanın için de güzel yemleri tercih ediyorsun. Fakat Allah Teâlâ ile olan muamelenin güzel olmasına dikkat etmiyorsun. Midenden atacağın halde içlerinden güzel bir tane seçebilmek için yirmi kavunu evirip çevirirsin. Yemek yerken bağdaş kurup oturur ve genellikle yemeği uzatırsın. Sıra namaza geldiğinde ise,

onu horozun yerden dane toplaması gibi hızlıca kılarsın. Vesveseler ve kötü düşünceler sana namazda iken gelir.

Bu durumdaki kişi, kendisini her taraftan gelen mızrak ve oklar için hedef tahtası yapan kimseye benzer. Bu kişi ahmak değil midir?

Bir hikmet işitip onunla amel etmezsen, zırh giyip savaşmayan kimseye benzersin. Bizim ticaret metâımızın üzerine çiy düştü. Onu alacak bir müşteri var mıdır?

Senin kıymetin, meşgul olduğun şeyin kıymeti kadardır. Eğer meşguliyetin dünya ise, senin hiçbir kıymetin yoktur. Çünkü dünya, kıymeti olmayan bir leş gibidir.

İstenecek En Faziletli Şey

Kulun Allah'tan isteyeceği en faziletli şey, Allah ile olan muamelesinde istikamet üzere olmaktır. Âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur:

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝٦

"*Bizi doğru yola ilet*" (Fâtiha 1/6).

O halde sen de Allah Teâlâ'dan istikamet üzere olmayı iste. İstikamet, her durumda Cenâb-ı Hakk'ın senden razı olacağı bir hal üzere olmandır. Bu da ancak Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] Allah katından getirdiği şeylere tâbi olmanla gerçekleşir. Kimin sevgisi sırf Allah için olursa, Allah da ona saf kerem elbisesi giydirir.

Sâlikin durumu, su yatağı üzerinde kazı yapan kimsenin durumuna benzer. Bu kimse azar azar yaptığı

kazı sonucunda nihayet aradığı suya ulaşır. Meczubun (cezbeye tutulmuş kimsenin) durumu ise, su içmek isteğinde bir bulutun kendisi için yağmur yağdırmasıyla, zahmetsiz olarak ihtiyaç duyduğu suyu alan kimsenin durumu gibidir.

Nefsi Allah'a Teslim Edince...

Şayet nefsine arzuladığı ve sevdiği her şeyi verirsen, durumun, evinde yılan bulundurup kendisini sokup öldürene kadar her gün o yılanı besleyen kimsenin haline benzer.

Eğer sana nefis verilmeyip sadece ruh bağışlanmış olsaydı, itaatkâr olur, isyan etmezdin. Yine sana ruh verilmeyip sadece nefis verilseydi, âsi olur, itaatkâr olmazdın. Cenâb-ı Hak nasıl ki arıya bal yapma ve iğnesiyle sokma içgüdüsü vermişse; sana da kalp, ruh, nefis ve hevâ vermiştir. Bundan dolayı halin farklı farklı olur. Arının bal yapması, Allah'ın "Ber" isminin tecellisi ile, iğnesiyle sokması ise "Kahhâr" isminin tecellisi ile olur. Allah Teâlâ, nefsin çağrılarını kalbin varlığıyla, kalbin çağrılarını da nefsin varlığıyla kırmayı murat etmiştir.

Ey Allah'ın kulu! Cenâb-ı Hak senden kendisine kul olmanı istemiştir. Sen ise bundan yüz çevirip O'na muhalif olmayı seçtin. Senin Allah'a yönelmen, ibadeti sadece O'na yapmanla gerçekleşir. O, kendisinden başkasına ibadet etmene razı olmaz. Sen bize gelip bir şeyler vermemizi istesen doğru yapmış olursun. Bizden başkasına yönelmene nasıl razı oluruz? Dünya, ahiret yolu üzerinde durur ve ona ulaşmak isteyenlere engel

olur. Ahiret de Hak Teâlâ'nın yolu üzerinde durur ve ona ulaşmak isteyenleri engeller.

Günahlarını sana gösterip insanlardan gizlemesi, şüphesiz Allah'ın sana olan lutfundadır. Sana dünyalık verilir de onun şükrünü eda etmezsen, o dünyalık senin için musibet olur.

Allah Resûlü [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

قَلِيلُ الدُّنْيَا يُلْهِي عَنْ طَرِيقِ الْآخِرَةِ

"*Az bir dünyalık bile ahiret yolundan alıkoyar.*"[17]

Bir adamın karısı bir gün kendisine, "Senin benden uzak kalmana ve başka insanlarla meşgul olmana dayanamıyorum" dedi. O sırada gaipten şöyle bir ses işitildi: "Bu kadın, yaratıcı ve var edici olmadığı halde kalbini tamamen ona yönlendirmeni istiyor da, ben nasıl kalbini tamamen bana yönlendirmeni istemeyeyim?"

Bir defasında Şeyh Ebü'l-Abbas el-Mürsî'nin [rahmetullahi aleyh] yanındaydım. Nefsim hakkında birtakım şeyler söyledim. Bunun üzerine Şeyh, "Eğer nefis senin ise, onunla dilediğini yap. Ama bunu yapamazsın" buyurdu. Ardından da şöyle devam etti: "Nefis, kadın gibidir. Kendi hasımlarını çoğalttığı zaman, senin hasımlarını da çoğaltır. O halde onu Rabb'ine teslim et. O, ona dilediğini yapar."

Sen çoğu zaman nefsini terbiye etmek için sıkıntıya girersin de, o sana boyun eğmez. Müslüman, nefsini Al-

17 Seâlibî, *el-Cevâhirü'l-Hisân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, 3/248. Ayrıca benzer rivayet için bk. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/197; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/444; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/256 (nr. 17867).

lah'a teslim eden kimsedir. Şu âyet-i kerime buna işaret etmektedir:

إِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

"*Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır*" (Tevbe 9/111).

Rabb'in seni sevdiğinde, dostlarının senden yüz çevirmesini sağlar ki onlarla meşgul olup da Allah'tan gafil olmayasın. Mahlûkat ile olan alakalarını da keser ki sadece O'na yönelesin. Nefsini nice kere itaate yönlendirdin de o bunu önemsemedi. Senin öncelikle nefsini tedavi etmeye ihtiyacın vardır. Nefis bir defa iyiliğin lezzetini tattığında, artık bunu isteyerek yapar. Bundan sonra günah işlerken bulduğun lezzeti, artık taat yaparken bulursun.

Kalpteki iman, yeşil bir ağaç gibidir. O ağacın üzerinde günahlar çoğaldığında, ağacın canlılığı gider ve kurur. Kim Allah'ın kendisine yüklediği görevleri yerine getirmek istiyorsa, haram kılınan şeyleri terketsin. Kim mekruh kılınan şeyleri terkederse, hayırlı şeyleri elde etmesi için kendisine yardım edilir. Kim de mubahları terkederse, Allah Teâlâ ona aklının alamayacağı bir genişlik verir ve ona cemalini görmeyi lutfeder. Kim kendisine haram kılınan şeyleri dinlemeyi terkederse, Allah Teâlâ ona kendi kelâmını işittirir.

Saklı İnci

Nefsinin hoşuna giden bir ibadet sana ne kadar kolay gelir, nefsinin hoşlanmadığı ibadet ise ne kadar

ağır... Nafile olarak yaptığın hac buna misal olarak gösterilebilir. Sana, "Nafile hac için ayırdığın parayı tasadduk et" denilse bu sana zor gelir. Çünkü hac, görülen bir ibadettir ve nefsin onda bir payı vardır. Sadaka ise gizli verilen ve unutulan bir ibadettir.

Aynı şekilde ilmi, Allah rızası dışında bir şey için öğrenmen de böyledir. Çünkü sen bütün gece ilim öğrenmekle meşgul olursun ve nefsin bundan hoşlanır. Fakat sana, "Gece iki rekât namaz kıl" denilse bu sana zor gelir. Çünkü Allah ile senin aranda olan iki rekât namazda nefsin bir payı yoktur. Okumakta ve ilim öğrenmekte ise, nefsin insanlarla ortak bir payı vardır. Bundan dolayı ilimle meşgul olmak nefse kolay gelir.

Bir adam şöyle anlattı:

"Bir gün nefsim evlenmeyi arzuladı. O anda mihrabın yarıldığını ve içinden inciyle süslenmiş altın bir ayakkabının çıktığını gördüm. Bana, 'Bu, cennet hûrisinin ayakkabısıdır. Ayakkabısı bu kadar güzelse, acaba yüzü nasıldır?' denildi. O anda evlenme arzusu kalbimden çıkıp gitti."

Kendisine köşkler hazırlanmış kişinin çöplüklerde oturmasına razı olunmaz. O halde Allah Teâlâ ile senin aranda olan salih amelleri gizli olarak işle. Ailen dahi bu amellerini bilmesin. Onları Allah katında sakla ki kıyamet günü o amellerini yanında bulasın. Çünkü yapılan amellerin anılmasında nefis için bir pay vardır. Zâhidlerden biri kırk sene oruç tutmuş da ailesinin bundan haberi olmamış.

Nefeslerini, Allah'a itaat etmek dışında başka bir şeye harcama. Nefesin küçüklüğüne bakma. Bilakis

nefesin miktarına ve Allah'ın ibadet için alıp verdiği her nefesin karşılığında kula vereceği mükâfata bak. Nefesler birer mücevherdir. Sen hiç mücevherini çöplüğe atan birini gördün mü? Sen dış görünüşünü düzeltip de içini bozar mısın? Bu durumda senin halin; yeni bir elbise giyen, fakat bedeninden cerahat ve irin akan cüzzamlı birinin durumuna benzer. Sen bedeninde insanların baktığı zâhirî yerleri düzeltiyorsun, fakat Rabb'inin nazargâhı olan kalbini düzeltmiyorsun!

Hikmet, zincir gibidir. Eğer onunla nefsini bağlarsan, kötülüklerden uzak durur. Aksi takdirde onu başıboş bırakmış olursun ve bunun neticesinde sana zarar vermesinden korkulur. Buna misal olarak, evinde bulunan ve evi harap edip elbiseleri kesip parçalayan bir mecnun düşün. Onu bağlarsan rahat edersin; aksi takdirde onu bağlamadan evden çıkıp gidersen, zararı devam eder. Ey ihtiyar! Ömrünün sonlarına gelmiş bulunmaktasın. O halde ömründen geçip giden günleri telafi et. Saçın sakalın ihtiyarlık belirtisi olan beyaza büründü. Beyaz ise kir götürmez.

Kalp aynaya, nefis ise aynaya üfürülen nefese benzer. Her ne zaman aynaya nefesini üflesen ayna kararır. Günahkârın kalbi, yaşlı kadının güçten düştüğü için temizleyemeden baktığı aynasına benzer, ârifin kalbi ise, gelin aynasına... Gelin her gün aynada kendisine baktığı için onu daima temizleyip parlatır. Zâhidler, çok amel işlemeye gayret ederken, ârifler hallerini düzeltmeye çalışırlar.

Kalp Aynasını Parlatmak İçin...

Dört şey vardır ki kalbini parlatman için sana yardımcı olur:

1. Allah'ı çokça zikretmek.

2. Susmak.

3. Yalnız kalmak.

4. Yeme-içmenin az olması.

Gaflet ehli sabaha ulaştığında mallarını yoklar. Zühd ve ibadet ehli ahvalini, marifet ehli kalbinin Allah ile ne durumda olduğunu...

İbadet ederken, hastayken, fakirlik halinde aldığın her nefes, Cenâb-ı Hakk'ın kudret elindedir ve Allah Teâlâ bunlarla seni imtihan etmeyi murat etmektedir. Ahiretini feda edip dünyayı talep eden kimse, yakuttan bir kaşıkla insan pisliği yiyen kimseye benzer. Şimdi bu kişi ahmak sayılmaz mı?

İnsanların ilmi kaybettiğini zannetme; bilakis onlar ilimden ziyade Allah Teâlâ'nın kula bahşettiği muvaffakiyeti kaybettiler. Sana gereken ilk şey, aklına ağlamandır. Kıtlık, bitkilerde olabildiği gibi insanların akıllarında da vaki olabilir. İnsanlar akılları sayesinde birbirleriyle geçinirler ve Allah'a kulluk ederler. Birbirleriyle geçinmeleri güzel ahlâkla, Allah Teâlâ'ya kullukları ise O'nun rızasına uygun hareket etmekle gerçekleşir.

Yolunu Kaybedenler

Eğer sana şu üç şey bahşedilmişse, şüphesiz ki sana büyük bir nimet bahşedilmiştir:

1. Allah Teâlâ'nın koyduğu sınırları gözetmek.

2. Allah'a verilen sözlere karşı vefakâr olmak.

3. Allah'ın tecellilerinin müşahedesine dalmak.

Âriflerin hallerini garip olarak görmenin sebebi, onlarla alakanı kesmenden başka bir şey değildir. Eğer yolculuklarında onlara ortak olsaydın, haberlerde de ortak olurdun. Eğer çektikleri meşakkatlerde onlara ortak olsaydın, mutluluklarında da ortak olurdun. Rıza zamanında nefsinin durumu, bağlanmış devenin haline benzer. Onu serbest bırakırsan, istediği yere gider.

Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

لَقَلْبُ ابْنِ اٰدَمَ، أَشَدُّ تَقَلُّبًا مِنَ الْقِدْرِ عَلَى النَّارِ إِذَا غَلَتْ

"Âdemoğlunun kalbi, ateşin üzerinde kaynayan kazandan daha fazla değişkenlik gösterir."[18]

Allah Teâlâ ile cem' makamına ulaşmış nice kimseler vardır ki tek bir nefes onlara ayrılık getirmiştir. Allah'a itaat halinde geceleyen nice kimseler vardır ki henüz güneş doğmadan ayrılığa düşerler.

Kalp, göz mesabesindedir. Gözün ise tamamıyla görülmez, bilakis gözün mercimek tanesi kadar olan kısmıyla (göz merceğiyle) görülür. Aynı şekilde kalp de

18 Benzer rivayet için bk. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/4; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 20/255 (nr. 603); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/289.

böyledir. Kalpten maksat, et parçası değildir, bilakis Allah'ın o et parçasına yerleştirdiği idrak kabiliyetidir. Cenâb-ı Hak, kalbi bedenin sol tarafında asılı bir kova gibi yaratmıştır. Eğer kalbin üzerine şehvet rüzgârı eserse, asılı olan bir kovanın sallanması gibi kalp de sallanır. Aynı şekilde onun üzerine takvâ duygusunun rüzgârı eserse yine sallanır.

Kalbe bazan şehvet duyguları galip gelir, bazan da takva duyguları... Böylece Allah Teâlâ sana bazan ihsanını bazan da kahrını gösterir. Bazan seni övmek için kalbinde takva halini galip kılar, bazan da seni yermek için hevâ halini... Kalp, tavan mesabesindedir. Evde ateş tutuşturulduğunda duman tavana yükselir ve orayı karartır. Şehvet dumanı da aynı şekildedir. Bedende şehvet dumanı tüttüğünde, bu duman kalbe yükselir ve onu karartır.

Güçlü bir kimse sana zulmettiğinde, gerçek güç sahibine yönel. Ondan korkma, yoksa sana musallat olur. Uğradığı zararı mahlûkattan bilen kimsenin durumu şu köpeğin haline benzer: Biri ona taş atıyor, fakat o asıl failin taş olmadığını bilmediğinden gidip taşı ısırıyor. İşte uğradığı zararı mahlûkattan bilen kimse bu köpekle aynı seviyededir.

İyiliği mahlûkattan bilen kimsenin durumu, seyisini gördüğünde kuyruğunu sallayarak yaltaklanan, fakat sahibi kendisine yaklaştığında ona aldırış etmeyen hayvanın haline benzer. Eğer sen akıllı isen, her şeyi Allah'tan bil, başkasından değil. Yolunu kaybeden, çölde kaybolan değildir. Asıl yolunu kaybeden, hidayet yolundan sapan kimsedir. Sen izzeti Allah'tan değil, insanlar-

dan talep ediyorsun. İzzeti insanlardan talep eden kişi yolunu şaşırır. Kim de yolunu şaşırırsa, yürüyüşü onu varacağı yere uzaklaştırmaktan başka bir sonuç getirmez. İşte gerçekten yolunu kaybetmiş kişi bu kimsedir. Sen, "lâ ilâhe illallah" (Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur) dediğinde, Cenâb-ı Hak senden bu sözün hakkını yerine getirmeni ister. Bunun hakkı ise, yaratılan her şeyi sadece Allah'a nisbet edip O'ndan bilmendir.

Allah'ı Sevene Her Şey Kolaylaşır

Eğer kalbini nefsine teslim edersen, bu durumda boğulmak üzere olan birini tutup da onunla beraber boğulan kimseye benzersin; nefsini kalbine teslim ettiğin zaman ise, kendisini kuvvetli bir yüzücüye teslim eden ve bu sayede kurtulan kimseye... O halde kalbini nefsine teslim edenlerden olma. Gören bir kimsenin, yol göstermesi için kendisini âmâ birine teslim ettiğini hiç gördün mü? Eğer hiç kimseye haksızlık etmeden gününü geçirebiliyorsan, mutluluğu elde ettin demektir. Hele bir de seninle Allah arasındaki hususlarda nefsine zulmetmediysen, mutluluğun zirveye ulaşmış demektir. O halde haramlara karşı gözlerini kapat, kulaklarını tıka ve sakın ama sakın kimseye zulmetme!

Aklının yetmemesi ve üzerine giyeceğin güzel ahlâk elbiselerini bilmeyişinle, şu küçük çocuğa benzersin: Annesi ona en güzel ve en kıymetli elbiseler giydirir, fakat o bunun idrakinde değildir ve çoğu zaman elbisesini kirletir. Annesi de insanlar onu bu halde görmesinler diye hemen üzerini değiştirip ona başka bir elbise giydi-

rir ve kirli elbiselerini yıkar. Fakat çocuk, aklı yetmediği için bu yapılanların hiçbirinin şuurunda değildir.

Şeyh Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî [kuddise sırruhû] şöyle der:

"Bana,

- Ey Ali! Elbiselerini kirden temiz tut ki her anında Allah'ın yardımıyla korunasın, denildi

- Benim elbiselerim nelerdir? diye sordum,

- Allah Teâlâ sana önce marifet elbisesi, sonra da sırasıyla tevhid elbisesi, muhabbet elbisesi, iman elbisesi ve İslâm elbisesi giydirdi. Kim Allah'ı tanırsa, onun yanında her şey küçük olur. Kim Allah'ı severse, her şey ona kolay gelir. Kim Allah'ı tek bilirse, O'na hiçbir şeyi ortak koşamaz. Kim Allah'a iman ederse, her şeyden emin olur. Kim de Allah'a teslim olursa, O'na karşı olan isyanı azalır. O'na isyan ettiğinde de tövbe edip özür beyan eder. Böyle yapınca da özrü kabul edilir."

Şeyh Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî devamında şöyle ekler:

"Bunun üzerine ben, Allah Teâlâ'nın,

وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾

'*Elbiseni tertemiz tut*' (Müddessir 74/4) âyetini hatırladım."

Ey hayatından habersiz olan kişi! Sen, dünyadaki en lezzetli şey olan Allah'a niyaz etme ve O'nun kelâmına muhatap olma hazzını tatmadan buradan göçüp gidiyorsun. Geceyi bir lâşe olarak karşılıyorsun. Eğer

uykunu defedip kalkabilirsen, Allah'tan yardım iste ve şöyle de:

"Ey Allah'ın melekleri! Ey Rabbim'in elçileri! Ârifle-rin, Allah'a münâcât ile elde ettikleri haz ve halis mu-habbet gibi bir ganimeti elimden kaçırdım."

Kötü Âkıbetten Sakın!

Bir kimse ibadetlerini beğenir, Allah'ın mahlûkatına karşı kibirlenir, büyüklük taslar ve insanlardan hakkını tam olarak alır; fakat onların hakkına tam anlamıyla ri-ayet etmezse, bu kimsenin akıbetinin kötü olmasından korkulur. Bundan Allah'a sığınırız.

Eğer bir kimsenin işlediği günahından dolayı; ağla-dığını, üzüldüğünü, boynunu büküp mütevazı olduğunu ve kusurlarını itiraf ederek kendisini salihlerin kapısına attığını görürsen, böyle birinin akıbetinin güzel netice-lenmesi umulur.

Rızıktan Şüphe Etmek

Kur'an hafızı birini aradığın zaman, sayılamayacak kadar çok kişi bulabilirsin yahut bir doktor aradığın zaman veya bir fakih aradığında... Fakat Allah Teâlâ'ya ulaşmak için sana kılavuzluk edecek ve sana nefsinin ayıplarını gösterecek birini aradığında, çok az kişi bulabilirsin. İşte böyle birini bulduysan ona iki elinle sımsıkı yapış.

Eğer sana yardım edilmesini istiyorsan, boynu bü-kük ve mütevazı ol. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ وَّاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿١٢٣﴾

"*Andolsun, sizler boynu bükük ve zayıf olduğunuz halde Allah, Bedir'de de size yardım etmişti. Öyle ise, Allah'tan sakının ki O'na şükretmiş olasınız*" (Âl-i İmrân 3/123).

Sana bir şey verilmesini istiyorsan, fakir ol. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

اِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَآءِ وَالْمَسَاكِيْنِ وَالْعَامِلِيْنَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوْبُهُمْ وَفِى الرِّقَابِ وَالْغَارِمِيْنَ وَفِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ۖ فَرِيْضَةً مِّنَ اللّٰهِ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٦٠﴾

"*Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslâm'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir*" (Tevbe 9/60).

Nehrin ortasında olduğun halde susuzluk çekiyorsun. O'nun huzurunda olduğun halde O'na kavuşmak istiyorsun. İnsanlar artık ahiret maksadıyla yemek-içmek için bir araya geliyorlar. Veya onlara, "Sizi ahirete ulaştıracak olan budur" deniliyor. Nefsin senin için ne kadar da değersizdir. Şayet senin için değersiz olmasaydı, onu Allah'ın azabına maruz bırakmazdın. Nefsin, dünya malını istemekte ve toplamakta ne büyük çaba harcıyor. Halini Allah Teâlâ'nın kitabına ve Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sünnetine arzetmeyip de müneccime sunan kimsenin durumu ne şaşılacak bir şeydir!

İbadet hususunda zayıf düştüğünde, ibadetini ağlamakla ve Allah'a niyazla düzelt. Sana, "Haline ağlanacak olan kimdir?" diye sorulursa, "Kendisine afiyet verildiği halde, onu Allah'a isyan yolunda harcayan kimsedir" de.

Eğer zihnin karışık olarak uyursan, uykunda karmakarışık rüyalar görürsün. Sana gereken abdestli bir şekilde ve tövbe üzere uyumandır. Böyle yaparsan Allah Teâlâ kalbini nuru ile açar. Fakat gündüzünü boş işlerle geçiren kimse, gece de Allah'tan gafil olur. Allah Teâlâ'nın veli kullarından birini gördüğünde, heybeti, onun huzurunda edepli bir şekilde oturmana ve bereketinden istifade etmene engel olmasın.

Bil ki âdemoğlu velilere nasıl edep gösteriyorsa, yeryüzü ve gökyüzü de onlara öyle edep gösterir. Kim ki elde ettiği dünyalık ile seviniyorsa, onun ahmaklığı sabit olmuştur. Ondan daha ahmağı ise, dünyalık mal elinden gittiğinde buna üzülen kimsedir. Böyle bir kimsenin misali; bir yılan kendisini sokmak için gelip de zarar vermeden gittiği ve böylece Allah'ın kendisini o yılandan kurtardığı için buna üzülen kimse gibidir.

Gerçekleşeceği şüpheli olan bir şey hususunda kaygıya düşüp de vaki olması kesin olan bir şeyden dolayı tasalanmayı terketmen ve sabahladığında, "Yarın yolculuk nasıl olacak? Bu sene durumlar nasıl olacak?" demen, gaflette olduğunun ve akıl kıtlığı yaşadığının alametlerindendir. Halbuki Allah Teâlâ'nın lutuf ve ihsanları senin bilmediğin yerlerden gelir. Rızıkta şüpheye düşmek, Rezzak hususunda şüpheye düşmektir. (Haram ve

günah olmakla birlikte) hırsızın çaldığı ve gaspeden kişinin gaspettiği ancak kendi rızkıdır. Yaşadığın müddetçe rızkından hiçbir şey eksilmez.

Büyük şeylere kaygı duymayı terkedip küçük şeylerden tasalanman, cehalet olarak sana yeter. Asıl kaygı duyman gereken hususlar; müslüman olarak mı yoksa kâfir olarak mı öleceğin, şakîlerden mi yoksa saîdlerden mi olduğun, ebedî olarak son bulmayacak cehennem ateşine mi gireceğin, amel defterinin sağından mı yoksa solundan mı verileceği gibi konulardır.

Yiyeceğin bir lokma yemeğin veya içeceğin bir yudum şerbetin kaygısına düşme. Mülk sahibi olan Allah Teâlâ seni çalıştırıp yedirmez mi? Ziyafet evinde bulunup da unutulacağını mı zannediyorsun? Şüphesiz kendisiyle Allah'a itaat olunan şeylerin en sevimlisi, O'na güvenmektir.

İsyan Edeceksen Göremeyeceği Bir Yere Git!

Dünyada tanınmayarak önemsiz olman, senin için kıyamet günü önemsiz olmandan daha hayırlıdır. İşte bu, ömrün berraklığını ve elekten geçirilmesini sağlar. Ey buğdayı elemeden yemeyen kişi! Aynı şekilde amellerini de elemen gerekir. Amellerinden sana kalan, ancak ihlâsla yaptıklarındır. Bunun dışındaki amellerin kabul edilmeyecektir.

Senin hakkında en fazla korkulan şey, insanların arasına karışmandır. Gıybeti kulağınla dinlediğin yetmiyormuş gibi, bu hususta onlara ortak da oluyorsun. Halbuki gıybet, abdestin sevabını giderdiği gibi oruçlunun oruç sevabını da giderir.

Eşini sakınıp da imanını sakınmaman sana cehalet olarak yeter. Eşini kendi nefsinden dolayı sakınıp da kalbini Rabb'inden dolayı sakınmaman sana ihanet olarak yeter. Sana ait olan şeyi koruduğun halde, Rabb'ine ait olan şeyi korumaz mısın?

Rızık konusunda endişeli olduğu halde sabahlayan birini gördüğünde bil ki o kimse Allah'tan uzaktır. Senin gibi fakir olan biri sana, "Yarın bir şeyle meşgul olma. Ben sana beş dirhem vereceğim" dese, ona güvenirsin de rızkını ecelinle beraber yazan Kerîm ve Ganî olan Allah'a güvenmez misin?

Bir şair şöyle demiştir:

Şaban ayının yirmisi geçtiğinde, gece içmeni gündüz içmene ekle (oruç tutma).

Küçük bardaklarla da içme, çünkü zaman küçükler için daraldı.

Şaire göre bu şiirin manası şudur:

Şaban ayının yirmisi geçtiğinde (artık oruç tutma, çünkü), yeme-içmeyi keseceğimiz ramazan ayı yaklaşmıştır.

Tasavvuf ehline göre ise şiirin manası şudur:

Kırk yıllık ömrü arkanda bıraktıysan, artık gece gündüz durmadan salih ameller işle. Zira Allah'a kavuşma vakti yaklaştı. Şüphesiz senin amelin, henüz gençliğini ve zindeliğini kaybetmemiş bir gencin ameli gibi değildir. Sen ise gençliğini ve zindeliğini kaybetmiş bulunmaktasın.

Farzet ki sen salih ameller işlemek için gayret etmek istiyorsun, ama gücün buna yetmiyor. O halde durumuna göre salih amelde bulun ve kalan vakitlerini zikirle telafi et. Çünkü; ayaktayken, otururken, hastayken ve uzanırken yapabileceğin bundan daha kolay bir şey yoktur. Bu, ibadetlerin en kolayıdır. Nitekim bununla ilgili Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

وَلْيَكُنْ لِسَانُكَ رَطْبًا بِذِكْرِ اللهِ

"Dilin her daim Allah'ın zikriyle yaş olsun."[19]

Hangi dua veya zikir sana kolay geliyorsa, ona devam et. Şüphesiz onun yardımı Allah'tandır. Senin Allah'ı zikretmen, O'nun ihsanıyladır. O'nun zikrinden yüz çevirmen ise, O'nun kudret ve kahrıyladır. O halde salih ameller işlemeye gayret et.

Amel işlerken gafil olman, fazilet hususunda halini zâhidlerin hali gibi görüp de amelin kendisinden gafil olmandan daha hayırlıdır. Çünkü Hakk'ı talep eden kimse kapılardan ayrılmaz, bilakis sen onu daima kapılarda bekliyor görürsün. Buna, çocuğu ölmüş bir anne misal olarak getirilebilir. Sen o annenin düğünlere, eğlence yerlerine ve davetlere gittiğini görebilir misin? O, kaybettiği çocuğunun üzüntüsüyle meşguldür.

Allah Teâlâ sana nice iyilikler gönderiyor, fakat sen efendisinden kaçan köle gibi O'ndan kaçıyorsun. Senin bu halin, beşikteki çocuğun haline benzemektedir. Beşiği sallandıkça o çocuk uykuya dalar. (Annesi de ona

19 Tirmizî, Daavât, 4 (nr. 3375); İbn Mâce, Edeb, 53 (nr. 3793); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/188.

emzirme, altını değiştirme gibi birçok iyilikte bulunur, ama çocuk bunun farkında değildir. Beşiği sallandığında uykuya dalar.)

Bir hükümdar sana elbise gönderse, onun kapısında sabahlarsın. O halde ibadet vakitlerini ganimet bil ve sabırla ibadete devam et. Eğer Allah'a isyan etmek istiyorsan, seni kimsenin göremeyeceği bir yer ara ve O'na isyan etmek için de başkasından güç al. Elbette bunları yapamazsın. Çünkü her şey O'nun nimetlerindendir. Ne gariptir ki O'nun nimetlerinden yararlanıp o nimetlerle O'na isyan ediyorsun. Hatta Allah'a isyanın farklı farklı şekillerde olur. Bazan gıybet ederek, bazan koğuculuk yaparak ve bazan da harama nazar ederek O'na isyan edersin. Belki yetmiş yılda bina ettiğin şeyi, tek bir nefeste yıkıyorsun.

Ey ibadetleri yıkan kişi! Cenâb-ı Hak sana fakirliği yazmıştır ki halini O'na arzedesin ve kalbini O'na yöneltesin. Ey nefsini şehevî arzulara ve günahlara daldıran kişi! Keşke nefsini bunlara değil de mubah olan şeylere daldırsaydın.

Sen, kendisine kıymetsiz şeylerle muamele ederken sana ihsanlarla muamele eden kimseyi nasıl sevmezsin? Sen kendisine cimrilikle muamele ederken sana cömertlikle muamele eden kimseyi nasıl sevmezsin?

Yanılan Akıl mı Kalp mi?

Sana fayda sağlamak için seninle arkadaşlık yapan hiçbir kimse yoktur. Seninle arkadaşlık yapan her bir kimse ancak kendi menfaati için arkadaşlık yapar. Eşin

de senden güzel bir hayat ve güzel elbiseler elde etmek için seni sever. Çocuklarında da durum aynı şekildedir. "Sırtımı sana yaslıyorum" derler ama sen yaşlanıp da güç ve kuvvetten düştüğünde seni bir kenara atarlar.

Eğer sen mahlûkattan beklentini kesmiş olsaydın, şüphesiz sana Allah Teâlâ ile ünsiyet kapısı açılırdı. Allah dostları nefislerini halvet ve uzlet ile kahredip yenmişler, böylece Allah Teâlâ'dan ilâhî sırlar işitmiş ve O'nunla ünsiyet kurmuşlardır. Eğer kalbinin aynasını kirlerden arındırmak istiyorsan, Allah dostlarının terketmiş olduğu şeyleri sen de terket. Onlar, mahlûkat ile ünsiyet kurmayı ve falancanın başından şu geçti, falanca şunu elde etti gibi şeylerle ilgilenmeyi terketmişlerdir.

Evlerin kapıları önünde oturma (insanlarla gereğinden fazla yakınlık kurma). Şüphesiz kendisini halvete hazırlayana yardım edilir. Allah Teâlâ sana uzleti bahşederse, senin için yardım kapısını da açar. Kim kapıyı güzelce çalarsa, kapı ona açılır. Nice hak yolcusu vardır ki kapıyı çalmakta edepsizlik yapmış ve kötü edebinden dolayı kapı kendisine açılmayıp geri çevrilmiştir. İnsanların başına gelenlerin çoğu, az susmalarından dolayıdır.

Eğer sen insanları terkedip Allah'a yakınlaşsaydın, devamlı olarak sokağında ve evinde O'nun ilhamlarına mazhar olurdun. Ancak bu ilhamlara uyanık olan kimse şahit olur. Gafil olan kimsenin kalp kulakları bu ilhamları işitmez. O kimsenin basireti kör olup üzerine perde çekilmiştir.

Eğer insanlar basiret sahibi olsalardı, sadece Allah'a yönelirler, sadece O'nun huzurunda dururlar ve O'ndan

başkasına hallerini arzetmezlerdi. Nitekim Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

اِسْتَفْتِ قَلْبَكَ وَإِنْ أَفْتَوْكَ

"Fetva verenler sana fetva verseler de, sen kalbine sor."[20]

Çünkü kalbe gelen rahmânî düşünceler Allah'tan olup gerçeğe uygundur. Fetva veren hataya düşebilir, fakat kalp yanılmaz. Bu, temiz kalplere has bir durumdur. Fetva sadece âlimden istenir. Allah'tan gafil olan kimsenin ilmi yoktur.

Sahabiler kendi nefislerine göre bir işe girişmezlerdi, ancak Allah'tan bir işaretle ve O'nun yardımı ile hareket ederlerdi. Veliler ile sahabiler arasındaki fark büyüktür. Kerametler velilere, Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] tâbi olmakta ashabın derecesine ulaşamadıkları için verilmiştir. İnsanlardan bazıları, "Velilerin kerametleri vardır, ama sahabilerin yoktur" derler. Halbuki onların Allah Resûlü ile arkadaşlıkları büyük bir keramettir. Hangi keramet bundan daha büyük olabilir?

İhanet Eden Nefsini Boşa!

Bil ki sahibini hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoymayan namaza, namaz denilmez. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

---

20 Benzer rivayet için bk. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* 4/228; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, nr. 1586.

اُتْلُ مَآ اُوْحِىَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتٰبِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ ۭ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاۗءِ وَالْمُنْكَرِ ۭ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ ۭ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُوْنَ ۝

"*(Resûlüm!) Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir*" (Ankebût 29/45).

Halbuki sen namazdan, Allah Teâlâ'ya yaptığın,

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ۝

"*Ancak sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım dileriz*" (Fâtiha 1/5) münâcâtının gereğini yerine getirmeden çıkıyorsun. Yine, "Ey nebî! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun" derken, onun huzurunda olduğunu düşünmeden selâm verip namazdan çıkıyorsun. Bunları her namazda söylersin, ama Allah'ın sana ihsan ettiği bunca nimetten sonra kalkıp günah işlersin.

Şeyh Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'den [rahmetullahi aleyh] şöyle bir olay nakledilir:

İskenderiye'nin kadısı ve fakihleri şeyhin yanına gidip gelirlerdi. Bir defasında şeyhi imtihan etmek için geldiler. Şeyh onların niyetini sezdi ve,

- Ey fakihler! Siz hiç namaz kıldınız mı, diye sordu. Onlar,

- Ey şeyh! Bizden hiç kimse namazını terketmez, dediler. Bunun üzerine şeyh onlara şöyle dedi:

- Cenâb-ı Hak,

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾

"Gerçekten insan, pek hırslı (ve sabırsız) yaratılmıştır. Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryat eder. Ona imkân verildiğinde ise pinti kesilir. Ancak şunlar öyle değildir: Namaz kılanlar, ki onlar namazlarında devamlıdırlar" (Meâric 70/19-23) buyurmuştur. Halbuki sizler böyle değilsiniz. Size bir zarar dokunduğunda sızlanır, feryat edersiniz. Bir iyilik dokunduğunda ise pintilik edersiniz.

Şeyhin bu sözleri üzerine orada bulunan herkes sustu. Bunun üzerine şeyh şöyle dedi:

- Siz böyle bir namaz hiç kılmamışsınız!

Eğer sana tövbe ihsan edildiyse, Allah'ın fazlu keremi ile O'na tövbe etmişsindir. Sen yetmiş sene günah işlersin de, Allah Teâlâ bir kez tövbe edişinle bu müddet içinde işlediğin bütün günahlarını siler. Günahından tövbe eden, günahı olmayan kimse gibidir. Mümin, günahını hatırladığı zaman hüzünlenir, taatlerini hatırladığı zaman ise sevinir.

Lokman Hekim şöyle demiştir:

"Müminin iki kalbi vardır; biriyle ümit eder, diğeriyle korkar. Amellerinin kabul edilmesini ümit ederken, kabul edilmemesinden de korkar. Şayet müminin korkusu ile ümidi tartılacak olsaydı, ikisi de eşit gelirdi. Kim Allah'ın

yanında cem' makamına ulaşmak isterse, O'nun emirlerini yerine getirsin.

Eşinin ihanetinden haberdar olduğun zaman, ona öfkelenirsin. Halbuki nefsin sana ömrün boyunca ihanet etmektedir. Akıllı kimseler şu hususta hemfikirdirler ki kadın kocasına ihanet ettiğinde kocası onu yanında durdurmaz, bilakis onu boşar. O halde sen de sana ihanet içinde olan nefsini boşa!

Bir gün Allah Resûlü'ne [sallallahu aleyhi vesellem] soruldu:

- İnsanların cennete girmelerine en çok sebep olan şey nedir?

- *Allah'tan korkmak ve güzel ahlâktır.*

- Peki, insanların cehenneme girmesine en çok sebep olan şey nedir?

- *Dilleri ve avret yerleridir.*[21]

Kalbini, Allah'ın emirlerinden yapamadıklarının pişmanlığıyla yıka. Allah'a yemin ederim ki insanlar hanımlarının, kocalarının, anne-babalarının ve çocuklarının ölümünden dolayı feryat edip ağlamakla hata ediyorlar. Halbuki onlara gereken, kalplerinde Allah korkusunu kaybetmelerinden dolayı feryat etmektir.

Sanki sırat köprüsünden geçmişsin ve cehenneme düşmekten kurtulmuşsun gibi kahkaha ile gülüyorsun. Nefsinle baş başa kaldığında seni günahlardan alıkoyacak bir vera'a sahip değilsen, başına toprak saç. Pey-

21 Tirmizî, Birr, 62 (nr. 2004); İbn Mâce, Zühd, 29 (nr. 4246); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/442.

gamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَرَعٌ يُحْجِزُهُ عَنْ مَعَاصِي اللهِ إِذَا خَلَا، لَمْ يَعْبَأِ اللهُ بِشَيْءٍ مِنْ عَمَلِهِ

"*Kim ki nefsiyle baş başa kaldığında, kendisini Allah'a âsi olmaktan alıkoyacak bir veraa sahip değilse, Allah Teâlâ onun hiçbir ameline değer vermez.*"[22]

Kıyamet günü, harama harcadığın para kadar seni utandıracak başka bir şey yoktur. Kendisiyle iyi anlaştığında sana yumuşak davranan kimsenin bu davranışının bir değeri yoktur. Asıl kıymetli olan, kendisine muhalefet ettiğin zaman da sana yine yumuşak davranabilmesidir.

Senin için korkulan şeylerden biri de, seni yavaş yavaş azaba yaklaştıracak olan günahları ardı ardına işlemendir. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾

"*Biz onları, bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş azaba yaklaştırıyoruz*" (Kalem 68/44).

Kusur Sendedir

Eğer Allah'ın inayeti seninle beraber olursa, az amel bile sana fayda verir fakat böyle olmazsa, çok amelin sana bir faydası olmaz. Allah Teâlâ senden perdeyi kaldıracak olsa, her şeyin konuştuğunu ve Allah'ı tesbih

22 bk. Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, 1/303 (nr. 504); Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdirü'l-Usûl*, 1/281; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 7299.

ettiğini görürdün. Fakat kusur sende olduğundan, bunlardan perdelenmen de senden dolayıdır.

Bedenine ne çok özen gösteriyorsun. Halbuki dinine gösterdiğin itina ne kadar az! Şayet sana, "Bu yemek zehirlidir" denilse, o yemekten uzak durursun. Sonra sana talâk içeren yeminle o yemeğin zehirli olmadığı söylense, aynı şekilde o yemeği yemekten geri durursun. Hatta o yemeğin konulduğu kap defalarca yıkansa dahi, o kapla yemekten bile çekinirsin. Peki, dinine karşı neden böyle davranmıyorsun?

Cenâb-ı Hakk'ın senin üzerindeki nimetleri, annenin senin üzerindeki iyiliklerinden çok çok fazladır. Annen seni kucağına aldığında sen küçücüktün. Sana en güzel elbiseleri giydiriyor, sen elbiselerini kirlettiğinde hemen onları çıkarıyor, yenileriyle değiştiriyordu. Öyle süslü bir memlekette dünyaya gelmiştin ki, her bir karışı üzerinde secde yapılmaya uygundu.

Hal böyle iken sen üzerindeki manevi elbiseleri yıpratıyor ve onu günah ile kirletiyorsun. Senin üzerinde güzellikler tecelli ettiği halde, sen onları kirletecek günahları işliyorsun. Büyük zatlarla beraberlik yapan herkes, onların sohbetleriyle doğru yolu bulmuş değildir. O halde meşâyihin sohbeti, kendini güvende hissetmene sebep olmasın. Allah'a karşı aldanan kimse, şüphesiz O'na âsi olmuştur. Çünkü sen kendini O'nun azabından güvende görüyorsun.

Bazı cahiller, "Ben falan şeyhin sohbetinde bulundum, falan şeyhi gördüm" diyorlar ve onlar hakkında ta-

mamı yalan ve bâtıl iddialarda bulunuyorlar. Halbuki asıl olması gereken; meşâyihin sohbetlerinin, onların Allah'a karşı olan ürperti ve saygılarını arttırmasıdır. Allah'a karşı en çok ürperti ve korku duyanlar, Allah Resûlü [sallallahu aleyhi vesellem] ile beraberlik edip onun sohbetinde bulunan velilerdir.

Çoğu zaman zenginlik seni Allah'tan uzaklaştırabilir. Fakirlik ise senin halini toplar. Çünkü fakirlik, seni Allah'a yalvarmaya yönlendirir. Seni Allah'a yönlendiren fakirlik, seni O'ndan alıkoyan zenginlikten daha hayırlıdır.

Bazı Kirleri Ateş Temizler

Günahtan yüz çevirmekle emrolunduğun gibi, günah işleyenden de zâhirde yüz çevirip, gıyabında ona dua etmekle emrolundun. İnsanlar ise bugün tam aksini yapıyorlar. Sen müslüman kardeşinin namus ve onuruna söz ettiğin halde, namazının ve orucunun sana fayda vereceğini mi ümit ediyorsun? Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِقَوْلِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ

"*İmanınızı, 'lâ ilâhe illallah' sözüyle yenileyiniz.*"[23]

Bu hadis, imanın günahlardan dolayı tozlandığını ve Allah'ın emirlerine muhalefet etmekten dolayı kirlendiğini göstermektedir. Her kiri su temizlemez. Nice kirler vardır ki onu sadece ateş arındırır. Tıpkı içinde diğer ma-

23 bk. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/359; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/256; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/52 (nr. 159).

denlerin karışık olduğu altının, ateşle onlardan temizlenmesi gibi. Bu ümmetin günahkârları için de durum böyledir. Cehennem ateşi onları müberra kılıncaya kadar cennete girmeye uygun olmazlar.

İmreneceksen, takva elbisesine bürünmüş kula imren. Gerçek hayat işte budur. Üzerinde bir gözetleyen bulunmadığında sevenin sevdiğiyle beraber yaşaması ne güzeldir! Eğer üzerinde bir gözetleyici olmasını seviyorsa, sevgisinde sadık değildir. Allah Teâlâ ile kendi arasında olanları başkalarının bilmesini isteyen kişi, sahtekârdır.

Dünyanın kendilerini boşadığı kimseler gibi olma. Bilakis kendileri dünyayı boşamış ve günahlara batmadan önce onu terketmiş kimseler gibi ol. Dünyayı ahirete tercih ettiğin zaman senin durumun; biri ihtiyar ve hain, diğeri ise genç ve vefakâr iki eşi olan kimsenin durumuna benzer. Şimdi sen ihtiyar ve hain olan kadını, genç ve vefakâr olan kadına tercih ettiğin zaman ahmaklık yapmış olmaz mısın?

Allah Teâlâ, senden kibir ve kendini beğenme halini temizlemek için bazan günah işlemene fırsat verir. Şöyle ki: Kişi iki rekât namaz kılar, kıldığı bu iki rekât namaza güvenir ve onları beğenir. O vakit bu namaz kendisini günahların kuşattığı bir hasene olur. Bir diğeri de günah işler; fakat günah işlediğinden dolayı zillet ve boyun bükülüğü içerisinde olur. Allah'a olan ihtiyacı ve muhtaçlığı daimi olur. Bu ise, kendisini sevapların kuşattığı bir günahtır.

Başkalarının küçük günahlarını görüp de kendi büyük günahlarına karşı kör olman, sana cehalet olarak

yeter. Şeriatın zâhirine bakarak bazı insanları tenkit edip inkâr etme. Eğer insanlar bugün sahabenin ve selef-i sâlihînin muhatap kılındıkları şeylerle muhatap kılınsalardı, buna güç yetiremezlerdi. Çünkü sahabiler, Allah Teâlâ'nın mahlûkatı üzerindeki şahitleridir.

Basiret ehlinin yanında günahın durumu, köpeklerin burunlarını sokup karıştırdığı leş gibidir. Ne dersin, bir kişi ağzını bir leşe soksa, sen onu ayıplamaz mısın? Alışveriş için bir terazi koyan Cenâb-ı Hak, hakikatler için de bir terazi koymamış mıdır? Ayakları kirli olanın huzurda durması uygun değilken, ağzı kirli olanın huzurda durması nasıl uygun olabilir?

İhanet eden kimse, aşağılık olur. Elin değeri 500 dinar kıymetinde iken, ihanet ettiğinde (hırsızlık yaptığında) çeyrek dinardan dolayı kesilir. Küçük günahları işlemeye cüret eden kimse, büyük günahlara da düşer. Nefsinin hilelerini bil de ona güvenme. Sana falan zatı ziyaret etmeni fısıldadığında çoğu zaman tutuşan bir aleve dönüşür ve seni kasten o ateşin içine atar.

Zaman, toplanıp bir araya gelme zamanıdır. Bir mecliste oturup da orada Allah'a âsi olmadığın anlar çok azdır. Seleften birçoğu cemaatle namazı terkedip evde oturmayı tercih etmişlerdir. Şayet nefsin evden çıkmanı isterse, onu bir ibadetle meşgul kılarak evde tut. Çünkü gıybet İslâm'a göre, otuz zinadan daha ağır bir günahtır.

Köpekler duvarlar üzerinde yatmazlar da çöplüklerde yatarlar. Kim kalplerin durumunu öğrenmek istiyorsa, meskenlere baksın. Bazı evler vardır ki harabe olmuştur

ve artık tuvalet için kullanılmaktadır. Mâmur evlere benzeyen kalpler olduğu gibi, harap evlere benzeyen kalpler de vardır.

Her Gün Sadaka Ver

Allah'a ibadetsiz bir gün geçirme! Her gün bir dirhemin dörtte biri kadar da olsa sadaka ver ki Allah Teâlâ seni sadaka verenlerin divanına yazsın. Her gün bir âyet dahi olsa Kur'an oku ki yüce Allah seni Kur'an okuyanların divanına yazsın. Geceleri iki rekât dahi olsa namaz kıl ki Hak Teâlâ seni gecelerini ibadetle geçiren kimselerle beraber yazsın.

"Yanında sadece günlük yiyeceği bulunan kimse nasıl tasaddukta bulunabilir?" diye düşünerek yanlışa düşme. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهٖ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهٗ فَلْيُنْفِقْ مِمَّآ اٰتٰىهُ اللّٰهُ

"*İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızkı daralmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin*" (Talâk 65/7).

Kendisine tasaddukta bulunduğun yoksul, senin azığını ahirete taşıyan bineğe benzer. Kim güzel akıbete erişmeyi istiyorsa, o kişinin dünyadaki yaşantısını düzeltmesi gerekir. Kim Allah Teâlâ ile olan sözleşmesine sadık kalırsa, Cenâb-ı Hak onu düşmanlarının zararından korur ve ondan ağır yüklerin zorluğunu kaldırır.

Mahlûkata muhtaç olan kimse, tam bir zillete düşmüştür. Sen ilacı, yiyeceğin bir tatlı mı sanıyorsun? Her

ne kadar tatlı değilse de eğer o ilacı ağzına atmazsan şifa bulamazsın. O halde günahların için de ilaç olan tövbeyi kullanmakta acele et. Günahın tatlılığı seni aldatmasın. Nefsinin şehvetlere yöneldiğini gördüğünde, "Bir anda mesafeler kat edenler, veliler ve erler nerede, ben neredeyim? Ben onlar gibi olamam" diyeceğine Allah'a yönel ve O'ndan yardım iste. Çünkü seni bundan kurtaracak olan O'dur. Bunun yerine, "Basiret nerede?" de. Basiretsizce bu şehvetlere dalanlar onların makamlarına ulaşabilir mi? İnsan pisliğine batmış birinin, padişahın kızını görmesi uygun olur mu?

Şeyh Mekînüddin el-Esmer [rahmetullahi aleyh], bir anda mesafeler kat eden velilerden birini şöyle anlatıyor:

İskenderiye'de bulunduğum bir sıra, güneşle beraber bir güneşin daha doğduğunu gördüm. Buna çok hayret ettim ve hemen ona yaklaştım. Yaklaştığımda onun sakalı yeni bitmiş, nuru güneşin nuruna galip gelen bir genç olduğunu gördüm. Kendisine selâm verdim, o da selâmıma karşılık verdi. Kendisine,

- Nereden geliyorsun? diye sordum.

- Sabah namazını Mescid-i Aksâ'da kıldım. Öğle namazını sizin yanınızda, ikindi namazını Mekke'de, akşam namazını da Medine'de kılacağım, dedi.

- Misafirim olur musun, diye sordum.

- Buna imkân yok, dedi ve ardından bana veda ederek gitti.

Kim bir mümine ikram ederse, o kimse sanki Allah'a ikram etmiş gibi olur. Kim de bir mümine eziyet ederse, şüphesiz onun Mevlâ'sına eziyet etmiş olur. O halde mümine eziyet etmekten sakın! Şüphesiz nefsin kötülüklerle dolmuştur. Bu yüzden senin yükün sana yeter. Senin durumun, soyuldukça altından kabuk çıkan soğana benzer (kabuklar soğanı sardığı gibi seni de günahlar sarmıştır).

Kalbe Akan Su Kanalları

Suyu temizlemek istediğinde, kirlenmesine sebep olan şeylerin ona ulaşmasını engellersin. Bedenin organları da, kalbe akan su kanalları gibidir. O halde organların vasıtasıyla kalbine; gıybet, koğuculuk, kötü söz söyleme ve harama bakma gibi rezalet sularını akıtmaktan sakın! Çünkü kalbi hakikatten perdeleyen; kalpten çıkan şeyler değil, kalpte yerleşen şeylerdir.

Kalbin nurlanması; helâlinden yemek, Allah'ı zikretmek ve Kur'an okumanın yanında onu mubah, mekruh ve haram olan bakışlardan korumakla gerçekleşir. O halde bakışlarını sadece ilim ve hikmetini arttırmak için serbest bırak. "Ayna paslı" diyeceğine, "Gözüm çapaklı" de.

Sende baş olma sevdası, makam-mevki arzusu gibi şeyler olduğu halde, "Şeyh kalplerimizi cezbedemiyor" diyorsun. Bunun yerine, "Buna mani olan sebepler benden kaynaklanmaktadır" de. Eğer sen, şeyhin meclisinde kalbini ilk günde uyanık tutup hazır olsaydın, ikinci bir mecliste hazır olmaya bile ihtiyaç duymayabilirdin. Şeyhin meclisine tekrar tekrar gitmeye ihtiyaç duyma-

nın sebebi, kalbindeki pasın iyice yerleşmiş olmasıdır. Böylece Mevlâ'na yönelerek şeyhin meclisine tekrar tekrar gitmekle paslar silinir ve kalbin cilalanır.

Başkalarına faydası dokunmayan kişileri terket. Mahlûkattan ümidini kes ve ihtiyaçlarını sadece mülkün asıl sahibi olan Allah'tan iste. Sana nasıl muamele ettiğine, doğduğun günden beri sana nasıl davrandığına bir bak! Sana oldukça cömert davranmış ve ihsanlarda bulunmuştur. Bir de senin O'na karşı tutumuna bak! O'na isyan etmek ve O'ndan uzaklaşmaktan başka bir şey yapmıyorsun!

Mahlûkata olan taraftarlığın ne kadar çok! Allah'a olan taraftarlığın ise ne kadar az! Âzaların senin koyunların, sen onların çobanı, Allah ise onların sahibidir. Eğer onları otu bol olan meralarda sahibini hoşnut kılacak şekilde otlatırsan, onun memnuniyetini kazanırsın. Şayet onları kötü ve sağlıksız meralarda otlatırsan ve bundan dolayı çoğu zayıf düşse; sonra kurtlar gelip onların bir kısmını parçalasa, o vakit sahibinin vereceği cezayı hak etmiş olursun. İsterse seni cezalandırır, isterse de affeder. Seni ya cennetle mükâfatlandırır ya da cehennemle cezalandırır. Eğer sen âzalarını Allah'ın razı olacağı şeylere yönlendirirsen, cennet yolunda; değilse cehennem yolunda çalışmış olursun. Bu söylenen sözler, hikmet terazisidir. Gözle görülen şeyleri terazi ile tarttığın gibi, bu hikmet terazisi olan sözlerle de aklını tart!

Allah ile Dostluk

Eğer sırat köprüsünden nasıl geçeceğini bilmek istersen, camiye gitmek hususundaki durumuna bak.

Ezandan önce camiye gelenler, mükâfat olarak sırat köprüsünden aniden çakan bir şimşek gibi hızlıca geçerler. Vaktin evvelinde gelenler ise, sırat köprüsünü iyi cins atlar gibi süratle geçerler. (Ahiretteki sırat köprüsü gözle görülmeyip kalple bilindiği gibi) dünyadaki dosdoğru yolu da gözler göremez, bu yol ancak kalple müşahede edilebilir.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ

"*Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun*" (En'âm 6/153).

Allah Teâlâ, burada mevcut olan bir şeye işaret etmiştir. Kendisine yolun aydınlandığı kimse, o aydınlık yolda devam eder. Yolu karanlık olan kimse ise önünü göremez, nereye gideceğini şaşırır.

Eğer ömrünün uzun bir kısmında kulağını, gözünü ve dilini serbest bıraktıysan, artık o serbest bıraktıklarını bağla! Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

يَدْخُلُ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ بِخَمْسَمِائَةِ عَامٍ

"*Müminlerin fakirleri, zenginlerden beş yüz sene önce cennete gireceklerdir.*"[24]

Bunun sebebi, onların dünyada iken ibadetlerde öne geçmiş olmalarıdır. Sen ise cemaati terkediyor, na-

24 Tirmizî, Zühd, 37 (nr. 2354); İbn Mâce, Zühd, 6 (nr. 4122); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/296.

mazı tek başına kılıyorsun. Kıldığında da horozun yerden dane toplaması gibi kılıyorsun. Halbuki padişahlara ancak güzel ve seçkin şeyler hediye olarak götürülür. Fakirler, dünyada iken Allah'ın hizmetinde öne geçtikleri için cennete girme hususunda da önde olurlar.

Buradaki fakirlerle kastedilen, fakirliğin acılığına katlanıp sabreden kimselerdir. Senin bolluğa sevinmen gibi, onlar da darlığa ve meşakkate sevinirler. Fakirlerin cennete girecek olmaları, onların fakir olmaya teşvik edildiğine delalet eder.

Yaratıcının kapısını terkedip mahlûkatın kapısına gidip gelmen, sana cehalet olarak yeter. Günahın her çeşidini işlediğin halde nefsine üzülmüyor musun? Bütün şerler kendisine nefsinden geldiği halde yine de nefsini dost olarak kabul eden ile bütün hayırlar kendisine Allah'tan geldiği halde O'nunla dostluğu terkeden kişinin durumu ne kadar hayret vericidir!

Eğer, "Allah ile dostluk nasıl olur?" denilirse, bil ki her şeyin dostluğu, durumuna göredir. Allah ile dostluk da, O'nun emirlerine sarılıp yasaklarından kaçınmakla olur. Kirâmen Kâtibîn melekleri ile dostluk, onlara sadece iyilik yazdırmakla olur. Kitap ve Sünnet'le dostluk, onlarla amel etmek suretiyle olur. Gökyüzü ile dostluk, onun yaratılışı hakkında tefekkür etmekle olur. Yeryüzü ile dostluk ise onda olanlardan ibret almakla olur. Manevi bir rütbeye sahip olmak, dostluğun gereklerinden değildir.

Allah ile dostluğun anlamı, O'nun iyilik ve nimetleriyle dostluk yapmaktır. Kim Allah'ın nimetlerine şükre-

der, belalarına sabreder, emirlerine sarılır, yasaklarından kaçınır ve ibadetlerini ihlâsla yaparsa, o kimse Allah ile dostluk kurmuş demektir. Dostluk kuvvetlendiğinde artık kişinin tabiatı haline gelir.

Ümitsizliğe Düşme!

"Hayır ve iyilik sergisi (kapısı) kapanıp gitti" deme! Biz, insanları Allah'tan ve O'nun rahmetinden ümitsiz kılan kimseleri istemiyoruz. Hz. Davud'un [aleyhisselâm] Zebûr'unda Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Kuluma en merhametli olduğum zaman, benden yüz çevirdiği zamandır (yani benim kapıma geri dönmesi için ona daha fazla merhamet ederim)."

Nice taat edenler vardır ki ibadetlerini beğenmeleri yüzünden helâk olmuşlardır. Nice günahkârlar da vardır ki kalplerinin kırık olması sebebiyle affedilmişlerdir.

Veli Olan Köle

Şeyh Mekînüddin el-Esmer [rahmetullahi aleyh] şöyle anlatıyor:

"İskenderiye'de, efendisiyle beraber giden bir köle gördüm. Üzerlerinde yeryüzü ile gök arasını kapatan bir sancak vardı. Kendi kendime, 'Bu sancak efendi için mi yoksa köle için mi?' dedim. Efendisi, satın aldığı bir ihtiyacını köleye verip de köle oradan ayrılana kadar onları takip ettim. Köle giderken sancağın da onunla beraber gittiğini gördüm. O vakit, kölenin Allah'ın velilerinden bir veli olduğunu anladım. Hemen efendisine gidip, 'Bu kö-

leyi bana satar mısın?' dedim. O da, 'Neden satayım' dedi ve bunda ısrarcı olunca ben de kölenin durumunu anlattım. Bunun üzerine o, 'Ey efendi! Senin kazanmak istediğin mükâfata ben daha layığım; onu âzat ediyorum. O büyük bir velidir' dedi."

İnsanlardan bazıları, Allah'ın veli kullarını onlardan yayılan bir koku olmadığı halde koklayarak tanır, bazıları ise tadarak... Allah'ın veli bir kulunu gördüğünde onun tatlı tadını ağzında hisseder, yine Allah ile alakasını kesmiş birini gördüğünde onun acı tadını ağzında hisseder.

Dünyanın Gerçek Yüzü

Haramları terketmeyen kimseye, farzları yerine getirmesi fayda vermez. Teşhisini kesin ve sağlam yapmayan kimseye ilacın bir yararı olmaz. Yağmacıların eline geçen malın bereketi pek azdır. Allah'a yemin ederim ki gafillerin ömrü de böyle yağmalanmıştır.

Dünya; cüzzamlı, alaca hastalığına yakalanmış, ipek elbise altına gizlenmiş ihtiyar bir kadına benzer. Mümin, elbisenin altındaki bu kadın kendisine zâhir olduğu için ondan kaçıp nefret eder. Hiç kimse, tartışma esnasında karşısındakine, "Sen benimle bir misin? Senin benimle konuşman uygun mu? Sen kimsin ki ben seninle konuşayım?" diyerek giydiği kibir elbisesinden daha kötü kokan bir elbiseye bürünmemiştir. Bu şekilde ilk helâk olan şeytandır.

Bu sebeple bu tür davranışlardan uzak dur. Karşındaki kişi topal, cüzzamlı ve uyuza yakalanmış biri olsa bile, kalbindeki "lâ ilâhe illallah" sözünün hürmetine onu

küçük görme. Herkese karşı hüsnüzan besle ki kurtuluşa eresin.

Güzel Ahlâk Sahibi Kimdir?

Sen güzel ahlâkın, insanın karşılaştığı kişilerle güzel ilişkiler kurması olduğunu mu zannediyorsun? Bir kimse insanların haklarını gözetip de Allah'ın haklarını zayi ediyorsa, bu güzel ahlâk değildir. Hatta sen Allah'ın haklarını yerine getirip hükümlerini uygulamadıkça, emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmadıkça güzel ahlâklı olarak övülmezsin.

Kim nefsini Allah'a âsi olmaktan alıkoyar ve Allah'ın haklarını yerine getirirse, işte gerçek güzel ahlâk sahibi odur. Allah'ın, insanların dillerini sana musallat kılması (onları senin aleyhinde konuşturması), sadece kendisine dönmen içindir. Senin Allah katındaki kıymetin, O'na âsi olana kadardır. O'na âsi olduğunda ise bir kıymetin kalmaz. Takva, seni hiç kimsenin görmediği yerde günahtan uzak durmandır.

Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] su içtiğinde,

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي جَعَلَهُ عَذْبًا فُرَاتًا بِرَحْمَتِهِ وَلَمْ يَجْعَلْهُ مِلْحًا أُجَاجًا بِذُنُوبِنَا

"Suyu rahmetiyle tatlı ve içilmesi kolay kılan, günahlarımız sebebiyle onu acı ve tuzlu kılmayan Allah'a hamdolsun"[25] derdi.

---

25 Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 4479; Süyûtî, *el-Câmiu's-Sagîr*, nr. 6728; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 18226.

Allah Resûlü günahlardan beridir. Bu yüzden, "Günahlarımız sebebiyle..." yerine, "Günahlarınız sebebiyle..." diyebilirdi. Fakat o, alçak gönüllü olması sebebiyle ve bizlere öğretmek için böyle demiştir. Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] insanları yedirip içirirdi. Yeme ve içmesinde bile bize bir edep öğretirdi.

Ârif kişi, yiyip içerken başını önüne eğer, genellikle gözlerinden yaşlar akar ve, "Bu nimet, Allah'ın beni sevdiğinin alametidir" der. Onlardan bazısı, yolda karşılaşacağı günah ihtimalinden dolayı cemaatle namaz kılmaya camiye gitmezdi. Mâlik b. Enes [rahmetullahi aleyh] onlardandır. Çünkü cemaat, manevi bir kazançtır. Kazanç ise ancak ana sermayeyi aştıktan sonra hesap edilir.

Yırtıcı hayvanlar çölde değildir; asıl yırtıcılar yollarda ve sokaklarda gezip kalpleri ısıran kimselerdir. Çokça günah işleyip, ardından da çokça istiğfar eden kimse; çok miktarda zehir içip, ardından bol miktarda panzehir içene benzer. Ona, "Belki bir gün panzehire bir defa daha ulaşamayabilirsin. Ona ulaşamadan ölüm gelir ve seni yakalar" denir.

Hasta Kalp

Kalbi hasta olan kimse, takva elbisesi giymekten men edilir. Şayet kalbin hevâ ve şehvet hastalıklarından sıhhat bulursa, takvanın ağır yükünü taşıyabilirsin. Kişinin ibadetten tat alamaması, şehvetten dolayı kalbinin hasta olduğuna delalet eder. Allah Teâlâ, şu âyet-i kerimede şehveti hastalık olarak isimlendirmiştir:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٣٢﴾

"*Ey peygamberin hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınıyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan kimse ümide kapılmasın. Güzel (ve doğru) söz söyleyin*" (Ahzâb 33/32).

Şehvet hastalığını tedavi edebilmen için iki yol vardır: Birincisi, senin için faydalı olan şeyi yapman yani ibadet etmendir. İkincisi ise sana zararı dokunacak şeyden yani günahtan sakınmandır.

Bir günah işler de ardından hemen tövbe eder, pişmanlık duyar ve boynunu büküp Allah'a yönelirsen; bu hareketin Allah'a yakınlaşmana sebep olur. Yine bir ibadet yapar da ardından ibadetini beğenir ve kibre kapılırsan; bu hareketin de Allah'tan uzaklaşmana sebep olur.

Sana şaşıyorum! Harama bakma, gıybet, koğuculuk gibi yasaklanan şeylerden dilediğini yaptığın halde, kalbinin ve âzalarının salahını nasıl talep ediyorsun? Bu durumda sen, hastalığını zehir ile tedavi etmeye çalışan veya elbisesini kara bir şeye sürerek temizlemeye çalışan kimseye benziyorsun. O halde halvet ve uzlete sarıl. Kim uzleti âdet haline getirirse, şeref sahibi olur. Uzletin hakkını veren kimse, Allah'ın kendisi için hazırladığı bağışları elde eder. Uzletin hakkını vermenin alameti ise; kalpteki perdenin açılması, kalbin ihya olması ve kalpte Allah sevgisinin yerleşmesidir.

Sana gereken çok amel değil, güzel amel işlemektir. Güzel yapılmamış çok amel, para etmeyen değersiz bir sürü elbiseye benzer. Güzel yapılmış az amel ise, pahalı ve az bulunan elbiseye benzer. O amel, hacmi küçük fakat kıymeti büyük olan yakut gibidir.

Kalbini Allah ile meşgul edip, onu hevânın yol açtığı hastalıklardan iyileştiren, çokça namaz kılıp oruç tutan kimseden daha üstündür. Kalp huzurunu sağlamadan namaz kılan, sultana yüz tane boş sandık hediye eden kimseye benzer. Bu kimse, sultan tarafından cezaya çarptırılmayı hak etmiştir ve sultan bu hareketini ona her zaman hatırlatır. Kalp huzuru ile namaz kılan kimse ise, sultana bin dinar kıymetinde bir yakut hediye eden kimseye benzer ve sultan bu hareketinden dolayı onu devamlı anar.

Namaza başladığında, noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah'a niyaz ediyor, O'nun resûlü ile konuşuyorsun. Çünkü namazda, "Ey peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun" diyorsun.

Gece kılınan iki rekât nafile namaz, gündüz kılınan bin rekât nafile namazdan daha hayırlıdır. Gece kıldığın iki rekât namazın sevabını mutlaka amel terazinde görürsün. Sen bir köleyi hizmet etmesi için almaz mısın? Hiç, yiyip içmesi ve uyuması için satın alınan bir köle gördün mü? Sen de satın alınmış bir köleden başkası değilsin! Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ ۚ يُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ

"Şüphesiz Allah, müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır. Artık, onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve ölürler" (Tevbe 9/111).

Kim nefsinin yakasına yapışmazsa, nefsi onun yakasına yapışır. Kim nefsinden Allah'a karşı olan haklarını talep etmezse, nefsi ondan kendi arzularını talep eder. Eğer nefsine, ibadet etmek suretiyle ağır yükler yükleseydin, senden günah işlemeni talep edemez ve günah işleyecek bir boşluk bulamazdı.

Hiç, salihlerin ve âbidlerin bayramlarda sevinç içinde olduklarını gördün mü? Kim nefsini mubah olan şeylerle meşgul edip sevindirirse, bu, onu gece ibadetinden alıkoyar. Ona gaipten, "Sen nefsini bizden gafil kıldın, biz de seni ibadetlerimizden alıkoyduk" diye nida edilir. Gecenin ortasında kılacağın iki rekât namaz, sana Uhud dağına tırmanmaktan daha ağır gelir. İbadetlerden uzak kalmak suretiyle kuruyup işlevsiz kalan organlar, kesilmekten başka bir işe yaramazlar. Nitekim ağaç da kuruduğu zaman ateşe atılmaktan başka bir işe yaramaz.

Dünyayı kalpten seven; güzel bir bina dikip, tavanını tuvalet olarak kullanmak suretiyle orayı pisleten kimse gibidir. O kişi, binanın içini dışı gibi pislik içinde görene kadar bu hal devam eder. Kalbini dünya sevgisinden temizleyen kişinin kalbi ise daima pak ve nurludur. Kalbi dünya sevgisinden temizlemek ise tövbe, zikir, günahlara pişmanlık ve istiğfarla gerçekleşir.

Allah Teâlâ'nın huzurunda sende aynı durumdasın. Haram yemek ve haramlara bakmak suretiyle günah-

larla kirlenmişsin. Her kim, Allah'ın yasakladığı şeyleri yapar ve nefsanî arzulara uyarsa, o kişinin kalbi kararır.

Eğer sağlıklıyken tövbe etmezsen, Allah Teâlâ, yıkanarak temizlenen elbise gibi, seni de günahlardan arındırana kadar hastalık ve musibetlerle imtihan eder. Öyle ise Cenâb-ı Hakk'a kavuşana kadar kalbinin aynasını, zikir ve halvet ile cilala. Kalbin daima zikirle meşgul olsun ki, ondan nurlar fışkırsın. Su çıkarmak için, bir arşın burada, bir arşın orada kuyu kazıp, hiçbir zaman suya ulaşamayan kimse gibi olma. Aksine bir yerde kaz ki, suya ulaşabilesin.

Ey Allah'ın kulu! Dinin senin ana sermayendir. Eğer dinini kaybedersen, sermayeni kaybetmiş olursun. Öyle ise dilini Allah'ın zikriyle, kalbini O'nun muhabbetiyle ve azalarını O'nun hizmetiyle meşgul et. Beden arazini iyi sür ki ekilen tohumlar kolayca yerleşip bitsin. Kim, çiftçinin arazisini işlediği gibi kalbini işlerse, o kişinin kalbi nurlanır.

Senin misalin, aynı ölçüde birer arazi satın alan iki kişinin misali gibidir. Biri, satın aldığı araziyi; dikenden, kuru otlardan temizlemiş, sulamış, ekmiş ve ortaya çıkan mahsulü toplayarak ondan faydalanmıştır. İşte bu, ibadetle yenilenip, kalbinin nurları parlayan kimsenin misalidir. Diğeri ise, arazisini öylesine ihmal etmiştir ki; içinde dikenler, otlar bitmiş ve büyük-küçük yılanlar da orayı yurt edinmiştir. İşte bu da, kalbi günahlarla kararmış olan kimsenin misalidir.

Allah dostlarının meclislerine girip de emir ve yasaklara muhalif hareket etmekten ve gafletten kurtulmazsan, "Bu meclislere katılmanın ne faydası vardır?"

deme! Bilakis o meclislere katılmaya devam et. Sen, sende olan kırk yıllık bir hastalıktan, bir saatte veya bir günde kurtulmak istiyorsun! Bunun misali, kırk yıldır aynı yere dökülen kum gibidir. Sen, bir saatte veya bir günde bu kumun temizleneceğini bekleyebilir misin? Her kim günah işler, haramlarda yuvarlanıp durursa; yedi denizin içine dalsa bile Allah'a karşı samimi bir şekilde tövbe etmedikçe temizlenemez.

Gaflet Tuzağı

Seni, Allah'ın evine girmekten ve O'nun kitabını okumaktan meneden zâhirî bir cenâbet olduğu gibi, O'nun huzurunda durmaya ve kitabını anlamaya engel olan bâtınî bir cenâbet vardır. O da gaflettir. Eğer nefsin şehevî arzulara yönelirse, ona şeriat ile gem vur. Nefsin misali, başkalarının ekinlerine yönelen hayvan gibidir. Öyle ise nefsinin güzel gördüğü haramlara bakmaması ve kalbinin şehevî arzulara yönelmemesi için gözlerini kapat. Kalbini daima ibadetlerle mâmur et ki nefsî arzulara yönelmesin. Hak Teâlâ, huzuruna; kalbini kâinatın küllerinden temizleyerek huzurunda durmaya layık hale gelen kimseyi seçer. Böyle kimselerin misali, padişaha sunulan köleler gibidir. Padişah içlerinden kimi seçerse, onu bahtiyar eder, sarayına girmeye uygun olmayanları ise halka bırakır.

Bir hikmet veya günah meclisine geldiğinde, boynunda nurdan veya zulmetten bir zincir olur. O zinciri sen görmesen bile başkaları görebilir. Güneşi, körler hariç bütün insanların müşahede ettiğini görmez misin?

Hikmet Meclislerinden Ayrılma!

İlim sadece amelle fayda verir. Bir hükümdar vezirine bir mektup gönderse ve vezir yazılanları okuyup gereğini yerine getirmese, bunun ne faydası olur? İlimle meşgul olup da, basiret sahibi olmayan kişinin misali; şaşırmış bir halde yol bulmaya çalışan yüz bin körün misaline benzer. Şayet onların arasında tek gözü dahi gören biri olsa, bütün insanlar ona tâbi olur ve yüz bin körü terkederler. İlmiyle amel etmeyen kimsenin misali, kendini yakarak insanları aydınlatan mum gibidir. Cahillik, Allah Teâlâ'dan alıkoyan ilimden daha hayırlıdır.

Her kimin azaları gerektiği şekilde amel edip istenilen meyveyi verirse; kalbi ve dili zikre, gözü haramlardan sakınmaya, kulakları ilim işitmeye, elleri ve ayakları iyiliklere yönelir. Bu zamandaki insanlarla çok oturup kalkan, Allah'a âsi olacağı şeylerin içine düşer. Bu kimsenin misali; kuru odunları ateşe atıp da tutuşmamasını isteyenin durumuna benzer. Bu kimse imkânsız bir şey istemiş olur. Nitekim şöyle denilmiştir: "İnsanlar tarafından tanınan kimse, belalara maruz kalır. Onlar tarafından tanınmayan ise halkın içinde rahatça yaşar."

Çoğu zaman, takvalı olduğun halde takvalı olmayan biriyle otursun. O da seni gıybete sürükler ve seni nefsine yenik düşürür. Kalpleri harap eden şey, Allah korkusunun azlığından başka bir şey değildir. Güzel kalp, kendisini hiçbir güzelin Allah'tan gafil kılamadığı kalptir. Eğer kalbinin şifa bulmasını istiyorsan; tövbe meydanına çıkarak halini gaybdan huzura dönüştür, tevazu ve zillet elbisesini giy. Zira böyle yaparsan kalbin şifa bulur.

Ancak sen mideni doldurup, şişmanlığınla övünüyorsun. Senin misalin, kesilmek için semizletilen oğlağa benzer. Dikkat et! Farkında olmadan nefsini boğazlıyorsun.

Günahkâr olsan da, "Bu meclislerde anlatılanları dinlemenin ne faydası vardır? Ben günahları terkedemem" diyerek hikmet meclislerinden uzak durma. Nişancıya düşen, oku hedefe atmaktır. Zira bugün hedefi tutturamasa da, yarın tutturur.

Akıllı ve zeki bir insan olsaydın, Allah'ın haklarına riayet etmek sana nefsinin arzularını yerine getirmekten daha hoş gelirdi. Sırlara ancak emin olan kişi vâkıf olabilir. Sen ise nefsine istediği her yemek ve içeceği veriyor, nihayetinde onları da tuvalete dolduruyorsun. Üstüne bir de dünya sevgisi ile dolusun. Her kim dünyayı severse, ihanet etmiş olur. Hükümdar, ihanet eden kimseyi sırlarına muttali kılar mı? Öyle ise tefekküre dal ki üzerine ilâhî nurlar insin. Kendisiyle tefekkür meydanına girilen uzlet kadar kalbe fayda veren başka bir şey daha yoktur. Aynasında varlıkların sûretleri basılmış olan bir kalp nasıl parlasın? Şehevî arzularla uğraşan bir kalp, Allah'a ulaşmaya nasıl yol bulabilir? Gaflet cünüplüğünden temizlenmeyen bir kalp, Allah'ın huzuruna girmeyi nasıl umabilir? Günahlardan tövbe etmeyen bir kalbin, ince sırları anlayabilmesi nasıl beklenir?

Her günah, gaflet ve hatanın kökünde, nefisten hoşnut olmak vardır. Her taat, uyanıklık ve iffetin temelinde ise nefisten razı olmamak vardır. Bir varlıktan diğerine gidip durma! Yoksa değirmendeki merkep gibi olursun. O değirmenin etrafında döner durur, ama son vardığı

yer, ilk dönmeye başladığı noktadır. O halde sen varlıkları bırak da onları var edene git. Şüphesiz son varış Rabb'inedir.

İlâhî nurlar, kalplerin ve sırların bineğidir. Zulmet, nefsin askeri olduğu gibi, ilâhî nur da kalbin askeridir. Allah Teâlâ bir kuluna yardım etmek istediğinde, onu nurlar ordusuyla destekleyerek zulümât ve ağyârdan[26] alıkoyar. Keşif nura, hüküm basirete, yönelme ve yüz çevirme ise kalbe aittir. Varlıkların zâhirî aldanma, bâtını ise ibrettir. Nefis zâhirdeki aldatıcı süse, kalp ise bâtındaki ibrete bakar. Allah Teâlâ, seni ne zaman mahlûkattan uzaklaştırıyorsa bil ki, sana kendisiyle bir ünsiyet kapısı açmayı dilemektedir. Namaz, münâcât yeri ve arınma kaynağıdır. Sırların alanları onda genişler ve nurların parıltıları onda parıldar. Cenâb-ı Hak senin zayıflığını bildiğinden namazların sayısını az kılmış, O'nun fazlına olan ihtiyacını bildiği için de bu namazların sevabını çoğaltmıştır.

İnsanlar, sende var olduğunu zannettikleri güzel bir vasıf sebebiyle seni överler. O halde sen de kendinde bulunduğunu bildiğin kötü bir vasfından dolayı nefsini kına. Şüphesiz insanların en cahili; kendisinde bulunduğunu kesin olarak bildiği kötü vasıfları görmezden gelip, insanların kendisi hakkında besledikleri zanna itibar edendir. Mahlûkatın sana yönelttiği nazarı, Allah Teâlâ'nın sana olan nazarı ile yok et. İnsanların sana yönelmelerinden, Hakk'ın sana yönelişiyle kurtul. Allah Teâlâ, kulların, inâyet sırrının zuhuruna olan heveslerini bildiği için şöyle buyurmuştur:

---

26 **Ağyâr:** Mâsiva, Allah'tan gayri olan her şey.

وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَآءُ

"Allah rahmetini dilediğine tahsis eder" (Bakara 2/105).

Bil ki eğer Allah Teâlâ insanları bu durumla baş başa bıraksaydı, onlar Allah'ın ezelî ilmine güvenip, ameli terkederlerdi. Bundan dolayı Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٥٦﴾

"*Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır*" (A'râf 7/56).

İlâhî hediyelerin sana gelmesini istiyorsan, fakirliğini ve yoksulluğunu ortaya dök. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur:

اِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَآءِ وَالْمَسَاكِيْنِ

"Sadakalar fakir ve miskinler içindir" (Tevbe 9/60).

Bazı nurların kalbe kadar ulaşmasına, bazı nurların ise kalbin içine girmesine izin verilmiştir. Çoğu kere sana nurlar gelir de kalbini varlıkların sûretiyle dolu görüp geldikleri gibi geri dönerler. Kalbinden ağyârı çıkar ki onu marifet ve sırlarla doldurabilesin. Müminin Allah'ı senâ etme ve övme ile uğraşması, onu kendi nefsine değer vermekten meşgul eder. Allah'ın haklarıyla meşgul olması da onu, nefsinin hazlarını hatırlamaktan alıkoyar.

Fâni Olana Değil, Bâki Olana Yönel!

Cenâb-ı Hak, mahlûkat arasındaki kadrini sana bildirmek ve sedef içerisinde gizlenmiş bir inci olduğunu göstermek için, seni mülk ve melekût âleminin ortasında kıldı. Varlıklarda yaratıcıyı müşahede edemediğin müddetçe varlıklarla berabersin demektir. O'nu müşahede ettiğinde ise varlıklar seninle beraber olur.

Akıllı kimse fâni olandan ziyade bâki olana sevinendir. Bâki olanı tercih edenin nuru parlar ve (uhrevî) müjdeleri zuhur eder. Böylece bu dünyaya ait olana gözlerini kapar ve ondan kızarak yüz çevirir. Orayı mesken ve vatan edinmez. Bilakis orada himmetini Allah'a yöneltir ve O'na giden yolda O'ndan yardım ister. Böylece bineği edindiği azmi; bir kararda durmayıp tâ manevi keşif, Allah'a kavuşma, O'nunla beraber olma, münâcât etme, müşahede ve lutuflara mazhar olma mahalli olan yüce huzurda ve ünsiyet sergisinde çökünceye kadar yürümeye devam eder.

O kudsî huzur, onların kalplerinin sığınıp sükûnet bulacağı yuvaları olur. Bunlar, hakların semasına veya hazların arazisine ancak izin, temkin[27] ve köklü bir yakîn ile inerler. Onlar hakların semasına, kötü edep ve gafletle; hazlarının arazisine de şehvet ve çıkar düşüncesiyle inmezler. Aksine bu inişleri Allah ile, Allah için, Allah'tan ve Allah'adır.

Ey kardeşim! Allah'ın katındaki derecenden düşmemek ve azabına uğramamak istiyorsan, bu topluluk hakkında ileri geri konuşanlara kulak vermekten sakın! Çün-

27 **Temkin:** İstikamet üzere karar kılma ve iyice yerleşme makamı. Kul yolda olduğu sürece, bir halden diğerine geçtiğinden telvîn ehlidir; Hakk'a erince temkin ehli olur (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*).

kü bu topluluk; gerçek bir sadakat, Allah ile olan sözleşmelerine ihlâsla vefa göstermek ve nefislerini kontrol etmek suretiyle Allah'ın huzurunda bulunmuşlardır. Onlar, dizginlerini Allah'a teslim etmiş ve kendilerini O'nun huzurunda bırakmışlardır. Rab'lerinden utanarak, kendi nefisleri için intikam almamışlardır. Bundan dolayı Allah Teâlâ, onlara savaş açanlara savaş açar. Onlara üstün ve galip gelmek isteyenlere, Allah üstün ve galip gelir.

Allah Teâlâ bu topluluğu, özellikle de ilim ehlini halk ile imtihan etmiştir. Halk arasında, Allah'ın kalbine genişlik verip de birinin veli olduğunu tasdik eden çok az kişi bulursun. Aksine sana, "Tamam veliler vardır, fakat hani nerede?" derler. Allah'ın dostları arasından herhangi biri kendisine bildirilince, Allah'ın o veliye bahşettiği özel durumlara dil uzatıp, doğruluğuna inanmayarak böyle bir şeyin olmayacağını ispatlamak için delil getirmeye kalkışırlar. Bu özellikte biri ile karşılaşırsan, ondan aslandan kaçar gibi uzaklaş.

Şeyh Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî [rahmetullahi aleyh] şöyle demiştir:

"Fakih, kalp gözünden perdeyi kaldıran değil, yaratılış sırrını anlayan kimsedir."

Cenâb-ı Hak insanı, kendisine itaat ve hizmet etmesi için yaratmıştır. Şayet insan bunu anlarsa; bu anlayış onun dünyada zâhid olmasına, ahirete yönelmesine, nefsinin arzularını önemsememesine, Rabb'inin haklarını yerine getirmekle meşgul olmasına, ahireti tefekkür edip onun için hazırlanmasına sebep olur.

Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

اَلْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ عِنْدَ اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ

"Her ikisinde de hayır olmakla birlikte, Allah katında güçlü mümin, zayıf müminden daha hayırlıdır."[28]

Güçlü mümin, kalbinde yakîn nuru parlayan kimsedir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ۝١٠ أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ۝١١ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ۝١٢

"Önde olanlar; (erdem, amel ve ödülde) önde olanlar; İşte onlar nimetlerle dolu cennetlerde Allah'a en yakın olanlardır" (Vâkıa 56/10-12).

Onlar, Allah'ın rızasına ulaşmak için yarıştılar. Allah Teâlâ da onların kalplerini mâsivadan temizledi. Bundan dolayı engeller onları bu yarışlarından, mahlûkat da onları Allah Teâlâ'dan alıkoyamamıştır. Böylece önlerinde hiçbir engel olmadan, Allah'ın rızasına koşmuşlardır. Kulları, Allah'ın rızası uğruna yarışmaktan alıkoyan şey, Allah'tan başkalarıyla ilgi ve alaka kurmanın cazibesidir. Onların kalpleri ne zaman Allah'a yönelecek olsa, ilgi ve alaka kurdukları bu cazibe onları kendine doğru çeker. Bunun neticesinde her defasında kendilerini cezbeden şeylere döner ve onlara yönelirler. Allah'ın huzuru, böyle bir vasfa ve özelliğe sahip olan kişilere haramdır. İşte burada, Allah Teâlâ'nın şu sözünü anla:

---

28 Müslim, Kader, 8 (nr. 34); İbn Mâce, Zühd, 14 (nr. 4168); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/366.

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَّلَا بَنُوْنَ ۝ اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيْمٍ ۝

"*O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur)*" (Şuarâ 26/88-89).

Temiz kalp, Allah Teâlâ'dan başka hiçbir şeyle ilgisi olmayan kalptir.

Yine Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

وَلَقَدْ جِئْتُمُوْنَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنٰكُمْ وَرَآءَ ظُهُوْرِكُمْ

"*Andolsun ki sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geleceksiniz ve (dünyada) size verdiğimiz şeyleri arkanızda bırakacaksınız*" (En'âm 6/94).

Bu âyetten şu anlaşılmaktadır: Senin Allah'a gidişin ve O'na ulaşman, O'ndan başka her şeyle bağını kesmenle gerçekleşir.

Kur'ân-ı Kerîm'de,

اَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيْمًا فَاٰوٰى ۝

"*O seni yetim bulup barındırmadı mı?*" (Duhâ 93/6) buyrulmuştur.

Bu âyetten şu anlaşılmaktadır: Allah seni ancak O'ndan başka her şeyini yitirmiş bir yetim gibi yalnız başına kaldığında barındırır. Nitekim Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللهَ وِتْرٌ، يُحِبُّ الْوِتْرَ

"*Allah tektir, teki sever.*"[29]

Yani Allah Teâlâ, eserleri çift olarak algılamayan kalbi sever. İşte bu kalpler, Allah için ve Allah ile beraber olan kalplerdir. Bu kalplerin sahipleri, Allah'ın ihsanına muhatap olan huzur ehlindendir. Hal böyle olunca Allah'ın birliğini müşahede eden bu kimselerin başkalarına dayanıp güvenmeleri nasıl mümkün olabilir?

Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî [rahmetullahi aleyh] şöyle demiştir:

"Müşahede makamı bana ağır geldiğinden, Allah Teâlâ'dan bunu benden gizlemesini istedim. Fakat bana, 'Musa'nın, İsa'nın ve Muhammed'in [aleyhimüsselâm] istedikleri gibi istersen kabul etmez. Sen O'ndan seni bu makamda güçlendirmesini iste' denildi. Bende bu makamda beni güçlendirmesini istedim. O da beni güçlendirdi."

Ârifler, marifeti Allah Teâlâ'dan aldılar, O'na dayanıp güvendiler. Böylece ilâhî yardım onlarla beraber oldu. Onlara kendileri için en mühim olan şeyler hususunda yardım etti, her türlü sıkıntı ve kederden uzak tuttu. Onlar da, Allah'ın kendilerine kefil olduğu şeylerle meşgul olmayı bırakıp, O'nun emirleriyle meşgul oldular. Allah'ın kendilerine kefil olduğunu, onları başkalarına bırakmayacağını ve ihsanından mahrum etmeyeceğini bildikleri için, bütün işlerini O'na havale ederek ve O'na teslim

29 Buhârî, Daavât, 68 (nr. 6410); Müslim, Zikir, 2 (nr. 5); Ebû Davud, Vitir, 1 (nr. 1416); Tirmizî, Salât, 333 (nr. 453); Nesâî, Kıyâmü'l-Leyl, 27 (nr. 1674); İbn Mâce, İkâme, 114 (nr. 1169).

olarak rahat ettiler. Allah da onların şanını yüceltip, nurlarını tamamladı.

Faydalı İlim

Allah sana merhamet etsin. Bilesin ki yüce Kur'an'da ve pak sünnette sıkça tekrarlanan ilimden maksat; korkuyu ve haşyeti içeren faydalı ilimdir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَٰؤُا

"*Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar*" (Fâtır 35/28).

Bu âyetten, ilim ve haşyetin birbirinden ayrı olamayacağı anlaşılmaktadır. Şüphesiz gerçek âlimler, Allah'tan gereğince korkan kimselerdir.

Yine Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾

"*Bundan önce kendilerine ilim verilen kimselere (Hakk'ın kelâmı) okununca derhal yüzüstü secdeye kapanırlar*" (İsrâ 17/107).

وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ

"*Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler*" (Âl-i İmrân 3/7).

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾

"*Rabbim! İlmimi arttır, de*" (Tâhâ 20/114).

Resûlullah da [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ

"*Âlimler, peygamberlerin vârisleridirler.*"[30]

Bütün bu âyet ve hadislerde zikredilen ilimden maksat; nefsin gücünü ve arzularını kıran, nefsi kontrol altına alan faydalı ilimdir. İlmin bu anlama geldiği gayet âşikârdır. Çünkü Allah Teâlâ'nın ve resûlünün kelâmı, bu manadan başka anlamlarla yorumlanmaktan yücedir. Faydalı ilim; ibadete yardımcı olan, Allah'tan korkmayı ve O'nun koyduğu sınırları gözetmeyi sağlayan ilimdir. Bu ilim, marifetullahtır.

Her kim ki tevhid ilmine dalıp da şeriatın zâhirine bağlı kalmazsa, o kişi zındıklık denizine atılır. Olması gereken, tevhid ilminin hakikat ile desteklenip şeriat ile sınırlanmasıdır. Hakikat ehli kimse de sadece hakikatle hareket etmemeli ve sadece şeriatın zâhirî ile yetinmemelidir. Bunların arasında orta yolu tutmalıdır. Çünkü sadece şeriatın zâhiriyle yetinmek kişiyi şirke; şeriata riayet etmeksizin sadece hakikati esas almak ise kişiyi hükümleri ortadan kaldırmaya sevkeder. Hidayet makamı ise bu ikisinin ortasıdır.

---

30 Ebû Davud, İlim, 1 (nr. 3641); Tirmizî, İlim, 19 (nr. 2682); İbn Mâce, Mukaddime, 17 (nr. 223); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/196.

Seni nefsin yöneldiği ve insan tabiatının lezzet aldığı kötü düşüncelere sevkeden ilmi, doğru da olsa terket; Allah'ın, resûlüne indirdiği ilmi al. Allah Resûlü'ne, sonra halifelerine, sonra sahabilere, onlardan sonra gelen tâbiîne ve nefsin arzularından sakınmış olan Hak rehberleri ve hidayet öncülerine tâbi ol. Böyle yaparsan; her türlü şüpheden, zandan, asılsız düşünceden, vesveseden, hidayetten ve hakikatten saptıran yalan iddialardan kurtulursun. Allah'ın birliğini öğreten, Allah'ın, Resûlullah'ın ve sahabilerinin sevgisini kazandıran ve Ehl-i sünnet itikadını öğreten faydalı ilim sana yeter.

Allah'ın veli kullarına bahşettiği ilimlerden nasibin olmasını istiyorsan; doğru bir işaretle, Kur'an ve Sünnet'e ters düşmeyen sağlam bir amelle seni Allah'a ulaştıracak kişi hariç bütün insanlarla alakayı kes. Mevlâ'na ulaşmak ve sadece O'nunla meşgul olmak için gayretli ol.

Kula Bahşedilen Şerefler

Şeyh Ebü'l-Abbas el-Mürsî'nin [kuddise sırruhû] şöyle dediğini işittim:

"Allah'a yemin ederim ki ben şerefi, kullardan alakayı kesmekte buldum."

Allah sana merhamet etsin. İşte burada Cenâb-ı Hakk'ın şu âyetini hatırla:

وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

"*Halbuki asıl izzet Allah'ındır, resûlünündür ve müminlerindir*" (Münâfikûn 63/8).

Allah'ın mümin kuluna bahşettiği şereflerden biri de, o kulun Rabb'ine ulaşmak için gayretli olması ve sadece O'na güvenmesidir.

Allah sana iman hüllesini giydirip seni irfan ziynetiyle süsledikten sonra; artık seni gaflet ve unutkanlığın kuşatmasından, mahlûkata yönelmekten veya onlardan bir şey istemekten utan! Müminin; Allah'ın bir, tek ve mülkün yegâne sahibi olduğunu bildiği halde, O'ndan başkasına isteklerini arzetmesi ne çirkindir! Nitekim o, Allah Teâlâ'nın şu sözünü işitmektedir:

اَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهٗ

"*Allah kuluna kâfi değil mi?*" (Zümer 39/36).

Yine Allah Teâlâ'nın şu sözünü hatırla:

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ

"*Ey iman edenler! Sözleşmeleri yerine getirin*" (Mâide 5/1).

Yalnız O'na Güvenmek

Allah'a verdiğin sözlerden biri de, sadece O'na güvenip, ihtiyaçlarını sadece O'na arzetmendir. Mahlûkattan alakayı kesmek, Allah dostlarının ölçüsüdür. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَاَقِيْمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيْزَانَ ۝

"*Ölçüyü düzgün tutasınız ve eksik tartmayasınız*" (Rahmân 55/9).

Böylece doğru olan doğruluğuyla, yalancı olan yalanıyla ortaya çıkar. Allah Teâlâ sadık olmayan müridleri; hikmet ve minnetiyle, gizledikleri arzu ve istekleri açığa çıkarmak suretiyle imtihan etmiştir. Bunun neticesinde kapılarından kovuldukları halde onları memnun etmek ve onların isteklerine uygun davranmak suretiyle dünya ehli için kendilerini küçük düşürmüşlerdir. Onların gelin gibi süslenerek zâhirlerine önem gösterip, kalplerini ıslah etmekten gafil olduklarını görürsün.

Allah Teâlâ, onları öyle bir nitelikle etiketlemiştir ki bununla onların kusurlarını ve haberlerini ortaya çıkarmıştır. Bundan dolayı onların yolunun Allah ile beraber olması uzaktır. Eğer onlar daha önce Allah ile olan muamelelerinde sadakat gösterselerdi, onlara, "Yüce olanın kulları" denilirdi. Fakat bu bağa sadakat göstermedikleri için onlara, "Hükümdarın şeyhi" denildi. İşte bunlar, Allah Teâlâ'ya karşı yalancı kimseler olup kulları, Allah dostlarının sohbetinden alıkoyan kimselerdir. Çünkü avam olan kimseler, onların yaptıkları davranışları gördüklerinde, bu davranışları Allah'ın yoluna bağlı olan sadık veya sadık olmayan herkese hamlederler. Onlar, hakikat ehlinin perdeleri ve tevfik ehlinin güneşini örten bulutturlar. Onlar (savaşta olduğu gibi) davullarını dövüp herkese ilan ederek zırhlarını giyinirler, fakat hücum anında arkalarına bakmadan gerisin geriye kaçarlar. Dilleri yalan iddialarda bulunur, fakat kalpleri takvâdan yoksundur. Onlar, Allah Teâlâ'nın şu sözünü işitmemişler midir?

لِيَسْـَٔلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ

"(Allah bu sözü aldı) ki bu sadık kulları sadakatleri konusunda sorumlu kılsın" (Ahzâb 33/8).

Allah Teâlâ'nın, doğruları mesul tutarken yalan iddialarda bulunan kimseleri sorumlu tutmayacağını mı zannediyorsun? Onlar, Allah Teâlâ'nın şu sözünü işitmezler mi?

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ ۖ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

"*De ki: Durmadan bir şeyler yapın; yaptıklarınızı Allah da, peygamberi de müminler de görecektir. Sonunda, gizliyi de açığı da bilenin huzuruna çıkarılacaksınız ve O size yapmış olduklarınızın ne olduğunu haber verecek*" (Tevbe 9/105).

Onlar, sadıkların giyindiği gibi giyinirler, fakat amelleri Allah'tan yüz çevirenlerin ameli gibidir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا

"*Evlere kapılarından gelin*" (Bakara 2/189).

Bil ki rızık kapısı Rezzâk olan Allah'a itaatten geçer. Rabbü'l-âlemîn'e isyan eden kimse, rızkını O'ndan nasıl bekler? Hak Teâlâ'nın emirlerine karşı gelen kimseye, O'nun ihsanı nasıl devam etsin? Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

لَا يُنَالُ مَا عِنْدَ اللهِ بِسُخْطِهِ

"Allah'ın katında olan şeylere, O'nun gazabını çekerek ulaşılmaz."[31]

Yani Allah'ın rızkı, ancak O'nu razı etmek suretiyle talep edilir. Allah Teâlâ bunu şöyle beyan etmiştir:

وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۝٢ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ

"Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona hiç beklemediği yerden rızık verir" (Talâk 65/2-3).

Bundan dolayı, Şeyh Ebü'l-Abbas el-Mürsî [kuddise sırruhû], hizbinde, "Yâ Rabbi bize şunu şunu ver" dedikten sonra şöyle demiştir: "Dünyada hakikate perde olmayan; ahirette de hesabı, suali ve azabı olmayan rızık ihsan eyle. Bizi nefsanî isteklerden, şehvetlerden ve aç gözlülükten uzak olan bir tevhid ve şeriat yaygısı üzerinde tut."

Tedbir ve Tevekkül

Allah'a karşı tedbir almaktan sakın! Allah'a karşı tedbir alan kişinin misali, şu kölenin misaline benzer: Efendisi onu kendisine elbise diktirmek için bir beldeye gönderir, fakat köle şehre varınca, "Nerede kalayım, kiminle evleneyim" diyerek bunlarla meşgul olur, bütün gayretini bu uğurda sarfeder ve efendisi onu geriye çağırıncaya kadar kendisine emredilen şeyi göz ardı eder.

---

31 Benzer rivayet için bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/166 (nr. 7694); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/72 (nr. 6293); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 10376.

Efendinin, emrini bırakıp da kendi işiyle meşgul olan bu köleye vereceği ceza, onunla alakayı kesmek ve yanından uzaklaştırmaktır.

Ey mümin! Sen de böylesin. Hak Teâlâ seni bu dünya üzerinde yaratmış, sana burada kendisine hizmet etmeyi emretmiş ve sana ihsanda bulunarak ihtiyaç duyacağın bütün tedbirlere kefil olmuştur. Eğer sen bu dünyada efendinin hukukunu ihmal ederek kendi nefsinin tedbiriyle meşgul olursan, doğru yoldan sapmış ve alçaklık yolunu tutmuş olursun.

Allah'a karşı tedbir alan ile almayan kimsenin misali, bir padişaha hizmet eden iki köle gibidir. Bunlardan biri giyim kuşama ve yiyeceğe iltifat etmeyip sadece efendisinin emirleriyle meşgul olur; hatta öyle ki efendisin emirleriyle meşgul olması, onu nefsinin isteklerini yerine getirmekten alıkoyar. Diğeri ise padişah ne zaman kendisini çağırsa; onu kendi elbisesini yıkarken, bineğini tımar ederken ve elbisesine çeki düzen verirken bulur. Birinci köle, efendisinin emirlerine yönelmesinden dolayı, ikinci köleden daha evladır. Çünkü köle, kendi işini yapmak için değil, efendisinin işlerini yapmak için satın alınmıştır.

Aynı şekilde basiret sahibi ve doğru yola muvaffak kılınan kul da böyledir. Onu ancak nefsinin arzuları ve mühim işleri ile değil de Allah'ın haklarını yerine getirmek ve O'nun emirlerine uymakla meşgul olarak görürsün. Kul böyle olunca, Allah Teâlâ onun bütün işlerine kefil olur ve kendisine karşı tevekkülünde samimi olduğu için ona bol ihsanlarda bulunur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

"*Kim Allah'a dayanıp güvenirse Allah ona yeter*" (Talâk 65/3).

Gafil kimse ise böyle değildir, aksine onun dünyadan bir şey kazanmak için çalıştığını ve kendisini arzularına ulaştıracak şeyler peşinde koştuğunu görürsün.

Kulun Allah ile Olan Durumu

Kulun bu dünyada Allah ile olan durumu, küçük bir çocuğun annesi ile olan hali gibidir. Anne, geçimini üstlendiği ve himayesi altına aldığı çocuğunu ihmal etmez. Müminin de bu dünyada Allah ile olan durumu aynen böyledir. Allah, ona her türlü ihsanı sunmuş ve ondan kötülükleri defetmiştir.

Yine kulun bu dünyada Allah ile olan durumu, efendisinin kendisine falan şehre gitmesini, şehre falanca yollardan geçeceğini ve işini sağlama alması için gerekli azığı temin etmesini söylediği kölenin misali gibidir. Efendi, köleden o şehre gitmesini isteyince doğal olarak sağlığını korumak için gerekli olan azığı yanına almasına ve imkânlardan yararlanmasına izin vermiş olur. Kulun, bu dünyada Allah ile olan durumu da böyledir. Allah, onu bu geçici dünyada yaratmış ve bu dünyada ahireti için azık toplamasını emretmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوٰى

"*Azık edinin; kuşkusuz azığın en hayırlısı takvadır*" (Bakara 2/197).

Şu açıktır ki Allah Teâlâ kula ahiret için azık hazırlamasını emrettiğinde, bu hususta dünyalık olarak kendisine yardımcı olacak şeyleri kazanmasını onun için mubah kılar. Kulun Allah ile olan misali, bir hükümdarın sarayına getirip kendisine birtakım işler yapmasını emrettiği ücretli hizmetçi gibidir. Ne dersin, padişah onu sarayının hizmetinde kullanıp da azıksız olarak bırakır mı? Aksine padişah bundan daha da cömert davranır. İşte Allah ile kulun durumu da böyledir. Dünya Allah'ın sarayı, sen işçi, yaptığın iş ibadet, ücret ise cennettir.

Allah Teâlâ'nın ameli emredip, bu hususta sana yardımcı olacak azığı vermesi senin iyiliğin içindir. Yine kulun Allah ile olan misali, bir padişahın kendisine falan yere yerleşip orada düşmanla savaşmasını ve cihad etmesini emrettiği köle gibidir. Böyle bir durumda şu açıktır ki; padişah köleye bunu emrettiğinde, düşmanla savaşa takat getirebilmesi için köleye o yerin hazinelerinden geçici olarak faydalanma izni de vermiş olur. Kulların durumu da aynen böyledir. Allah Teâlâ onlara nefis ve şeytanla savaşmalarını ve cihad etmelerini emretmiştir. Âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur:

وَجَاهِدُوا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهٖ ۚ هُوَ اجْتَبٰىكُمْ

"*Allah yolunda, gerektiği gibi cihad edin. Sizi O seçti*" (Hac 22/78).

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ

"*Şüphe yok ki şeytan sizin düşmanınızdır, siz de onu düşman bilin*" (Fâtır 35/6).

Allah Teâlâ kuluna şeytanla savaşmayı emrettiğinde, ona şeytanla savaşmaya güç yetirebilmesi için yeryüzünün nimet ve imkânlarından yararlanması iznini de vermiştir. Şayet yeme ve içmeyi terkedersen, Allah'ın ibadetine ve hizmetine güç yetiremezsin. Kulların Allah ile olan misali, köleleri olan bir padişahın misaline benzer. Bu padişah, yeni bir saray bina ederek orayı iyice süsler, ağaçlar diker ve içinde arzulanan şeyleri tastamam ederek kölelerini mevcut yerden bu yere naklet-mek ister. Ne dersin, köleleri için yeni bir yer hazırlamakta itina gösterip onları yorucu bir yolculuktan sonra buraya yerleştirmek isteyen, onlar için karşılıksız büyük iyilikler ve ikramlar hazırlayan bir padişah, onları naklettiği bu yerin nimetlerinden ve yemeklerinin artıklarından mahrum eder mi? Kulların Allah ile olan durumları da böyledir. Allah Teâlâ onları dünyaya yerleştirmiş, onlar için cenneti hazırlamış ve yaşamlarını devam ettirmek için dünya nimetlerinden faydalanmalarına izin vermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

"*Tertemiz nimetlerden yiyip için, güzel işler yapın*" (Mü'minûn 23/51).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ

"*Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin*" (Bakara 2/172).

Allah Teâlâ kalıcı olanı hazırlayıp onu sana ihsan ederse, seni geçici olandan mahrum etmez. Seni yalnızca senin kısmetin olmayan şeyden mahrum eder. Nitekim kısmetin olmayan şey de, senin değildir. Dünya işleri için endişelenen ve ahiret için hazırlanmaktan gafil olan kişinin misali, kendisini parçalamaya gelen aslana aldırmayıp üzerine konan sineği kovmakla meşgul olan kimse gibidir. Gerçek olan şudur ki bu kişi, aklını yitirmiş bir ahmaktır. Şayet akıllı biri olsaydı; aslanın durumu, hücumu ve saldırması, onu sineği düşünmekten alıkoyardı. İşte dünya işleri için endişeli olup, ahiret için hazırlanmayan kişinin durumu da böyledir. Bu durum onun ahmak olduğunu gösterir. Şayet akıllı ve zeki olsaydı, sorumlu olduğu ve işlerinin bağlı olduğu ahiret için hazırlanır; rızık endişesi taşımazdı. Çünkü ahirete nispetle dünyaya önem göstermek; üzerine konan sineğin, aslanın ansızın çıkıp saldırmasına nispeti gibidir.

Elinde emanet olan bir mülkü saklayan kişinin misali, efendisinin yanında hiçbir şeye sahip olmadığını gören bir köle gibidir. Bu köle, yanında sakladığı mül-

ke güvenmemeli, onu kendisi için görmemelidir. Aksine efendisinin kendisi için tercih ettiği şeyle yetinmelidir. Bu köle, mal biriktirmenin efendisinin arzusu olduğunu anlayınca, kendisi için değil efendisi için mal biriktirir. Efendisinin arzusunun biriktirip harcamak veya dağıtmak yönünde olduğunu anlayınca da, onun rızasının olduğu yeri tespit eder ve oraya dağıtır veya harcar. Böyle bir köle, mal biriktirdiğinde kınanmaz. Çünkü kendisi için değil, efendisi için biriktirmiştir.

Aynı şekilde marifet ehli kimseler de böyledir. Şayet bir şey dağıtırlarsa O'nun yolunda dağıtırlar. Bir şey sakladıklarında da O'nun için saklarlar. Mal dağıtmakta veya saklamakta sadece O'nun rızasını gözetirler. Onlar güvenilir hazinedarlar, üstün kullar ve kerem sahibi ebrâr kimselerdir. Allah onları eşyaya köle olmaktan kurtarmıştır. Böylece onlar eşyaya sevgiyle meyletmemiş ve dostlukla yönelmemişlerdir. Çünkü kalplerinde bulunan Allah sevgisi ve O'nun dostluğu, göğüslerini dolduran Allah'ın azameti ve yüceliği; onların eşyaya yönelmelerine engel olmuştur. Allah'ın kendilerine de, kendilerinin sahip oldukları şeylere de mâlik olduğunu bildikleri için; O'ndan kendilerine ulaşan şeylerin henüz kendilerine ulaşmadan önce Allah'ın hazinesinde bulunduğunu ve kendilerine O'ndan ulaştığını bilirler.

Tedbirin Kısımları

Kim kendi nefsi için tedbir almaktan vazgeçip onu Allah'a havale ederse, Allah Teâlâ, onun tedbirini en gü-

zel şekilde üstlenir. Tedbir; övülen ve yerilen olmak üzere iki kısma ayrılır:

Yerilen tedbir; nefsin arzularını amaçlayan, içinde Allah'ın rızasının bulunmadığı her tedbirdir; günah işlemek, gaflet sebebiyle elde edilen bir arzu, riya ve gösterişle yerine getirilen bir ibadet gibi... Bütün bunlar yerilmiştir. Çünkü bu davranışlar, ya azabı ya da hakikatten perdelenmeyi gerektirir. Her kim akıl nimetini bilirse, kendisini Allah'a ulaştırmayan ve O'nun sevgisine sebep olmayan tedbirler konusunda Allah'tan utanır. Akıl, Allah'ın kullarına bahşettiği en büyük nimettir. Allah Teâlâ varlıkları yaratıp onlara yaratılış ve sürekli yardımı bahşedince, bütün mahlukât O'nun meydana getirmesi ve sürekli yardımında ortak oldular.

Bütün mahlukât bunda ortak olunca, Hak Teâlâ, insanı diğer mahlukâttan ayırmayı istedi ve ona akıl nimetini bahşetti. Onu akıl ile güçlendirdi, akılla onu diğer hayvanlardan üstün kıldı ve akılla insana olan nimetini tamamladı. Şüphesiz dünya ve ahiret düzeni; akılla, aklın kemaliyle, aydınlığıyla ve nuru ile tamam olur. Akıl nimetini, Allah katında hiçbir değeri olmayan dünya düzeni için sarfetmek, bu nimete nankörlük etmektir. Akıl nimetini, ahiret işlerini düzene sokmak için sarfedip, kendisine iyilikte bulunan ve kendi nurundan bahşeden Allah Teâlâ'nın şükrünü yerine getirmek ise, onun için daha uygun ve daha doğrudur. Bundan dolayı Allah'ın sana bahşettiği aklı, dünya düzeni için sarfetme! Nitekim Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] dünya hakkında şöyle buyurmuştur:

اَلدُّنْيَا جِيفَةٌ قَذِرَةٌ

"*Dünya, pis bir lâşedir.*"[32]

Yine bir gün Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem], Dahhâk'a [radıyallahu anh] "*Yemeğin nedir?*" diye sordu. Dahhâk, "Et ve süttür" cevabını verdi. Allah Resûlü, "*Bunlar yenildikten sonra neye dönüşür?*" diye sordu. Dahhâk, "Ey Allah'ın resûlü, senin de bildiğin şeye dönüşür" diye cevapladı. Bunun üzerine Allah Resûlü, "*Allah, âdemoğlundan çıkanı, dünya için bir örnek kılmıştır*" buyurdu.[33]

Övülen tedbir ise, seni Allah Teâlâ'ya yaklaştıran tedbirdir; ödeyerek veya helâllik dileyerek kul hakkından kurtulmak, âlemlerin Rabb'i olan Allah'a tövbe etmek ve felakete sürükleyen nefsin arzuları ile şeytanın sapkınlığını yok eden tefekkür gibi... Şüphe yok ki bunların tümü övülen tedbirdir. Nitekim Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur:

فِكْرُ سَاعَةٍ، خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةٍ

"*Bir saatlik tefekkür, yetmiş yıllık (nafile) ibadetten daha hayırlıdır.*"[34]

---

32 Benzer rivayet için bk. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 8564.

33 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/452; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/299 (nr. 8138); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/514 (nr. 18076); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, nr. 5653.

34 Benzer rivayet için bk. Ebü'ş-Şeyh, *Kitâbü'l-Azame*, nr. 43; Süyûtî, *el-Câmiu's-Sagîr*, nr. 5897; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 5710.

Dünyada yapılan tedbir iki kısma ayrılır; dünyada dünya için alınan tedbir ve dünyada ahiret için alınan tedbir. Dünyada dünya için alınan tedbir; övünmek için mal toplamak ve biriktirmektir. Her ne zaman o kişinin dünyalığı artsa, gaflet ve aldanışı da artar. Bunun belirtisi, o dünyalığın kendisini Allah'ın emirlerinden alıkoyması ve yasaklarına sürüklemesidir.

Dünyada ahiret için alınan tedbir ise; helâlinden yemek, muhtaçlara dağıtmak ve insanlara muhtaç olmamak için ticaret yapmaktır. Bunun belirtisi; mal çoğaltmamak, saklamamak, iyilik yapmak ve başkalarını kendi nefsine tercih etmektir. Bundan anlaşıldı ki dünyayı her talep eden yerilmemiştir. Bilakis yerilen kişi; dünyayı Rabb'i için değil de kendi nefsi için, ahiret için değil de dünya için talep edendir. Bu durumda dünyayı talep eden insanlar iki kısımdır; biri dünyayı dünya için talep eden kul, diğeri ise dünyayı ahiret için talep eden kul.

Şeyhimiz Ebü'l-Abbas el-Mürsî'yi [kuddise sırruhû] şöyle derken işittim: "Ârifin ne dünyası, ne de ahireti vardır. Çünkü onun dünyası âhireti için, ahireti de Rabb'i içindir."

Sahabe ve selef-i sâlihînin durumu da buna hamledilir. Onlar hangi sebebe sarılırlarsa sarılsınlar, bununla Allah'a yakınlaşmayı murad etmiş ve O'nun rızasını talep etmişlerdir. Onlar yaptıklarıyla dünyayı, onun süsünü ve lezzetlerini elde etmeyi kastetmemişlerdir. Bundan dolayı Allah Teâlâ onları şu şekilde tanıtmıştır:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهٗٓ اَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَمَثَلُهُمْ فِى الْاِنْجِيلِ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

"*Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lutuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vaat etmiştir"* (Feth 48/29).

Sen, Allah'ın kendilerini sevdiği, Resûlü'ne arkadaş seçtiği, Kur'an'da muhatap kıldığı kimseler için ne düşünürsün? Onların, kıyamet gününe kadar her mümin üzerinde sayılamayacak iyilikleri ve unutulamayacak katkıları vardır. Zira onlar, Resûlullah'tan [sallallahu aleyhi vesellem] bizlere hikmetleri, hükümleri ulaştıran, helâli ve haramı açıklayan kimselerdir. Onlar hususi ve umumî konuları anlamışlar, ülkeleri ve bölgeleri fethetmişlerdir.

Şirk ve inat ehlini dize getirmişlerdir. Allah Resûlü [sallallahu aleyhi vesellem], onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ، بِأَيِّهِمُ اقْتَدَيْتُمُ اهْتَدَيْتُمْ

"*Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz.*"[35]

Allah Teâlâ, Kur'an'da sahabeyi birçok güzel vasıfla andıktan sonra şöyle buyurmuştur:

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ۚ ﴿٨﴾

"*(Bu gelirler) Allah'ın lutuf ve rızasının peşine düşerek Allah'ın dinine ve resûlüne yardım ederlerken yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan yoksul muhacirlerin hakkıdır. İşte onlar dosdoğru kimselerdir*" (Haşr 59/8).

Bu âyet, sahabenin dünyadan elde ettikleri şeyleri istemediklerini, bununla sadece Allah'ın rızasını ve lutfunu kastettiklerini göstermektedir. Allah Teâlâ başka bir âyette şöyle buyurmuştur:

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿٣٦﴾

"*(Bu kandil) birtakım evlerdedir ki Allah (o evlerin) yücelmesine ve içlerinde isminin anılmasına izin vermiş-*

35 İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-Usûl*, 8/556 (nr. 6369); İbn Abdülber, *Câmiu Beyâni'l-İlm ve Fadlihi*, 2/183 (nr. 895); İbn Adî, *el-Kâmil*, 2/376; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, nr. 381.

tir. Orada sabah akşam O'nu tesbih edem kimseler vardır" (Nûr 24/36).

Cenâb-ı Hak, onları sebeplere sarılmaktan, ticaretten ve alışverişten men etmemiştir. Allah'ın hukukunu yerine getirdikten sonra, zengin olmaları onlara yapılan övgülere zarar vermez.

Abdullah b. Utbe [radıyallahu anh] şöyle demiştir: "Osman b. Affân [radıyallahu anh] şehid edildiğinde hazinedarının yanında 100.500 dinar ve 1.000.000 dirhem bulunuyordu. Geride 1000 at, 1000 köle ve Eris Kuyusu'nu bıraktı. Yine Hayber ve Vâdilkura'da değeri 200.000 dinar arazi miras bırakmıştır.

Amr b. Âs [radıyallahu anh] vefat ettiğinde geride 300.000 dinar miras bırakmıştır. Zübeyr b. Avvâm'ın [radıyallahu anh] malı 50.000 dinara ulaşmıştı. Geriye miras olarak bıraktığı 1000 atı ve 1000 kölesi vardı. Abdurrahman b. Avf'ın [radıyallahu anh] zenginliği ise bahsedilenden daha fazla meşhur olmuştu.

Dünya onların avuçlarının içindeydi, kalplerinde değil! Ellerinde dünyalık yokken sabrettiler, ellerine geçtiğinde ise Allah'a şükrettiler. Allah Teâlâ, ilk müslüman olduklarında nurları tamamlanıp kalpleri temizlenene kadar onları mallarını infak etmekle imtihan etti. Bunu elde etmelerinden sonra da dünyayı onların ayağına serdi. Çünkü henüz nurları tamamlanıp kalpleri temizlenmeden Allah Teâlâ onlara dünyayı verseydi, dünya onları etkileyebilirdi. Ne zaman ki kalplerinde yakîn derinleşip yerleştikten sonra dünya kendilerine verildi; o

vakit güvenilir bir hazinedar gibi onu kullanarak, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şu sözüne uydular:

اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَاَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوا لَهُمْ اَجْرٌ كَبِيرٌ ۝٧

"*Allah'a ve resûlüne iman edin; O'nun size emanet olarak verdiklerinden, başkaları için de harcayın. İçinizden iman edip böyle harcamada bulunanlara büyük mükâfat vardır*" (Hadîd 57/7).

Dünya sahabilerin elindeydi, gönüllerinde değildi. Buna örnek istersen; Hz. Ömer'in [radıyallahu anh] malının yarısını, Hz. Ebû Bekir'in [radıyallahu anh] malının tamamını, Abdurrahman b. Avf'ın [radıyallahu anh] ticaret eşyasıyla yüklü 700 deveyi bağışlaması, Hz. Osman'ın [radıyallahu anh] "zorluk ordusunu" tek başına teçhiz etmesi gibi durumlar ile onların diğer güzel fiilleri ve üstün halleri sana yeter. Allah hepsinden ebediyen razı olsun.

Âyetler, onların zâhir ve bâtınlarını arındırmalarını anlatmakta, övülecek ve iftihar edilecek davranışlarını ispat etmektedir. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki tedbir iki kısımdır.

1. Dünyada dünya için olan tedbir. Gaflet içinde olan ve hakikatten perdeli kötü kimselerin tedbiri bu kısımdandır.

2. Dünyada ahiret için olan tedbir. Ashâb-ı kirâmın ve selef-i sâlihînin tedbiri bu kısımdandır. Cenâb-ı Hak hepsinden razı olsun ve bizleri onların yoluna uyanlardan eylesin. Âmin, bir milyon kez âmin...

Allah'ın Kuluna Seslenmesi

Burada tedbir ve rızık hususunda Allah Teâlâ'nın, hakikat hâtiflerinin diliyle kuluna seslenişini zikredeceğiz.

Ey kulum!

Kulak ver. Benim tarafımdan sana bolca nimet geldiğine sen şahitsin. İyice kulak ver ki ben senden uzak değilim. Sen kendi nefsin için tedbir almadan önce ben, senin için tedbirimle var idim. O halde emri altına girmeden nefsinle beraber ol. Sen daha ortaya çıkmadan önce ben, senin gözetimine kefil oldum ve hâlâ bu gözetimimi devam ettiriyorum. Ben yaratmakta, şekil vermede, hükmetmede ve tedbir almakta tekim. Yaratmamda ve şekil vermemde bana ortak olmadığın gibi; hikmetimde, hükmümde ve tedbirimde de bana ortak olma! Kendi mülkümde tek tedbir sahibi olan benim, bu hususta bir yardımcım yoktur. Ben hükmümde tekim; bir yardımcıya ihtiyacım yoktur.

Ey kulum!

Henüz sen yaratılmadan önce senin için tedbirler alan zata, istek ve maksatta ortak olmaya kalkışma. Sana iyilikle yaklaşana, sen inatla karşılık verme. Ben sana karşı iyilikle yaklaşmayı âdet edindim, o halde sende benimle beraberken tedbiri terketmeyi ahlâk edin. Tecrübeden sonra şüpheye mi düşeceksin? Bir şey ayan beyan belli olduktan sonra hayrete mi düşeceksin? Doğru yol apaçık belli olduktan sonra sapkınlığa mı düşeceksin?

Sen hükümranlığın bende olduğuna teslim olmuştun. Sen de benim hükümdarlığım altındasın. O halde rubûbiyyetim hususunda benimle çekişme. İlâhlığıma, kendi tedbirinle zıt düşme. Seni ne zaman kendine muhtaç kıldım ki bana karşı çareler arıyorsun? Hükümranlığıma ait bir şeyde ne zaman başkasını vekil kıldım ki o seni yedirsin? Tedbirini üstelendiğim kimse ne zaman zarara uğradı? Yardımcısı olduğum kimse ne zaman yardımsız kaldı?

Ey kulum!

Benim hizmetimle meşgul olmak, seni sana taksim ettiğim şeyi talep etmekten alıkoysun. Bana olan hüsnü zannın da rubûbiyetim hususunda ithamlarda bulunmaktan seni men etsin. İhsan sahibinin töhmet altına alınması, güç ve kuvvet sahibiyle münakaşaya girilmesi, Kahhâr olana karşı gelinmesi, hüküm sahibine itiraz edilmesi, Latîf olan Allah varken sıkıntıya girilmesi uygun değildir.

Kendi iradesini terkedip benim irademe teslim olan kimse, mutlaka kurtuluşa ulaşmıştır. Bana güvenip dayanan kimse, işlerin kolaylaşmasına yol bulur. Her hareketinde benim zikrimle hareket eden kul, benim yardımıma hak kazanır. Benim sebeplerime yapışan kimse, muhakkak sebeplerin en kuvvetlisine yapışmış olur.

Ey kulum!

Senin sadece bizi istemeni, bizimle beraber başkasını istememeni irade ediyoruz. Yine senden sadece bizi tercih etmeni, bizimle beraber başkasını tercih

etmemeni istiyoruz. Başkalarından değil de bizden razı olduğunda, biz de senden razı oluruz.

Benim yeryüzümde ve gökyüzümdeki tedbirime teslim olduğun ve her ikisinin de tek hükümranı olduğuma teslim olduğun gibi, varlığını da bana teslim et. Çünkü sen benimsin, benimle beraber tedbir alma. Çünkü sen benimle berabersin. O halde beni vekil edinip kefil olarak bana güven ki sana bol ihsanda bulunayım ve büyük bir şeref bağışlayayım.

Yazık sana! Biz senin kıymetini kendi nefsinin işleriyle uğraşmaktan daha yüce kıldık. O halde ey kendisini yücelttiğimiz kimse, kıymetini düşürme. Benden başka dayandığın olmasın ey kendisini şereflendirdiğimiz kişi. Yazık sana! Sen bizim katımızda, bizden başkasıyla meşgul olmaktan daha büyüksün. Seni huzurumda durman için yarattım ve bunun için seçtim. Lutfumun cazibesiyle seni huzuruma çektim. Eğer nefsinle meşgul olursan, seninle arama perde koyarım. Nefsinin arzularına tâbi olursan, seni huzurumdan kovarım. Nefsinin arzularından kurtulursan, seni kendime yaklaştırırım. Benim dışımdakilerden yüz çevirmek suretiyle bana dost olursan, seni severim.

Ey kulum!

Benimle münakaşa eden, bana iman etmemiştir. Benim tedbirimle beraber tedbir alan, beni birlememiştir. Benim başına getirdiğim bela ve musibetleri benden başkasına şikâyet eden, benden razı olmamıştır. Benim-

le beraber başkasını da tercih eden, beni tercih etmemiştir. Kahrıma boyun eğmeyen, emrime sarılmamıştır.

Eğer nefsin için sadece tedbir talep etmişsen, cahilsin demektir. Peki, nefsin için tedbire başvurmuşsan nasıl olacak? Benimle beraber başka bir şey de tercih edersen, insaf etmemiş olursun. Peki, beni bırakıp onu tercih edersen ne olacak?

Ey kulum!

Kendi elindeki şeylerle kalbinin teskin olup, benim katımdaki şeylerle teskin olmaması sana cehalet olarak yeter. Ben, senin beni tercih etmeni tercih ediyorken, sen başkasını bana mı tercih ediyorsun?

Ey nefsi hususunda dertli olan kişi! Eğer onu bize bırakırsan, rahata kavuşursun. Yazık sana! Tedbirin ağır yükünü rubûbiyet kuvvetinden başka bir şey taşıyamaz. Beşeriyetin verdiği zayıflık onu taşımaya güç yetiremez. Vah sana! Sen taşınansın, taşıyan olma. Biz senin rahata ermeni arzu ettik, öyleyse kendini yorma.

Ey kulum!

Ben sana, bana hizmet etmeni emrettim, senin için taksim ettiğimle de sana kefil oldum. Fakat sen emrimi ihmal edip, kefil olduğum şeyde şüpheye düştün. Ben sana taksim ettiğim şeye kefil olmakla yetinmeyip ayrıca bunun için yemin ettim. Sonra yeminle de yetinmeyip örnek getirerek akleden kullara şöyle hitap ettim:

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ ﴿٢٣﴾

"Gökte rızkınız ve size vaat olunan şeyler vardır. Göğün ve yerin Rabb'ine andolsun ki o (size vaat edilenler), sizin konuşmanız gibi gerçektir" (Zâriyât 51/22-23).

Benden gafil olup isyan edeni rızıklandırırım da, bana itaat edip dua edeni nasıl rızıklandırmam? Vah sana! Ağaca su veren, onu diken kimsedir. Mahlûkata yardım eden de, onları yaratandır. Onları var etmek benim işim, onlara yardımımı devam ettirmek de benim sorumluluğumdur. Onları yaratmak benim işim, onların rızıklarını devam ettirmek de benim sorumluluğumdur.

Seni evime sokar da lutuflarımdan meneder miyim? Seni kâinatıma salar da yardımımdan mahrum bırakır mıyım? Seni varlık meydanına çıkarır da cömertliğimden mahrum eder miyim? İhsanlarımı sana hazırladım, rahmetimi de senin üzerinde açığa çıkardım. Sana dünyayı vermekle yetinmedim, senin için cenneti de hazırladım. Sana cenneti hazırlamakla da yetinmedim, bunun yanında cemalimi görmeyi de bağışladım.

Ben bütün bunları yaptığım halde benim lutuflarımda nasıl şüpheye düşersin? O halde beni tercih et, başkasını benim üzerime tercih etme. Kalbini sadakatle bana yönlendir. Eğer böyle yaparsan; sana lutfumun inceliklerini, cömertliğimin güzelliklerini gösterir ve sırrına müşahedemin lezzetini veririm.

Şüphesiz ben hakikat ehline yolumu açık olarak gösterdim. Hak yoluna muvaffak olanlara hidayet sancaklarını beyan ettim. Böyle olunca yakîn sahipleri bana hakkıyla teslim oldular ve müminler de apaçık bir şekilde bana dayandılar. Bildiler ki şüphesiz ben onlar için nefislerinin kendilerine sağladığı şeyden daha hayırlıyım. Benim onlar için aldığım tedbir, onların kendi nefisleri için aldıkları tedbirden daha hayırlıdır.

Yine onlar, rubûbiyyetime teslim olarak boyun eğdiler. İşlerini bana havale etmek suretiyle nefislerini benim için terkettiler. Ben de buna karşılık onların nefislerine rahatlık, akıllarına nur, kalplerine marifet ve sırlarına bana yakınlığı ihsan ettim. Bunlar, bu dünya hayatındaki mükafâtımdır. Benim huzuruma geldiklerinde, katımda onlara dünyadaki makamlarından daha büyüğü ve mevkilerinden daha ulusu vardır. Onları cennete yerleştirdiğimde de; kendileri için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşerin kalbine doğmayan nimetler vardır.

Ey kulum!

Ben senden geleceğe ait bir hizmette bulunmanı istemedim. Öyleyse sen de geleceğe ait bir kısmeti benden talep etme. Seni bir şeyle mükellef kıldığımda, sana bunu yerine getirme gücünü de veririm. Senden bana hizmet etmeni istediğimde, rızkını da üstlenirim. Bil ki sen beni unutsan da ben seni unutmam. Çünkü sen beni hatırlamadan önce ben seni hatırlarım. Bana isyan etsen de rızkım sana gelmeye devam edecektir. Benden yüz çevirdiğin halde sana böyle davranıyorsam, bana yöneldiğinde nasıl davranacağımı sen düşün!

Eğer benim kahrıma teslim olmazsan, benim kadrimi hakkıyla takdir etmemiş olursun. Emirlerime sarılmazsan, ihsanlarımın hakkına riayet etmemiş olursun. Benden yüz çevirme, zira benim yerimi tutacak birini bulamazsın. Benden başkasıyla aldanma, hiç kimse seni benden müstağni kılamaz. Kudretiyle seni yaratan ve ihsanlarını sana saçan benim. Benden başka bir yaratıcı olmadığı gibi, benden başka bir rızık verici de yoktur. Ben yaratır da sonra yarattığımı başkasına bırakır mıyım? Ben cömertçe ihsan edenim, kullarımı hayır ve cömertliğimden mahrum eder miyim? Lutuf ve ihsanda bulunan benim.

Ey kulum!

Ben kulların Rabb'iyim; bana güven. Kendi istediğini terkedip benim istediğime yönel ki, seni muradına ulaştırayım. Geçmişte sana ihsan ettiğim lutuflarımı hatırla ve sevgi hakkımı unutma!

Kulun Rabb'ine Münâcâtı

İlâhî! Ben zenginliğimde bile fakirken, fakirliğimde nasıl fakir olmayayım? İlmimle bile çok cahilken, cehlimle nasıl cahil olmayayım?

İlâhî! Benden kınanacağım şeyler sadır olurken, senden keremine layık şeyler sadır olur. Eğer benden güzellikler zuhur ederse bu senin fazl u kereminledir ve minnet sanadır. Şayet benden kötülükler zuhur ederse, bu senin adaletinledir ve hüccet sanadır.

İlâhî! Sen bana kefil olmuşken beni kendi nefsime nasıl bırakırsın? Sen benim yardımcımken ben nasıl

haksızlığa uğrarım? Sen beni gözetirken ben nasıl mahrum olurum? İşte sana, sana olan fakrımla tevessül ediyorum. Sana ulaşması imkânsız olan şeyi sana nasıl vesile kılarım? Halim senden gizli değilken onu nasıl sana şikâyet ederim? Kalbimden geçenleri oraya sen yerleştirmişken, onları sana nasıl tercüme edeyim? Emellerim sana arzolunmuşken nasıl zayi olsun? Ben ve halim seninle kâim olmuşken, halim nasıl güzelleşmez?

İlâhî! Çok cahil olmama rağmen bana ne kadar lutufkârsın. Çirkin fiillerime rağmen bana karşı ne kadar merhametlisin. Sen bana ne kadar yakınsın, ben ise sana ne kadar uzağım. Bana ne kadar şefkatlisin. O halde beni senden ne perdeleyebilir?

İlâhî! Alçaklığım her ne zaman beni sustursa, keremin konuşturur. Kötü vasıflarım her ne zaman beni ümitsizliğe düşürse, nimetlerin bana ümit verir.

İlâhî! İyilikleri bile kötü olanın, kötülükleri nasıl kötü olmasın? Gerçekleri bile iddia olanın, kuru iddiaları nasıl iddia olmasın?

İlâhî! Sen kahir ve üstün iken nasıl azmederim? Sen emreden iken nasıl azmetmem? Eserlere bakıp durmam, senin uzaklığını gerektiriyor. Öyleyse sana ulaşacak bir hizmetle beni buluştur. Varlığı sana muhtaç olan şey, senin varlığına nasıl delil olabilir? Sende olmayan zuhur başkasında var mı da o şey seni göstersin? Ne zaman kayboldun da sana delalet edecek bir delile ihtiyaç duyasın? Ne zaman uzak oldun da eserler sana ulaştırsın (varlığını ispatlasın)?

İlâhî! Seni, kendi üzerinde gözetleyici olarak görmeyen göz kör olmuştur. Muhabbetinden nasiplendirmediğin kul, ticaretinde zarar etmiştir.

İlâhî! Senin huzurundaki şu zelilliğim âşikârdır ve durumum sana gizli değildir. Senden sana ulaşmayı diliyorum. Sana seninle delil getiriyorum. O halde nurunla beni kendine ulaştır ve beni huzurunda sadık bir kul olarak dik.

İlâhî! Bana hazinendeki gizli ilimlerinden öğret ve korunmuş (gizli) olan isminin sırrı ile beni koru. Beni kurb ehlinin hakikatleri ile hakikate ulaştır ve beni cezbe ehlinin yoluna ilet. Kendi tedbirinle bana yet ve beni tedbire muhtaç bırakma. Kendi ihtiyarın ile bana yeterli ol, beni kendi ihtiyarıma bırakma. Beni çaresizliğimin merkezinde durdur. Beni nefsimin zilletinden kurtar. Kabre girmeden önce beni şüphe ve şirkimden temizle. Yalnızca senden yardım diliyorum, bana yardım et. Sana tevekkül ediyorum, beni başkasına bırakma. Sadece senden istiyorum, elimi boş çevirme. Senin lutfuna rağbet ediyorum, beni mahrum etme. Senin cenâb-ı zâtına intisap ediyorum, beni kendinden uzaklaştırma. Senin kapında duruyorum, beni kapından kovma.

İlâhî! Kazâ ve kader bana galip geldi. Nefsanî arzular şehvet bağlarıyla beni esir etti, sen bana yardımcı ol. Sen bana yardım et, beni gözet ve lutfunla zenginleştir ki kereminle kendi taleplerime ihtiyaç duymayayım. Sen ki velilerinin kalplerinde marifet nurlarını yaktın. Sen ki sevdiklerinin gönüllerinden ağyârın sevgisini giderdin. Bütün varlıklar onları ürküttüğünde sen onların dostu ol-

dun. Sen ki onları doğru yola ulaştırdın da böylece onlara hakikatler âşikâr oldu.

Seni kaybeden neyi bulmuştur? Seni bulan neyi kaybetmiştir? Şüphesiz senin yerine başkasına razı olan zarara uğramıştır. Seni bırakıp başkasına yönelen hüsrana düşmüştür. Sen lutuf ve ihsanını kesmemişken, senden başkasından nasıl bir şey umulur? Sen cömertliğini değiştirmemişken, senden başkasından nasıl bir şey istenir?

Ey sevdiklerine dostluğunun lezzetini tattırıp da dostlarının huzurunda saygıyla kıyâm ettikleri zat! Ey velilerine heybetinin elbiselerini giydirip de onların kendi izzetiyle izzet bularak huzurunda durdukları zat! Sen, seni zikredenler henüz seni zikretmeden önce onları zikredensin. Sen, âbidler henüz sana ibadetle yönelmeden önce ihsanınla onlara yönelensin. Sen, isteyenler henüz senden istemeden önce cömertliğinle onların isteklerini verensin. Sen bize çokça bağışta bulunansın. Beni rahmetinle kendine yaklaştır ki, sana ulaşabileyim. Beni cömertliğinin cazibesiyle kendine çek ki sana yönelebileyim.

İlâhî! Her ne kadar sana isyan etsem de rahmetinden ümidim kesilmez. Aynı şekilde sana ne kadar itaat etsem de korkun benden ayrılmaz. Kâinattaki her şey beni sana sevketti. Kereminle bana verdiğin ilim, beni senin kapında durdurdu. Sen benim ümidimken, ümidim nasıl kırılsın? Ben sana dayanmışken, nasıl hakir olurum? Sen beni zilletin merkezine düşürmüşken, ben nasıl izzet sahibi olabilirim? Sen beni kendine nispet etmişken, ben nasıl izzet sahibi olmam?

Sen beni yoksullukta bırakırken, ben nasıl muhtaç olmam? Sen beni cömertliğinle zenginleştirirken, ben nasıl muhtaç olurum? Sen ki kendisinden başka ilâh olmayansın. Sen her şeye kendini tanıttın ve seni tanımayan hiçbir şey kalmadı. Bana her şeyde kendini tanıttın ve ben de her şeyde senin tecellini zâhir olarak gördüm.

Ey rahmâniyetiyle arşına istivâ edip de arşın rahmâniyetinde yok olduğu zat! Nitekim âlemler de senin arşında yok olmuştur. Sen ki eserleri eserlerle yok ettin. Ağyârı nur feleklerinin kuşatmasıyla yok ettin.

Ey izzetinin çadırlarında gözlerin idrakinden gizlenmiş zat! Ey behasının kemaliyle tecelli edip azametini sırlara bildiren zat! Zâhir tek sen iken nasıl gizli olabilirsin? Hazır ve nâzır sen iken nasıl gaib olabilirsin?

Allahım! Ümmî, temiz ve zeki olan peygamberin Efendimiz Hz. Muhammed'e [sallallahu aleyhi vesellem] ve Ehl-i beyt'ine müşkülleri çözen, sıkıntıları gideren, zararları ortadan kaldıran, zor işleri kolaylaştıran bir salât ve selâm ile salâtü selâm eyle. Yine senin ve resûlünün razı olacağı, bizlerden de razı olacağın bir salât ile salât eyle ey âlemlerin Rabb'i olan Allahım!

BİBLİYOGRAFYA

Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, c. 1-2, Beyrut 1997.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* c. 1-10, Beyrut 1999.

Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *Şuabü'l-İmân,* Beyrut 1989.

Buhârî, Muhammed b. İsmail, *es-Sahîh,* c. 1–4, Kahire 2004.

Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yayınları, 2005.

Deylemî, Şehredâr b. Şîrûye, *Firdevsü'l-Ahbâr*, c. 1-5, Beyrut 1987.

Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî, *es-Sünen*, c. 1-5, İstanbul 1997.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali, *el-Müsned*, c. 1-16, Beyrut 1989.

Ebü'ş-Şeyh, Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed, *Kitâbü'l-Azame,* Riyad 1998.

Hâkim, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Nîsâbûrî, *Müstedrek*, Beyrut 2006.

Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdirü'l-Usûl,* Beyrut 1992.

Heysemî, Nûreddin Ali b. Ebû Bekir, *Mecmau'z-Zevâid*, c. 1-10, Beyrut 1982.

İbn Abdülber, Ebû Ömer Yusuf, *Câmiu Beyâni'l-İlm ve Fazlihî*, Beyrut, ts.

İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah, *el-Kâmil fî Duafâi'r-Ricâl*, c. 1-9, Beyrut 1997.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd, *es-Sünen*, c. 1-2, İstanbul 1992.

İbnü'l-Esîr, Mecdüddin Mübârek b. Muhammed, *Câmiu'l-Usûl li-Ehâdîsi'r-Resûl*, c. 1-11, Beyrut 1983.

Kudâî, Ebû Abdullah Muhammed b. Selâme, *Müsned-i Şihâb*, c. 1-2, Beyrut 1985.

Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Kalem Yayınları, 2006.

Müslim, Ebü'l-Hüseyin b. Haccâc el-Kuşeyrî, *es-Sahîh,* c. 1-5, Beyrut 2003.

Nesâî, Ebû Abdurrahman, *es-Sünen*, c. 1-8, İstanbul 1992.

Süyûtî, Celâleddin, *el-Câmiu's-Sagîr*, c. 1-2, Beyrut 2004.

Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, c. 1-25, Beyrut 1993.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen,* c. 1–5, Beyrut 1987.

Kara, Mustafa, *"İbn Atâullah el-İskenderî" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, 19/337-338.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1995.